

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

ORTAÖĞRETİM SEVİYESİNDE KAYNAŞTIRMA/BÜTÜNLEŞTİRME EĞİTİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ARAŞTIRMA RAPORU

İpsos Sosyal Araştırmalar Enstitüsü tarafından
Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı için hazırlanmıştır.

Mart 2020

benvob.com

tscv.org.tr

Bu rapor, Sivil Toplum Diyalogu V Hibe Programı altında Avrupa Birliği tarafından finanse edilen
"BENvob – Ben Varsam Okulum Bütün" projesi kapsamında;
İpsos Sosyal Araştırmalar Enstitüsü tarafından Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı için hazırlanmıştır.

Proje Ekibi*
Bilge Aksoy
Burak Keskin
Deha Enis Vardaryıldızı
Faik Benli
Onur Güzel
Osman Fehmi Öztürk
Nigar Evgin
Rahime Gökboğa
Sedef Kanat

*İsimler alfabetik sıraya göre listelenmiştir.

Güvenilir Araştırma Belgesi
Türkiye Araştırmacılar Derneği tarafından
belirlenen standartlara uyan Bureau
Veritas tarafından denetlenen araştırma
şirketlerine verilen resmi belgedir.

ISO 2052

**BUREAU VERITAS
Certification**

Mart 2020

Bu rapor Avrupa Birliği'nin finansal desteğiyle hazırlanmıştır. İçeriğinden yalnızca Türkiye Spastik Çocuklar
Vakfı sorumlu olup, burada açıklanan görüşler Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Türkiye’de öğrenim gören ortaöğretim kademesi kaynaştırma öğrencilerinin erken okul terkinin sebepleri, kaynaştırma eğitimi sürecinde yer alan öğretmenler, aileler, öğrenciler ve yöneticilerin de içinde bulunduğu sistem üzerinden incelenmiştir.

Araştırmanın amacı kaynaştırma öğrencilerinin erken okul terkinin sebeplerini belirlemek, erken okul terki oranlarının düşürülmesi için öğretmenler, yöneticiler, aileler ve sivil toplum kuruluşları arasında etkili bir iletişim yaratarak çözüm önerileri üretmektir. Kaynaştırma eğitimi sürecinin verimli bir şekilde yürütülmesinde sistemdeki tüm paydaşların birlikte çalışması ve iletişim kurması önemli bir rol oynamaktadır. Bu sebeple araştırma içerisinde branş öğretmenlerinin, rehber öğretmenlerin, okul yöneticilerinin, tipik gelişen öğrencilerin ailelerinin ve kaynaştırma öğrencisi ailelerinin bireysel görüşlerine yer verilmiştir.

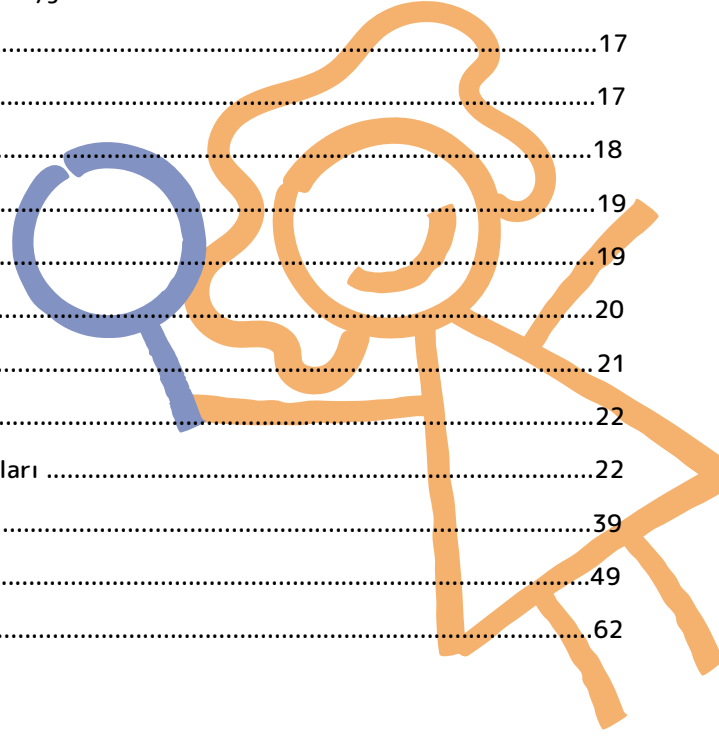
Araştırmanın yöntemi sahada araştırma ekibi tarafından yapılan derinlemesine yüz yüze görüşmeler ve odak grup tartışmaları üzerine kurulmuştur. Bu görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilerek rapor haline getirilmiştir. Derinlemesine bireysel görüşmeler kapsamında 10 tane okul yöneticisi, 10 tane rehber öğretmen, 10 tane branş öğretmeni, 6 tane tipik gelişen öğrencinin ailesi ve 7 tane kaynaştırma öğrencisinin ailesi ile görüşülmüştür. Aynı zamanda 6 tane odak grup çalışması yapılmış olup, bu çalışmalara STK yetkilileri, kaynaştırma öğrencisi velileri, tipik gelişen öğrencilerin velileri, branş öğretmenler, RAM yetkilileri ve rehber öğretmenler dahil edilmiştir. Araştırma raporu Türkiye’de var olan kaynaştırma eğitimi mevzuatının incelenmesi ile başlayıp, projenin amacı ve yöntemi aktararak devam etmektedir. Araştırma raporunun son kısmında ise yapılan görüşmelerin bulguları sunulurken, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Sedef Kanat
Uzman Psikolojik Danışman
Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı

Onur Güzel
Uzman Psikolojik Danışman
Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı

İÇİNDEKİLER

1. ARAŞTIRMANIN ARKA PLANI VE AMACI	1
1.1. Türkiye’de Kaynaştırma Eğitimi Mevcut Mevzuatı	1
1.2. Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı Hakkında	5
1.3. Ben Varsam Okulum Bütün Projesi Hakkında	5
1.4. Araştırmanın Amacı	6
1.5. Araştırmanın Yöntemi ve Örneklemi	8
2. TEMEL BULGULARIN ÖZETİ	11
3. DETAYLI ARAŞTIRMA BULGULARI	14
3.1. Yüz yüze Derinlemesine Görüşmelerden Çıkan Sonuçlar	14
3.1.1. Kaynaştırma Eğitimine Dair Bilgi Birikimi	15
3.1.2. Kaynaştırma Eğitimine Dair Okullarda Durum ve Gerçekleştirilen Uygulamalar	16
3.1.2.1. Fiziksel Donanım	17
3.1.2.2. Kurumlar Arası İş Birliği	17
3.1.2.3. Ailelerle İş Birliği	18
3.1.2.4. Yaşanan Sorunlar	19
3.1.2.5. Kaynaştırma Eğitimine Dair Çözümler	19
3.1.3. Kaynaştırma Öğrencilerinin Veliler	20
3.1.4. Tipik Gelişim Gösteren Öğrencilerin Velileri	21
3.2. Odak Gruplardan Çıkan İçgörüler	22
3.2.1. Branş Öğretmeni, Psikolojik Danışman ve RAM Çalışanları Bulguları	22
3.2.2. Veli Bulguları	39
3.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları Bulguları	49
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	62

1. ARAŞTIRMANIN ARKA PLANI VE AMACI

1.1. Türkiye’de Kaynaştırma Eğitimi Mevcut Mevzuatı

Türkiye’de kaynaştırma eğitimi T.C. Anayasası’nın 42. Maddesinde yer alan “... Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.” ibaresi ile güvence altına alınmıştır. Ayrıca 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 7. ve 8. maddelerinde “Eğitim Hakkı” - “İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır.” ve “Fırsat ve İmkân Eşitliği” - “Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.” ifadeleri yer almaktadır. Buna ek olarak ulusal ve uluslararası mevzuat aşağıdaki gibidir:

5378 Sayılı Özürlüler Ve Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Madde 15- “Hiçbir gerekçeyle özürlülerin eğitim alması engellenemez. Özürlü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürlü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır.”

573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında K.H.K.

Madde 24- “Resmî ve özel okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim okulları ile yaygın eğitim kurumları; kendi çevrelerindeki özel eğitime ihtiyacı olan bireylere özel eğitim hizmetleri sağlamakla yükümlüdür”

Uluslararası Yasal Düzenlemeler:

1948 - İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Söz konusu bildirgenin 26. maddesinde “Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yükseköğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.” şeklinde ifade edilmektedir.

1960 - UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme

Söz konusu sözleşmede ırk, renk, cinsiyet, dil, din, politik görüş, köken, ekonomik durum gibi ayrımcılığa, dışlanmaya sebep olabilecek özellikler gündeme getirilerek bireylerin her tür ve kademedeki eğitimden eşit olarak yararlanabilmeleri konusunda yasal tedbirler alınması gerekliliği ifade edilmektedir.

1966 - BM Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi

İnsan haklarına saygı ve hakların korunması, güvence altına alınması konusunda eğitimle ilgili olarak erişilebilirliğin artırılması, zorunlu eğitim, orta ve yükseköğretim, ailelerin çocuklarının eğitimleri ile ilgili hakların güvence altına alınması öngörülmektedir.

1971- BM Zihinsel Engelli Bireylerin Hakları Bildirisi

Bu bildirinin eğitimle ilgili 2. maddesinde “Zihinsel engelli bireyin yetenek ve potansiyelini en üst düzeyde geliştirebileceği uygun tıbbi bakım ve fizyoterapi ile eğitim, öğretim, rehabilitasyon ve rehberlik alma hakkı vardır.” şeklinde ifade edilmektedir.

1975- BM Özürlü Hakları Bildirgesi

Bildirgenin 6. maddesinde “Engelli bireyler; protez ve ortopedik araçlar da dahil olmak üzere yeteneklerini ve becerilerini en üst seviyeye çıkaracak, sosyal olarak bütünleşme ve topluma yeniden entegrasyon sürecini hızlandıracak; tıbbi ve sosyal rehabilitasyon, eğitim, mesleki eğitim ve rehabilitasyon, yardım, danışmalık, barınma hizmetleri ile diğer hizmetler gibi tıbbi, psikolojik ve işlevsel muamele görme hakkına sahiptir.” şeklinde ifade edilmektedir.

1981- UNESCO Malaga Eğitim, Önleme ve Katılım Faaliyetleri Dünya Konferansı ve Sundberg Bildirgesi

Bu bildirmede engellilerin eğitim, öğretim, kültür ve bilgiye tam erişimleri; ülkelerin, ulusal ve uluslararası organizasyonların engelli bireylerin erişimlerini kolaylaştırma yönünde gerekli tedbirleri alması, engelli bireylerin ailelerine ihtiyaç duydukları destek hizmetlerin sunulması, eğitim, öğretim, rehabilitasyon hizmetlerine aile katılımının sağlanması, yaşam boyu eğitim kapsamında uygun eğitim, kültür ve iletişim programlarının geliştirilmesi, mesleki rehabilitasyonlarının ve eğitimlerinin sağlanması, bu alanda çalışan eğitimcilerin niteliklerinin artırılması, eğitim ortamlarının ve eğitim materyallerinin engelli bireylerin ihtiyacına göre düzenlenmesi, bu bireylerin topluma entegrasyonları yönünde tedbirler alınması hususları vurgulanmaktadır.

1982 BM Engelliler İçin Dünya Eylem Programı

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümünün, Sosyal Politika ve Kalkınma Birimi tarafından yürütülen bu program Birleşmiş Milletler sistemi içerisinde özel gereksinimli bireylere yönelik hazırlanan temel bir programdır. Programın genel çerçevesi ve hedefleri “Engelliler için Dünya Eylem Programı” ve “Engelliler İçin Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar” belgelerine dayanmaktadır. Bu programın temel amaçları;

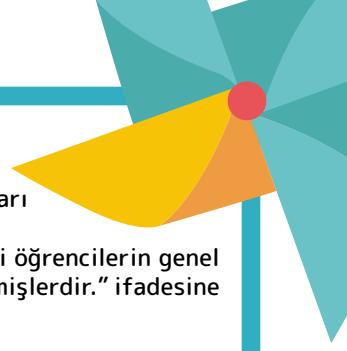
- Özel gereksinimli bireylerin sosyal hayata ve kalkınma sürecine tam ve etkin katılımı konusunda destek sağlanması;
 - Özel gereksinimli bireylere sağlanan haklarının ve onurlarının korunmasına yönelik çabaların artırılması;
 - Eğitim, istihdam, bilgi edinme, ürün ve hizmetlere erişimlerinin artırılması
- şeklinde ifade edilmektedir.

1989- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Bu sözleşmede,

Madde 2. “Her çocuğa, kendilerinin, anne babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasi ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayrım gözetilmemesi”,

Madde 23. “Zihinsel ya da bedensel engelli çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmaları”, “Engelli çocuğun eğitimi, mesleki eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere” gerekli tedbirlerin alınması hususları üzerinde durulmaktadır.

1990- Herkes için Eğitim Dünya Konferansı

1990 yılında Avrupa Birliğinin Engelli Çocuklar ve Gençlerin Genel Öğretim Sistemi İçinde Kaynaştırılmaları konusunda 31 Mayıs 1990 tarihli İlke Kararı dikkat çekmektedir. Buna göre; “Üye ülkeler, kendi öğrenim politikaları çerçevesinde ve yine kendi eğitim sistemlerini dikkate alarak uygun olan her durumda engelli öğrencilerin genel öğrenim sistemine katılmaları veya katılım teşviki ile ilgili çabalarını gerektiğinde güçlendirmeyi kabul etmişlerdir.” ifadesine yer verilmektedir.

Ayrıca; “Genel öğretim sistemine tam katılım, uygun olan her durumda ilk seçenek olarak kabul edilmeli ve tüm öğretim kurumları engelli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak durumda olmalıdır. Bu konu ile ilgili olarak aile-okul-toplum-dinlenme etkinlikleri-çalışma hayatı arasındaki bağlar oluşturulmalı ve güçlendirilmelidir. Engelli öğrencilere genel öğretim sistemi içerisinde mümkün olan en üst düzeyde öğrenim sağlanması, engelli kişilerin bağımsızlıkları ve topluma katılmalarını teşvik etmenin önemli ve olmazsa olmaz şartı olarak kabul edilmelidir.” hükmü yer almaktadır.

1993- BM Engelliler İçin Fırsat Eşitliği Standart Kurallar

Özel gereksinimli bireylere yönelik fırsat eşitliği konularını içeren kurallar arasında Kural 6. engelli çocuk, genç ve yetişkinler için bütünleştirilmiş ortamlarda eşit ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim fırsatları sunulması gerekliliğini vurgulamaktadır.

1994- UNESCO Salamanca Bildirgesi

Özel gereksinimli bireylerin eğitim hakları ve sunulan eğitim hizmetleriyle ilgili olarak bu bildirmede; ayrımcı tutumla mücadele, engelli ve engelsiz tüm bireyleri kucaklayan bir toplumun oluşturulması konularında bütünleştirmeye dayalı bir eğitim anlayışının tüm ülkelere önerildiğini görebiliriz.

1996- BM Özürlülük Strateji Belgesi

Avrupa Birliği genelinde özel gereksinimli (engelli) bireylere ilişkin hak ve politikaların belirlenmesinde izlenecek metodolojiye ilişkin hazırlanan ilk belge olma özelliğini taşımaktadır.

2000- Engelliler İçin Engelsiz Avrupa Tebliği

Bu tebliğ, özel gereksinimli bireylerle ilgili AB politikalarını gözden geçirerek, özel gereksinimli bireylerin erişebilirliğini artırmaya yönelik olarak Avrupa genelinde çalışmalar yapılmasını öngörmektedir. Özel gereksinimli bireyler için engelsiz Avrupa oluşturmaya odaklanmış olan bu tebliğ ile meslek edinme, eğitim, meslekî eğitim, ulaşım, iç piyasa, bilgi toplumu ve yeni teknolojiler gibi konularda Avrupa düzeyinde bir hareket birliği oluşturulmaya çalışılmıştır.

2000- Dünya Eğitim Forumu

2000 yılında Dakar, Senegal’de bir Dünya Eğitim Forumu düzenlenmiştir. Yapılan değerlendirmelerde “Herkes İçin Eğitim” hedeflerine istenilen ölçüde erişilebilmesi için yapılması gereken faaliyetleri belirten “Dakar Eylem Çerçevesi” kabul edilmiştir. Eylem çerçevesinde belirlenen hususların 2015 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

2003- BM Özürlülük İçin Fırsat Eşitliği

Özel gereksinimli bireylerin toplumsal yaşamda karşılaştıkları engellerin tanımlanmasının ve eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen sorunların ortadan kaldırılmasının gerekliliği üzerinde durmuştur.

2006- BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme

BM tarafından 2006 yılında kabul edilen Engelli Hakları Sözleşmesi toplam 50 maddeden oluşmakta ve taraf olan devletlere engelliliğe karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve özel gereksinimli bireylerin yaşam standartlarını yükseltmek gibi sorumluluklar getirmektedir.

Sözleşmenin 24. maddesi eğitimle ilgili olup; özel gereksinimli bireylerin eğitim hakkının taraf devletler tarafından tanındığını belirtmektedir.

- Fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için bütünleştirici eğitim sisteminin her seviyede engelli bireyleri de içermesi,
- Engelli bireylerin, genel eğitim sisteminde yer alması, parasız ve zorunlu ilk ve orta öğretim olanaklarından yararlanması, yaşadıkları çevrede eğitime eşit olarak erişimlerinin sağlanması, ihtiyaçlarına uygun düzenlemeler yapılması ve eğitim sistemi içinde ihtiyaç duydukları desteğin sağlanması,
- Yükseköğretim, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve yaşamboyu süren eğitime ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireylerle eşit koşullar altında erişimlerinin sağlanması ifade edilmektedir.

2006 – 2015 Avrupa Konseyi Özürlüler Eylem Planı

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinde, özel gereksinimli bireylere yönelik tanı, tedavi, rehabilitasyon, meslek edindirme, ulaşılabilirlik, bütünleştirme gibi pek çok engelli haklarıyla ilgili konuda tavsiye kararları alınmıştır. Bu kararlar kapsamında “2006 – 2015 Avrupa’da Özürlü Bireylerin Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi Avrupa Konseyi Özürlüler Eylem Planı” hazırlanmıştır. Hazırlanan eylem planının 4. alanı “Eğitim” başlığını taşımaktadır.

2010-2020 Avrupa Birliği Özürlülük Stratejisi

Söz konusu strateji belgesi ile Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme’nin Avrupa Birliğine üye ülkelerde uygulanabilirliğin artırılması için yapılandırılmış eylem planı sunulmuştur (BM 2010). Stratejide erişilebilirlik, katılım, eşitlik, istihdam, eğitim, sosyal koruma, sağlık gibi konular başlıca öncelikler olarak verilmiştir. Erişilebilirlik özel gereksinimli bireylerin ürünleri, hizmetleri özel gereksinimi olmayan bireyler kadar kullanabilmelerini ifade etmektedir. Bunun içerisinde de kentsel tasarım ve mimariden, sağlık ve eğitim hizmetlerine kadar çok çeşitli ürün ve hizmet sınıfları yer almaktadır.

Sonuç olarak, ulusal ve uluslararası mevzuata baktığımızda bütünleşme eğitiminin uygulanmasına yönelik her türlü yasal altyapının hazır olduğunu söyleyebiliriz. Fakat mevzuatı konusunda, ilgili personelin olumlu tutum geliştirme, mevzuatı ihtiyaç doğrultusunda yorumlayabilme ve insana yararlı şekilde uygulama noktalarında eksikliklerinin olduğu görülmektedir. Ayrıca tüm bu eksiklikleri gidermek için, eğitim ekosisteminin bu ihtiyaçlara yönelik yeniden dizayn edilmesi gerektiği de düşünülmektedir.

1.2. Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı Hakkında

Cerebral Palsy Türkiye, Türkiye’de Cerebral Palsy (CP) konusunda en geniş hizmet yelpazesine sahip ilk ve tek kuruluştur. Cerebral Palsy’li çocuk ve erişkinlerine teşhis, tedavi, rehabilitasyon ve eğitim hizmeti sağlayarak, meslek sahibi olmaları ve sosyal hayatta daha fazla yer almaları için gerekli faaliyet ve gayretlerde bulunur. İstanbul’un Ataşehir ilçesinde 35 dönüm alan üzerinde; Metin Sabancı Özel Eğitim Okulları, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri ve Aile Danışma Merkezi bulunan Vakıf, kurulduğu günden bugüne 30 binden fazla çocuk ve ailesine hizmet vermiş ve destek olmuştur. 1972 yılından beri, şeffaf ve hesap verebilirlik prensipleriyle hizmet veren Vakıf, konu hakkında bilinirliği artırmak ve çocuklara daha çok destek sağlayabilmek için 2018 yılı Eylül ayından itibaren “Cerebral Palsy Türkiye” markasıyla yoluna devam etmektedir.

Detaylı bilgi için : www.tscv.org.tr

1.3. Ben Varsam Okulum Bütün Projesi Hakkında

Ben Varsam Okulum Bütün Projesi, Avrupa Birliği tarafından finanse edilen Sivil Toplum Diyalogu V Hibe Programı kapsamında desteklenmektedir. Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı (Cerebral Palsy Türkiye) tarafından koordine edilen proje, İngiltere’den Praxis Europe ve Hırvatistan’dan Inclusion Support Center IDEM ortaklığında ve Türkiye’den İstanbul Valiliği iştirakiyle yürütülmektedir.

Hedefimiz,

Türkiye’de kaynaştırma / bütünleştirme uygulamalarının kalitesini arttırmak ve bu alanda Türkiye’de ve AB’de faaliyet gösteren STK’ların arasında iş birliğinin ve diyalogun zenginleşmesini sağlamaktır.

Amacımız,

Türkiye’de kaynaştırma öğrencilerinin erken okul terk oranlarını düşürmek için, sistemin tüm paydaşları arasında etkili bir diyalog kurmak ve bu paydaşların kapasitelerini geliştirmektir.

Projemizin hedef kitlesi,

Örgün eğitim kurumlarında görev yapan rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğretmenleri, branş öğretmenleri, idareciler ve konuyla ilgili çalışmalar yapan STK’lardır.

Bu Projeyi Neden Yapıyoruz?

Türkiye’de kaynaştırma öğrencilerinin erken okul terk oranlarının düşürülmesi için, süreçteki tüm paydaşların kapasitelerini geliştirerek, öğrencilerin ve ailelerin zorlandıkları noktalarda gerekli destekleri alabilmeleri için başarılı bir şekilde yürüyen diyalog mekanizmaları oluşturmayı amaçlıyoruz. Aynı zamanda Türkiye’de konuyla ilgili çalışma yapan STK’ların AB’de yine aynı alanda faaliyet gösteren STK’larla kalıcı ve sürdürülebilir diyalog mekanizmaları geliştirmelerini destekliyoruz.

Ne Yapıyoruz?

Projeimizin hedefi ve amacı doğrultusunda, dört alanda faaliyet tasarlanmıştır:

Faaliyet Grubu I, Türkiye Araştırma Raporu: Türkiye’de kaynaştırma öğrencileri arasında erken okul terkinin sebeplerinin keşfedileceği bir araştırma raporunun hazırlanması.

Faaliyet Grubu II, Öğretmen Kapasite Geliştirme: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğretmenlerinin kapasitelerinin geliştirilmesi için bir eğitim tasarlanması, bu öğretmenlerle iyi uygulamaların incelenmesi için İngiltere’ye bir çalışma ziyareti düzenlenmesi ve öğretmenlere süreç esnasında okullarında kaynaştırma öğrencileriyle daha sağlıklı ve yapılandırılmış diyalog kurmaları için danışmanlık yapılması.

Faaliyet Grubu III, STK Kapasite Geliştirme: Bu alanda faaliyet gösteren STK’ların, aileleri ve farklı gelişim gösteren bireyleri daha verimli destekleyebilmeleri için bir eğitim tasarlanması, bu STK’larla iyi uygulamaların incelenmesi için Hırvatistan’a bir çalışma ziyareti düzenlenmesi; ayrıca STK’lara kampanya yönetim eğitimleri verilmesi.

Faaliyet Grubu IV, Farkındalık Artırma: Kaynaştırma / bütünleştirme uygulamaları konusunda ulusal boyutta ve yerelde uygulanacak bir kampanya yürütülmesi; süreç esnasında öğretmenlere yönelik farkındalık geliştirme etkinlikleri düzenlenmesi.

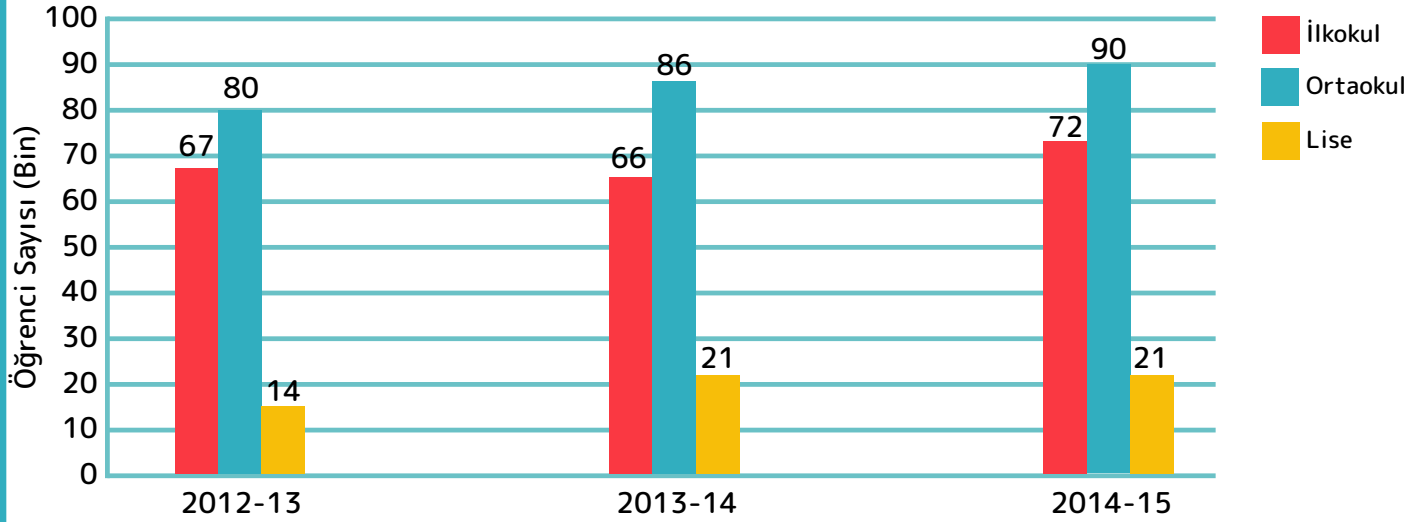
1.4. Araştırmanın Amacı

Özel eğitim gereksinimli öğrenci, en az kısıtlayıcı eğitim ortamına, yani eğitim gereksinimlerinin en üst düzeyde karşılanacağı ve akranlarıyla en fazla bir arada olacağı eğitim ortamına yerleştirilmelidir. Tüm özel eğitim gereksinimli öğrencilerin özellikleri dikkate alındığında, çoğu özel gereksinimli öğrenci için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı kaynaştırma değildir. Bu sebeple okullarda kaynaştırma uygulamaları yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır.

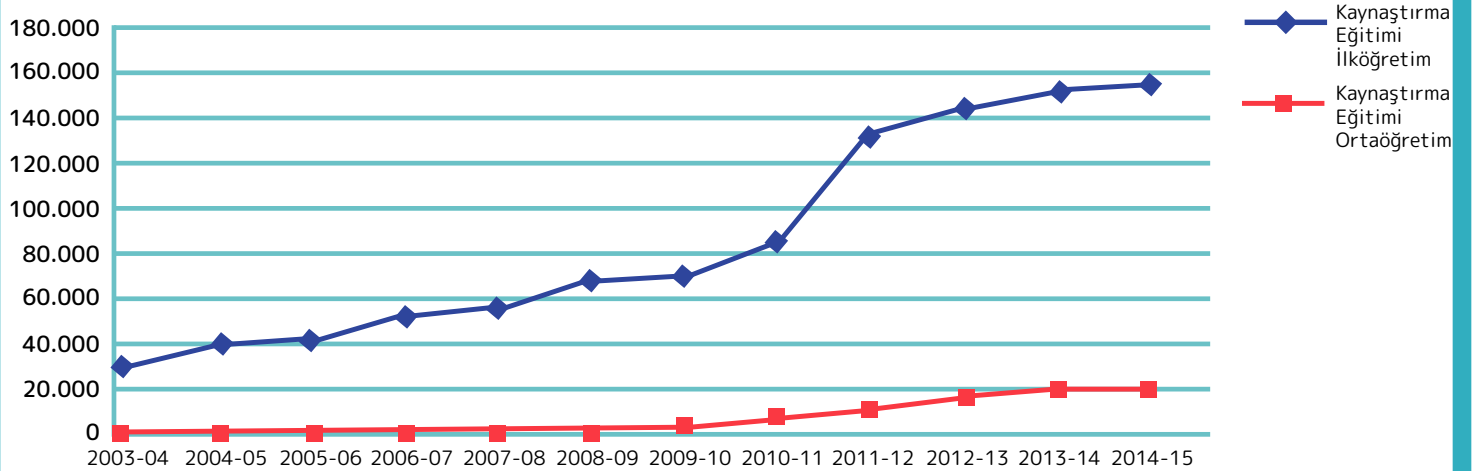
Ülkemizde son yıllarda kaynaştırma öğrencisi sayılarındaki artış dikkate alındığında, bu modelin yaygınlaşması için Milli Eğitim Bakanlığı’nın çabaları gözlerimize önüne serilmektedir. Fakat bu tabloda dikkat çekici olan bir başka husus ise kaynaştırma öğrencilerinin eğitim sürekliliğinin istenildiği gibi sağlanamadığıdır.

Tablo 1 ve Tablo 2’ye baktığımızda ilköğretimden ortaöğretime geçişteki kaynaştırma öğrencisi sayılarında keskin bir düşüş olduğu görülmektedir. Araştırmanın temel amacı da ilköğretimden ortaöğretime geçişteki bu keskin düşüşü ve sebeplerini araştırmak ve bu sürece dair bir projeksiyon oluşturmaktır. Bu sayede, ortaöğretimde kaynaştırma uygulamalarını paydaşların katkısı ile tartışmaya açmak ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın ortaöğretimde kaynaştırma uygulamalarına dair farkındalığını artırmak hedeflenmiştir.

Tablo 1. ERG (2015). Eğitim İzleme Raporu 2014-15. İstanbul: ERG

Tablo 2. ERG (2015). Eğitim İzleme Raporu 2014-15. İstanbul: ERG

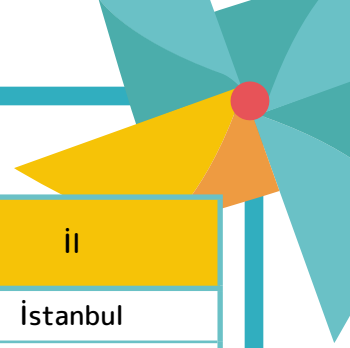
1.5. Araştırma Yöntemi ve Örneklemi

Araştırma, iki niteliksel araştırma metodolojisi uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine yüz yüze görüşme ve odak grup tartışması yapılarak, bu alanla ilgili kilit paydaşların kaynaştırma eğitimi için görüş ve önerileri analiz edilmiştir.

Araştırmada kullanılan yöntem ve örneklem detayları şöyledir:

Tablo 3. Derinlemesine Yüz yüze Görüşme için Yönetici Örneklem Dağılımı

Derinlemesine Görüşme	Profil	Cinsiyet	İl
Görüşme 1	Okul Yöneticisi	Erkek	İstanbul
Görüşme 2	Okul Yöneticisi	Erkek	İstanbul
Görüşme 3	Okul Yöneticisi	Erkek	İstanbul
Görüşme 4	Okul Yöneticisi	Erkek	İstanbul
Görüşme 5	Okul Yöneticisi	Kadın	İstanbul
Görüşme 6	Okul Yöneticisi	Kadın	İstanbul
Görüşme 7	Okul Yöneticisi	Kadın	İstanbul
Görüşme 8	Okul Yöneticisi	Kadın	İstanbul
Görüşme 9	Okul Yöneticisi	Kadın	İstanbul
Görüşme 10	Okul Yöneticisi	Kadın	İstanbul

Tablo 4. Derinlemesine Yüz yüze Görüşme için Rehber Öğretmen Örneklem Dağılımı

Derinlemesine Görüşme	Profil	Cinsiyet	İl
Görüşme 1	Rehber Öğretmen	Erkek	İstanbul
Görüşme 2	Rehber Öğretmen	Erkek	İstanbul
Görüşme 3	Rehber Öğretmen	Erkek	İstanbul
Görüşme 4	Rehber Öğretmen	Kadın	İstanbul
Görüşme 5	Rehber Öğretmen	Kadın	İstanbul
Görüşme 6	Rehber Öğretmen	Kadın	İstanbul
Görüşme 7	Rehber Öğretmen	Kadın	İstanbul
Görüşme 8	Rehber Öğretmen	Kadın	İstanbul
Görüşme 9	Rehber Öğretmen	Kadın	İstanbul
Görüşme 10	Rehber Öğretmen	Kadın	İstanbul

Tablo 5. Derinlemesine Yüz yüze Görüşme için Branş Öğretmeni Örneklem Dağılımı

Derinlemesine Görüşme	Profil	Cinsiyet	İl
Görüşme 1	Branş Öğretmeni	Erkek	İstanbul
Görüşme 2	Branş Öğretmeni	Erkek	İstanbul
Görüşme 3	Branş Öğretmeni	Kadın	İstanbul
Görüşme 4	Branş Öğretmeni	Kadın	İstanbul
Görüşme 5	Branş Öğretmeni	Kadın	İstanbul
Görüşme 6	Branş Öğretmeni	Kadın	İstanbul
Görüşme 7	Branş Öğretmeni	Kadın	İstanbul
Görüşme 8	Branş Öğretmeni	Kadın	İstanbul
Görüşme 9	Branş Öğretmeni	Kadın	İstanbul
Görüşme 10	Branş Öğretmeni	Kadın	İstanbul

Derinlemesine görüşmelerin yapıldığı okullar, İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından hazırlanan kaynaştırma öğrencisi olan okul listesi üzerinden belirlenmiştir. Görüşmeleri TSÇV yetkilileri gerçekleştirmiştir. Her bir görüşme 30-45 dakika sürmüştür.

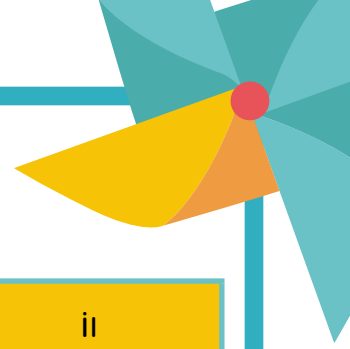
Tablo 6. Derinlemesine Yüz yüze Görüşme için Tipik Gelişen Çocuğun Ailesi Örneklem Dağılımı

Derinlemesine Görüşme	Profil	Cinsiyet	İl
Görüşme 1	Aile	Kadın	İstanbul
Görüşme 2	Aile	Kadın	İstanbul
Görüşme 3	Aile	Kadın	İstanbul
Görüşme 4	Aile	Kadın	İstanbul
Görüşme 5	Aile	Kadın	İstanbul
Görüşme 6	Aile	Kadın	İstanbul

Derinlemesine görüşmelerin yapıldığı aileler tipik gelişen çocukların aileleridir. Görüşmeleri TSÇV yetkilileri gerçekleştirmiştir. Her bir görüşme 30-45 dakika sürmüştür.

Tablo 7. Derinlemesine Yüz yüze Görüşme için Farklı Gelişen Çocuğun Ailesi Örneklem Dağılımı

Derinlemesine Görüşme	Profil	Cinsiyet	İl
Görüşme 1	Aile	Erkek	İstanbul
Görüşme 2	Aile	Erkek	İstanbul
Görüşme 3	Aile	Kadın	İstanbul
Görüşme 4	Aile	Kadın	İstanbul
Görüşme 5	Aile	Kadın	İstanbul
Görüşme 6	Aile	Kadın	İstanbul
Görüşme 7	Aile	Kadın	İstanbul

Derinlemesine görüşmelerin yapıldığı aileler farklı gelişen çocukların aileleridir. Görüşmeleri TSÇV yetkilileri gerçekleştirmiştir. Her bir görüşme 30-45 dakika sürmüştür.

Tablo 8. Odak Grup Tartışmaları için Örneklem Dağılımı

Odak Gruplar	Profil	Cinsiyet	İl
Grup 1	Branş öğretmenleri, rehber öğretmen ve RAM yetkilileri	Karma	İstanbul
Grup 2	Branş öğretmenleri, rehber öğretmen ve RAM yetkilileri	Karma	İstanbul
Grup 3	Kaynaştırma öğrencisi velileri	Kadın	İstanbul
Grup 4	Tipik gelişen öğrenci velileri	Kadın	İstanbul
Grup 5	STK yetkilileri	Kadın	İstanbul
Grup 6	STK yetkilileri	Kadın	İstanbul

Odak grup tartışmalarında birinci grup, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından görevlendirilmiş kişilerin katılımıyla yapılmıştır. Dördüncü grup, tanımlanan hedef kitle kriterleri üzerinden rassal olarak temin edilmiştir. Diğer grupların katılımcıları ise kartopu yöntemi ile TSÇV tarafından temin edilmiştir. Odak grupların her biri yaklaşık iki saat sürmüştür.

Araştırma bulguları, Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı tarafından düzenlenecek olan Arama Konferansı'nda kullanılacaktır. Konuyla ilgili kilit paydaşların bulunacağı Arama Konferansı'nda Ipsos moderatörleri eşliğinde beyin fırtınası yapılacak, araştırma bulguları değerlendirilerek kaynaştırma eğitim modeline dair fikirler geliştirilecektir.

2. TEMEL BULGULARIN ÖZETİ

Araştırmanın hem derinlemesine görüşmeler, hem de odak gruplar ayağında farklı paydaşlardan elde edilen bulguların en çarpıcı olanları bu bölümde paylaşılmaktadır.

a) Kaynaştırma Eğitimi Hakkında Genel Değerlendirme

MEB katılımcıları olarak tanımladığımız okul idarecileri, psikolojik danışman ve rehber öğretmenler (PDR) arasında Kaynaştırma Eğitimi'ne dair idarecilerin mevzuata hakim olduğu ancak yine de bu alanda kendilerini yetkin bulmadıkları; uygulamada özellikle PDR'cilerin okullarda diğer öğretmen ve idarecileri bilgilendirme açısından rehberlik görevi üstlendiği, çoğu zaman Bireyselleştirilmiş Eğitim Planlarını PDR'cilerin hazırladığı, ancak onların da yine kendilerini yetkin bulmadıkları ve çoğunlukla Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinden ve çeşitli internet sitelerinden bilgi/belge desteği aldıkları belirlenmiştir. Kaynaştırma eğitimi konusunda ortaöğretim branş öğretmenleri, en az bilgi ve yetkinliğe sahip kesim olarak öne çıkmaktadır.

Kimileri bu alanda hizmetiçi eğitim almış olmasına rağmen, tam olarak nasıl bir sistemle etkin bir eğitim yapılabileceğini bilememekte ve oldukça çaresiz hissetmektedir. Mevcut sistemde tüm MEB katılımcıları, özellikle şu alanlardan bilgi açısından desteklenmeye ihtiyaç duymaktadır: engel türü ve özellikleri; kaynaştırma öğrencisine yönelik tutum ve davranışlar; kaynaştırmaya hazırlık ve öğretim yöntem ve teknikleri; Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlama; materyal kullanımı ve uygulama; ailelerle iş birliği. Ayrıca okul yönetimleri özlük hakları ve kaynaştırma eğitime dair okul yönetimi konularında da desteklenmeyi beklemektedir. Ancak tüm kadro için, özel eğitim disipliniyle yeterli bilgiye sahip olunmaması ve mevcut eğitim sisteminin fiziksel şartları (sınıf kapasitelerinin doluluğu, destek eğitim odası bulunmaması, asansör olmaması vb.), sınırlı bütçe ve rehber öğretmen kadro kapasitesi ile rekabetçi başarı hedefleri göz önüne alındığında, kaynaştırma eğitiminin gereklerini layıkıyla yerine getirmek olanaksız bulunmaktadır. Bu koşullarda, sınıflara bir veya iki öğrenci olarak yerleştirilen kaynaştırma öğrencileri, akran zorlanabilirliği elverdiği sürece sadece sosyal olarak okullardan fayda görmektedir.

Kaynaştırma öğrencisi velilerinin çoğunlukla, RAM'lerden ve diğer kaynaştırma öğrencisi velilerinden öğrendikleri sayesinde mevzuat ve hakları konusunda oldukça bilinçli oldukları, ancak çocuklarından akademik beklentileri ölçüsünde bu haklarını (destek eğitimi, özel sınav hakkı vb.) kullanma eğiliminde oldukları gözlenmektedir. Bu velilerin en büyük ortak amacı; çocuklarının iyi rol modeller etrafında sosyalleşerek gelişmesi, gelecekte kendi kendine yeten, meslek sahibi bireyler olmayı başarabilmesidir. Eğitim sisteminin akademik açıdan kaynaştırma öğrencilerine bir katkısı olmadığını belirten veliler, her çocuğun çok farklı tanıya sahip olduğu dikkate alınarak farklı bireyselleştirilmiş eğitim programlarının üretilip uygulanması, gölge öğretmenlerin de bulunduğu bir sistemle destek eğitimin mutlak surette verilmesi ile doğru bir kaynaştırma eğitiminin verilebileceğine inanmaktadır. Mevcut sistemin en büyük sorunu olarak, uygulamada kaynaştırma öğrencilerinin ve ailelerinin ihtiyaçlarına öncelik verilmemesi, aksine zorlaştıran bir yaklaşım bulunması şeklinde tanımlanmıştır. Örneğin, neredeyse hepsinin belirli saatlerde ilaç alması gerektiği, bazı öğrencilerin tuvalet ihtiyacını gidermek için desteğe gereksinim duyduğu örnekler olmasına rağmen, okullarda sağlık personeli bulunmamakta, okul yönetimleri de sorumluluk almamaktadır. Bunun da ötesinde, özel gereksinimli çocuk yetiştirmenin maddi-manevi getirdiği yıpranmışlığın üzerine anaokulundan itibaren sürekli okul bulma uğraşısı ve yorucu rapor güncelleme süreçlerinden geçen aileler, çocuklarını sevecenlikle kabul edecek ve arkalarında duracak bir lise bulmakta da zorlanmaktadır.

Tipik gelişim gösteren çocukların velilerinin ise kaynaştırma eğitimi konseptine, çocuklarından duydukları veya veli toplantılarında gündeme gelmesi sayesinde aşına oldukları; şiddet gösterebilecek özel gereksinimli çocuklar haricinde kaynaştırma eğitim hakkını büyük ölçüde destekledikleri; hatta farklı profilde öğrencilerin bir arada bulunduğu bir ortamın kendi çocuklarının gelişimine katkıda bulunacağına inandığı gözlenmiştir. Öte yanda bu veliler, mevzuat ve haklar konusunda herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını, okullarında da özel bir bilgilendirme yapılmadığını bildirmiştir.

Dezavantajlıların eğitimi hakkında faaliyet gösteren STK yetkilileri mevzuat konusuna oldukça hakim olup, Türkiye'deki mevzuatın çok kapsamlı olduğunu düşünmekle birlikte, uygulanması konusunda büyük boşluklar olduğu ve bir standardın bulunmadığı, her uygulamanın en tepeden en aşağıya kadar çok kişisel inisiyatiflerle yürütüldüğünü belirtmişlerdir. Eğitim hakkı üstünden kaynaştırma eğitimi en çok savunan kesim olarak STK'lar; bütünleştirme eğitime evrilen mevzuatın doğru bir şekilde çalıştırıldığı takdirde, Türkiye'de sistemin yürüyeceğine inanmaktadır.

Bir önceki sayfada bahsi geçen tüm paydaşlar, bu alandaki mevzuatın daha da geliştirilip uluslararası standartlara getirilmesi, doğru uygulamaların geliştirilmesi için büyük bir, çalıştay yapılmasını önermiştir. Ayrıca, çok ivedi olarak yöneticilerin, eğitimcilerin ve öğretmen adaylarının uygulamalı bir eğitimle kaynaştırma eğitimi konusunda yetkinleştirilmesi ihtiyacının altı çizilmiştir. Ayrıca STK'lar dışındaki tüm paydaşların önerdiği ideal model; tüm özel gereksinimli öğrencilere ikili bir yapıda eğitim sağlanarak, haftanın birkaç günü meslek/beceri geliştiren özel eğitim okullarına gitmeleri, diğer günlerde ise özellikle sosyal ve sanat derslerini birlikte almak üzere normal okullara gitmeleri şeklindedir.

b) Kaynaştırma Eğitimi SWOT Analizi

Mevcut kaynaştırma eğitimini, öğrenci kayıplarını engellemek ve daha iyi bir eğitim sağlamak perspektifinden yapılan temel değerlendirmeleri içeren SWOT tablosu, "güçlü yanlar, zayıf yanlar, fırsatlar ve tehditler" başlıkları altında aşağıda yer almaktadır.

Güçlü yanlar:

- Mevzuatın oldukça kapsamlı, açık nokta bırakmayan bir yapıda olması
- Milli Eğitim Bakanlığı'nın kaynaştırma / bütünleştirme eğitimine öncelik vermesi, bu alanda seferberlik ilan etmesi
- MEB'in bu alanda hizmetiçi eğitim sağlaması
- Özel eğitim alanında uzmanlaşmış okulların rol model yapısına sahip olması
- İhtiyaç söz konusu olduğunda RAM'ların okullara danışmanlık yapması / bilgilendirme yapması
- Mevcut okulların bazılarının (özellikle yeni yapılan İmam Hatip okullarının) özel gereksinimli-dostu fiziksel şartlara sahip olması (rampa, asansör, vb),
- En önemli ihtiyaç olarak tanımlanan bir meslek sahibi olmak, kendi kendine yetmek niteliklerinin gelişmesi için mesleki okullarda eğitim imkanı tanınması
- Kaynaştırma eğitim modelinde öğrencilerin diğer öğrencilerle sosyalleşme deneyimini yaşamaları; tipik gelişim gösteren öğrencileri rol model olarak daha iyi gelişim göstermeleri
- Tipik gelişim gösteren öğrencilerin, çeşitliliğe istinaden sosyal kabul deneyimini yaşamaları; dayanışma ve empati özelliklerinin gelişmesi

Zayıf yanlar:

- Mevzuatın sahada tam olarak uygulanmaması veya kişisel inisiyatiflere göre değişen uygulamalar bulunması; bir standardın yerleşmemiş olması
- 40+ kişilik sınıf mevcutlarına sahip okullarda bireyselleştirilmiş eğitim ihtiyacı duyan kaynaştırma öğrencilerine bu eğitimi vermenin öğretmenler açısından imkansız bulunması
- İdarecisinden PDR'ci ve öğretmenlere kadar MEB çalışanlarının özel eğitim disipliniinde zayıf bir altyapıya sahip olması: tanılarının, BEP/BÖP hazırlama tekniklerinin, çocuk ve ailelere nasıl yaklaşılması gerektiğinin, sınıftaki dengenin nasıl kurulması gerektiğinin bilinmemesi.; bu bilinmezlikte idareci ve öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisi istememesi
- Çoğu sağlık / bakım desteğine ihtiyaç duyan kaynaştırma öğrencisi için okullarda sağlık kadrosu olmaması
- Üniversitelerde eğitim fakültelerinde özel eğitim derslerinin yüzeysel olması
- Hayat boyu eğitime yönelik bir imkanın bulunmaması
- Meslek okullarında kaynaştırma öğrencisine uygun çok fazla bölüm olmaması
- Özel gereksinime sahip / kaynaştırma öğrencilerinin genel olarak kaderine terkedilmesi

Fırsatlar:

- Özel eğitim / eğitim yönetimi / çocuk hakları gibi birçok alanda çalışan paydaşın MEB ve STK işbirliğinde ideal modeli çalışma imkanı bulunması; AB'nin destek sağlaması
- Özel eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma okullarına atanma imkanı
- Gölge öğretmen sisteminin MEB sponsorluğunda sisteme katılma imkanı (çalışan bir model olarak)
- Uzmanlaşmış özel eğitim okullarının ideal bir lise eğitimi için de potansiyel taşıması
- Destek eğitim sınıflarının sayılarının arttırılması konusunda MEB'in destekleyen bir tavırda olması; destek eğitimi veren öğretmenlere ek ücret verilmesi; bunun okulları cesaretlendirmesi
- Mesleki eğitim veren okulların kaynaştırma öğrencisine hem beceri hem iş sağlama imkanı (taniya göre yeni alanlar açılması)
- Sosyal ve sanatsal derslerin kaynaştırma açısından iyi bir zemin sunması; sanatsal aktivitelerin hem yapanlarda hem de izleyenlerde farkındalık yaratması
- Muhteşem Doktor gibi dizilerinin farkındalık yaratması ve toplumsal kabulü güçlendirmesi
- Uygulamalı / vakalara dayanan hizmetiçi eğitim imkanları; öğretmenlerin eğitim için istekli olması
- Tipik gelişim gösteren çocuklarının ailelerinin çoğunun kaynaştırma sistemine olumlu bakması

Tehditler:

- Sınav başarısı / öğretmen başarısı /okul başarısı odaklı Milli Eğitim ortaöğretim yaklaşımının genel olarak kaynaştırma bütünleştirme eğitimine uygun olmaması
- 4+4+4 eğitim modelinin kendi içinde sorunsallarının bulunması, öğrenci kaybına yol açması
- Kaynaştırma öğrencisinin akademik olarak gelişmesinin beklenmemesi; onu destekleyecek bireysel ve destek eğitimlerinin çeşitli sebeplerle verilmemesi (kadro eksikliği / isteksizliği, yetersiz ek ödenek, fiziksel olanak ve materyal bulunmaması vb.)
- Kaynaştırma öğrencisi velilerinin hem yorulmuşlukları hem de eğitimin bir faydasının olmayacağını düşünmeleri sebebiyle çocuklarını okula göndermede isteksiz olmaları; ilgisiz davranmaları; çocuklarının normal okullarda yıpranacaklarının düşünülmesi ; kimilerinin çocuğa uygun olmayan mesleki bölümlerde veya rekabetçi okullarda okumaya zorlamaları
- Tipik gelişim gösteren öğrenci velilerinin, özel gereksinime sahip ve şiddet eğilimi sahibi çocukları tehdit olarak görmesi ve sınıftan/okuldan gitmesi yolunda okul yönetimine baskı yapmaları; sınıf başarısını olumsuz etkileyen çocukları istememeleri
- Özellikle ergen erkek öğrenciler arasında akran zorbalığının bulunabilmesi

3. DETAYLI ARAŞTIRMA BULGULAR

3.1. Yüz yüze Derinlemesine Görüşmelerden Çıkan Sonuçlar

Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı çalışanları tarafından, kaynaştırma öğrencisi bulunan okullardaki idareciler, branş öğretmenleri, psikolojik danışman ve rehber öğretmenler, tipik gelişen çocukların aileleri ve farklı gelişim gösteren çocukların aileleri olmak üzere toplam 43 derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerin otuzu Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tanımlanan okulların idareci, PDR'ci ve branş öğretmeni kadroları ile, yedisi halen kaynaştırma öğrencisi olarak eğitimine devam eden çocuğun ebeveynleri ile, altısı ise tipik gelişim gösteren öğrencinin ebeveynleri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, katılımcılara uygulanmak üzere araştırma ekibi tarafından geliştirilmiş olan ve içerisinde açık ve kapalı uçlu soruların yer aldığı formlar kullanılmıştır (Ek-1).

Derinlemesine görüşmeler ortalama olarak 40 dakika sürmüştür. Araştırma randevu esaslı, kağıt-kalem yöntemi ile katılımcının okulunda veya belirlediği mekanda gerçekleştirilmiştir.

3.1.1. Kaynaştırma Eğitimine Dair Bilgi Birikimi

Araştırmanın bu bölümünde 10 okul yöneticisi, 10 psikolojik danışman ve rehber öğretmen, 10 branş öğretmenini içeren, toplamda 30 katılımcı ile yapılan görüşümlerden elde edilen bulgular paylaşılmıştır.

Okul yöneticilerinin daha önceden kaynaştırma eğitimiyle ilgili eğitim alıp almadıklarına ilişkin yöneltilen sorularda, çoğunun kaynaştırma eğitimi ile ilgili daha önce eğitim almadığı beyan edilmiştir. Yöneticilerin kaynaştırma eğitimiyle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığı, çoğunluğunun ise kaynaştırma eğitimi konusunda bilgi edinmek istedikleri ifade edilmiştir. Okul yöneticilerine özel olarak hangi alanda bilgi edinmek istedikleri sorulduğunda, kaynaştırma öğrencisine yönelik tutum ve davranışlar, özlük hakları, kaynaştırma eğitime dair okul yönetimi, engel türü ve özellikleri, kaynaştırmaya hazırlık ve öğretim yöntemi, materyal kullanımı ve uygulama konuları belirtilmiştir. Yöneticilerin okullarında kaynaştırma öğrencisi olduğuna dair bilgilendirildikleri, bu bilgilendirmenin E-Okul Sistemi ve Rehberlik Araştırma Merkezleri aracılığıyla gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Ayrıca bilgilendirme konusunun kaynaştırma eğitimi alacak öğrencinin engeline, gelişim özelliklerine ve gereksinimlerine, eğitim öğretim sırasında yapılacak düzenlemelere ilişkin olduğu belirtilmiştir.

Branş öğretmenleri ile ilgili yapılan görüşmelerde, branş öğretmenlerinin yarısının daha önce kaynaştırma eğitimiyle ilgili bir eğitim aldığı, diğer yarısının ise herhangi bir eğitim almadığı görülmüştür. Bunun yanında eğitim alan ya da almayan fark etmeksizin, öğretmenlerin büyük çoğunluğu kaynaştırma eğitime dair yeterli bilgiye sahip olmadığını düşünmektedir. Kaynaştırma eğitimiyle ilgili eğitim almak isteyip istemedikleri yönünde sorulan soruya ise öğretmenlerin tamamı olumlu yanıt vermiş, bu noktada branş öğretmenlerinin engel türü ve özellikleri, kaynaştırma eğitime hazırlık, öğrenciye yönelik tutum ve davranışlar, ailelerle iş birliği, öğretim yöntem ve teknikleri ve materyal geliştirme gibi konulara yönelik eğitim almak istedikleri görülmüştür. Diğer yandan branş öğretmenlerinin tamamının eğitim-öğretim yılı başında sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olduğuna dair bilgilendirildiği görülmüştür. Öğretmenlere bilgilendirmenin kimin tarafından yapıldığı sorusu yöneltilindiğinde, büyük bir çoğunluğun okul rehberlik servisi tarafından bilgilendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Rehberlik servisi tarafından yapılan bu bilgilendirmelerin içeriğinin ise öğrencinin gelişim özellikleri, engeline ilişkin bilgiler ve eğitim-öğretim ortamında yapılması gereken hazırlıklara dair olduğu görülmüştür.

Rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitime dair bilgi birikimiyle ilişkili cevaplar incelendiğinde, büyük çoğunluğunun lisans eğitimleri sırasında özel eğitim dersi aldıkları bilgisine erişilmiş olup, birkaçının ek olarak MEB'in hizmetiçi programlarına ve diğer özel programlara katıldığı öğrenilmiştir. İlgili grubun büyük bir kısmının kaynaştırma eğitimi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığı ve bu yetersizliği ortadan kaldırmak için konuyla alakalı bilgilenmek istedikleri, görüşmelerden çıkan sonuçlar arasındadır. Kaynaştırma ile ilgili bilgilenmek ve kendilerini geliştirmek istedikleri konular, ilgili kişiler açısından farklılaşsa da genel olarak "engel türü ve özellikleri, kaynaştırma öğrencisine yönelik tutum ve davranışlar, farklı kaynaştırma uygulamaları hakkında bilgi, ailelerle işbirliği, sosyal becerileri uygulama ortamı sağlama, öğretim yöntemleri ve uygulamalar hakkında kolaylaştırıcı bilgiler, psikolojik süreçler, öğretmen desteği sağlamaya yönelik bilgi ve kaynaştırma eğitime dair doğru analizler yapabilmek adına çeşitli eğitimler" gibi başlıklar altında toplanmıştır.

3.1.2. Kaynaştırma Eğitimine Dair Okullarda Durum ve Gerçekleştirilen Uygulamalar

Okul yöneticilerinin çoğunun, yeni eğitim-öğretim yılı başlarken, kaynaştırma eğitimi için okullarında hazırlık yaptıkları ifade edilmiştir. Yapılan hazırlıkların genel olarak, velilerle tanışma, Rehberlik Araştırma Merkezi'nden bilgi alma, zümre işbirliği ve fiziksel düzenlemeler yapma konularında olduğu belirtilmiştir. Tipik gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirilip bilgilendirilmediklerine ilişkin yöneltilen sorularda, yöneticilerin çoğu, tipik gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirilmediğini, bilgilendirilenlerin ise rehberlik servisinin katkısıyla, yardımlaşma ve farkındalığa ilişkin bilgilendirildiği belirtilmiştir. Yapılan görüşmelerde okulların tümünde rehberlik servisi bulunduğu, çoğu rehberlik servisinin de kaynaştırma eğitimine gerekli desteği verdiği ve okulların tümünde kaynaştırma eğitimi için bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlandığı ve çoğunun da rehber öğretmenler tarafından hazırlandığı belirtilmiştir. Yöneticilerin çoğunun belirttiğine göre, okullarında bulunan kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim verilememektedir. Yöneticilerin çoğunluğu, kaynaştırma eğitimini desteklemeye yönelik sık denetim yapıldığını, öğrencinin okula gelmesinin teşvik edildiğini, materyal temini yapıldığını belirtmişlerdir. Kaynaştırma öğrencisine yönelik okulda bulunan diğer öğrencilerin tavrı noktasında ise okul yöneticileri tipik gelişim gösteren öğrencilerin, kaynaştırma öğrencilerine karşı tavırlarının genel anlamda arkadaşça olduğunu belirtmiştir. Fakat bunun yanında, bazı okullarda tipik gelişim gösteren çocukların durumun farkında olmadığı ya da onlara konudan bahsedilmediği ifade edilmiştir. Ayrıca tipik gelişim gösteren öğrencilerin velilerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları sorulduğunda, çoğu yönetici bu konuda velilerin pozitif tutuma sahip olduklarını, bazı yöneticiler ise velilerin konunun farkında olmadıklarını belirtmişlerdir.

Branş öğretmenleriyle yapılan görüşmeler sonucunda, öğretmenlere kaynaştırma eğitimine dair sene başında hazırlık yapma yapmadıkları doğrultusunda yöneltilen sorulara öğretmenlerin büyük çoğunluğu kaynaştırma eğitime yıl başlamadan hazırlık yaptığını, bu hazırlıkların Rehberlik Araştırma Merkezleri'nden bilgi alma, zümre toplantıları yapma, öğrencinin velisiyle görüşme ve ders içeriği planlama şeklinde gerçekleştiğini ifade etmiştir. Tipik gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirilip bilgilendirilmediklerine ilişkin yöneltilen sorularda ise branş öğretmenlerinin çoğu, öğrencilerin kaynaştırma eğitimine dair rehberlik servisi ve branş öğretmenleri aracılığıyla bilgilendirildiğini belirtmiştir. Tipik gelişim gösteren öğrencilerin bilgilendirildiği konular arasında ise ağırlıklı olarak öğrencilerin birbiriyle yardımlaşmaları ve bireysel farklılıklar olduğu görülmüştür. Yapılan görüşmelerde branş öğretmenlerinin çalıştıkları okulların tümünde rehberlik servisinin olduğu tespit edilmiş, öğretmenlerin tamamına yakını rehberlik servislerinin kaynaştırma eğitimine yeterli desteği verdiğini ifade etmiştir. Kaynaştırma öğrencisine yönelik okulda bulunan diğer öğrencilerin ve bu öğrencilerin ailelerinin tavırları noktasında ise, branş öğretmenleri kaynaştırma öğrencilerine yönelik diğer öğrencilerin ve bu öğrencilerin ailelerinin pozitif bir tutuma sahip olduklarını, bunun yanında bazı tipik gelişim çocukların ailelerinin kaynaştırma öğrencilerinden haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler, bu durumun ortaöğretim düzeyinde ailelerin çocuklarının okul yaşantısına dair uzak kalmalarından kaynaklandığını ifade etmiştir.

Kaynaştırma eğitime dair okullardaki durum ve gerçekleştirilen uygulamalara dair soruların cevapları incelendiğinde, öncelikle rehber öğretmenlerin çalışmakta oldukları okullarda kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu dair bilgiye çoğunlukla E-Okul Sistemi aracılığıyla kendi takipleri sonucu ulaştıkları aktarılmıştır.

Birkaçı ise okul müdürü, öğrenci velisi ve RAM gibi kişi ve kurumlar tarafından bilgilendirildiğini ifade etmiş ve bilgilendirme konusunun engel türüne, sınıf sayısına, gelişim özelliklerine ve gereksinimlerine ait olduğunu eklemişlerdir. Görüşülen psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin çoğunluğu kaynaştırma eğitimi öncesi öğrenciler hakkında bilgilendirilmek istediklerini ifade ederken, birkaçı böyle bir şeye ihtiyaç duymadığını ifade etmiştir. Bilgilendirilmek isteyenler, bu işlemin rehberlik servisi, okul müdürü, RAM ya da çocuğun destek almakta olduğu özel eğitim kurumu gibi kişi ya da kurumlar tarafından gerçekleştirilmesini tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu noktada, bilgilendirilmek isteyenler çoğunlukla engel türüne ilişkin bilgi edinmeyi talep ederken, bir kısmı okulun kaynaştırma eğitimine dair giderilmesi gereken ihtiyaçları, eğitim sırasında yapılacak düzenlemeler için de bilgi edinmeyi talep etmişlerdir.

Farklı yollarla çalıştıkları okullarda bulunan kaynaştırma öğrencilerine dair bilgilere ulaşan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin tamamı, yeni bir eğitim-öğretim yılı başlarken kaynaştırma eğitimine dair çeşitli hazırlıklar gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu anlamda yapılan hazırlıkların okullara göre benzer ve farklı yönlerinin olduğu ve genel anlamda “tarama işlemleri, RAM Rapor takibi, BEP hazırlama gibi evrak işlemleri, öğrenci hakkında RAM’dan bilgi alma, BEP üyelerini BEP toplantısı öncesi bilgilendirme ve görüşme, öğrenci ile görüşme, BEP toplantısı için branş öğretmenleri ile koordinasyon sağlanması, zümre iş birliği, ihtiyaçların belirlenmesi, BEP toplantısı, velilere yönelik kaynaştırma eğitimine dair açıklamalarda bulunma, haklar hakkında bilgilendirme, RAM yönlendirmesi, destek eğitim ihtiyacının belirlenmesi ve fiziksel düzenlemeler” gibi alanlarda hazırlık çalışmalarının gerçekleştirildiği psikolojik danışman ve rehber öğretmenler tarafından bildirilmiştir. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin tamamı, okullarında bulunan kaynaştırma öğrencileri için BEP hazırlandığını ve süreçte branş öğretmenleri ile kendilerinin aktif rol aldıklarını aktarmışlardır. BEP uygulama sürecinde mevcudun kalabalık olması, teori ile pratik arasındaki uyumsuzluk, BEP’lerin öğrenci potansiyeline uygun hazırlanmaması, branş öğretmenlerinin yeterli farkındalığa sahip olmayışı, müfredat yer alan içeriği yetiştirme kaygısı ile uygulamada yaşadıkları zorluklar ve bu süreçte psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerden beklentinin yükselmesi yaşanan zorluklar olarak listelenmiştir.

3.1.2.1. Fiziksel Donanım

Yöneticilerle yapılan görüşmelerde, çoğunun kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim verilecek bir destek eğitim odasının bulunmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca yöneticilerin çoğu, okullarının diğer fiziksel donanımları (asansör vb.) konusunda yetersiz olduğunu düşünmektedir.

Branş öğretmenleri açısından okulların kaynaştırma eğitimine dair fiziksel yeterlilikleri incelendiğinde, katılımcıların yarısından fazlası okullarının fiziksel imkânlarının kaynaştırma eğitimi için yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Yetersizliklerin içeriğine dair yöneltilen sorulara okullarında öğrencinin ulaşımının sağlanabilmesi için yeterli sayıda rampa, asansör olmadığını, öğrencinin derse katılımının ve motivasyonunun sağlanması için gerekli materyalleri temin etme noktasında sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim verebilmeleri için destek eğitim odalarına ihtiyaç duydukları da tespit edilmiştir.

Okulda yer alan kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim veriliyor mu sorusu, psikolojik danışman ve rehber öğretmenler tarafından destek eğitim odası başlığı altında el alınmış ve çoğu okulda bu oda bulunmazken, birkaçında bu odada ilgili öğrencilere eğitim verildiği bildirilmiştir. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenler okullarında kaynaştırma eğitimine yönelik fiziki koşulları ve eğitim materyallerini çoğunlukla yetersiz olarak değerlendirmiş ve bütçenin arttırılmasını, öğrencinin davranış boyutu göz önünde bulundurularak tehlikelerin azaltılmasını, destek eğitim odası ve özel eğitim materyal desteği sağlanmasını çözüm olarak aktarmışlardır.

3.1.2.2. Kurumlar Arası İş Birliği

Yöneticilere kaynaştırma eğitimi ile ilgili okulun destek alıp almadığına ilişkin sorulan sorularda, yöneticilerden çoğunun başka kurumlardan destek almadığı, destek alanların ise sıklıkla Rehberlik Araştırma Merkezleri ile iş birliği yaptığı görülmüştür. Rehberlik Araştırma Merkezi ile sağlanan iş birliği sonucunda alınan yardımların genel olarak konusunun kaynaştırma öğrencisine yönelik bilgi alma ve eğitim olarak ifade edilmiştir.

Branş öğretmenleriyle yapılan görüşmeler sonucunda, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kaynaştırma eğitimiyle ilgili başka kurumlardan destek almadığı, bu konuda başka kurumlarla iş birliği yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kaynaştırma eğitime dair başka kurumdan destek alan öğretmenlere hangi kurumlarla daha çok iletişime geçtikleri sorulduğunda öğretmenlerin tamamına yakını Rehberlik Araştırma Merkezleri’nden destek aldıklarını belirtmişlerdir. Rehberlik Araştırma Merkezleri’nin öğretmenlere sağladığı desteğin türü ve konusu ise genellikle Bireysel Eğitim Planı hazırlama, materyal hazırlanması, kullanılması ve öğretim yöntemleridir.

Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitime yönelik destek alıp almadıkları sorgulandığında, büyük bir çoğunluğunun destek aldığı ve bunu RAM'dan aldıkları öğrenilmiştir. Destek alanların belirttiği diğer başlıklar; dernek, vakıf, idareci, meslektaş, kaynaştırma öğrencisinin ailesi şeklinde belirtilmiştir. Alınan desteğin bilgi ve beceri arttırmak amaçlı olduğu, destek alan rehber öğretmenler açısından ortak değer olarak saptanmıştır.

3.1.2.3. Ailelerle İş Birliği

Okul yöneticilerin çoğunluğu, aileler ile işbirliği yaptıklarını; işbirliği konusunda velileri bilgilendirdiklerini; çocuklarına ilişkin gelişimsel geri bildirim verdiklerini belirtmişlerdir. Bazı okul yöneticilerinin sosyal katılımı teşvik etmeye yönelik etkinlikler yaptıklarını, servis araçları konusunda yardım ettiklerini de belirtmişlerdir. Ailelerle işbirliği yapamayan yöneticilerin işbirliği yapamama sebeplerine verdiği cevaplar çoğunlukla, ailelerin isteksizliğinden kaynaklandığı şeklindedir. Ayrıca bazı yöneticiler, ailelerin zaman ayırmaması veya ilgisiz olması, kabullenme sorunu yaşamaları, maddi durumlarının yetersiz olması ya da ebeveynlerin ayrı yaşamaları gerekçelerini de ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan çoğu okul yöneticisi, sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan branş öğretmenlerinin ve diğer personelin kaynaştırma eğitime yeterli desteği verdiklerini düşünmektedir.

Branş öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde, kaynaştırma öğrencilerinin ailesiyle iş birliği yapıp yapmadıkları yönünde yöneltilen sorulara öğretmenlerden yarısı ailelerle iş birliği yaptıklarını, diğer yarısı ise ailelerle iş birliği yapamadıklarını belirtmişlerdir. Ailelerle iş birliği yapan öğretmenlerin ise öğrencinin gelişimiyle ve ailenin evde yapabileceği uygulamalarla ilgili aileyle iş birliği yaptığı görülmüştür. İş birliği yapamayan diğer öğretmenlere ailelerle iş birliği yapamamalarının nedenleri sorulduğunda yeterli zamanlarının olmadığını, ailelerin öğrencinin gelişiminin takibiyle ilgili isteksiz olduklarını, ailelerle iletişim kurmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Sistemin en önemli parçalarından biri olan ailelerle işbirliği yapma konusu psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ele alındığında, tamamı kaynaştırma öğrencilerinin aileleri ile işbirliğine yönelik girişimlerde bulunduklarını ifade etmişlerdir.

İlgili kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinin tamamıyla görüşemediklerini belirten psikolojik danışman ve rehber öğretmenler, bir kısım aileyle süreçte planlama dahilinde olmadan bir araya gelebildiklerini eklemişlerdir. Yapılan bu görüşmelerin, anne-babadan çocuğun gelişimine dair bilgi almak ve vermek, RAM yönlendirme, BEP toplantısı, destek eğitim planı ve evde yapılacak düzenleme ve etkinlikler gibi amaçlara yönelik olduğu belirtilmiştir. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenler, yapılamayan işbirliğinin sebepleri arasında aileye ulaşamamasını, ailelerin zamanının olmamasını, ortak uygun saatin bulunamamasını, ailelerin isteksiz ve farkındalıklarının zayıf olmasını, öğrenci mevcudu sebebiyle zamanın yeterli olmamasını göstermişlerdir. Kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinin sürece yönelik tutumları bu şekildeyken diğer öğrenci velilerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları psikolojik danışman ve rehber öğretmenler tarafından olumlu olarak değerlendirilmiştir. Ek olarak, okulda bulunan kaynaştırma öğrencilerine yönelik diğer öğrencilerin tavırları çoğunlukla olumlu ve arkadaşça şeklinde değerlendirilirken, bazı psikolojik danışman ve rehber öğretmenler süreçte değişken ve zorbaca tutumların da mevcut olabildiğini ifade etmişlerdir. Sürecin diğer paydaşlarından olan tipik gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirilip bilgilendirilmedikleri incelendiğinde, ilgili grubun büyük çoğunluğuna bilgilendirme yapılmadığı görülmüştür. Az sayıdaki okullarda ise gerekli durumlarda bilgilendirme yapıldığı aktarılmıştır. Fakat, bazen psikolojik danışman ve rehber öğretmenler, bazen de psikolojik danışman ve rehber öğretmen kolaylaştırıcılığında sınıf öğretmenleri tarafından bireysel farklılıklar, yardımlaşma ve engel gruplarına dair çalışmaların sınıflarda yürütüldüğü aktarılmıştır.

3.1.2.4. Yaşanan Sorunlar

Okul yöneticileri, okuldaki kaynaştırma öğrencileri ile yönetim olarak birebir sorun yaşamadıklarını fakat okulun genel işleyişinde gözlemledikleri ya da tanık oldukları sorunların ise davranış problemleri, şiddet, intihar eğilimi, disiplin sorunu ya da aile kaynaklı konular olduğunu ifade etmişlerdir. Yöneticiler, kaynaştırma öğrencilerinin genel okul kurallarına uymamalarından kaynaklı sorunlar oluştuğunu, kaynaştırma öğrencilerinden bazılarının arkadaşlarıyla iletişim sorunları yaşadığını, bazılarının ise davranış problemleri olduğu için okuldaki disiplinin kontrolünü sağlamakla zorlandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencisini kabullenemediğini ve bu sebeple de şiddet ve intihar eğilimi konusunda sorunlar yaşadıklarını vurgulamışlardır. Okulların çok kalabalık olduğunu ve buna paralel olarak kaynaştırma öğrencilerine ve ailelerine yeterli özel zamanın ayrılmadığını ifade etmişlerdir.

Kaynaştırma eğitimi ile ilgili yaşanan diğer sorunlara dair branş öğretmenleriyle görüşüldüğünde, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kaynaştırma eğitime devam eden öğrencilerle ilgili farklı alanlarda problem yaşadığı tespit edilmiştir. Yaşanan problemlerin büyük çoğunluğunu, aile ile öğretmen arasında yaşanan koordinasyon problemleri, öğrencinin engeline ilişkin yaşadığı problemlerin çözilememesi ve materyal eksiklikleri oluşturmaktadır. Öğretmenlere kaynaştırma eğitiminin uygulanmasıyla ilgili yaşadıkları zorluklar sorulduğunda, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi uygulanmasında problem yaşadıkları, yaşadıkları problemlerin daha çok sınıf mevcudu, müfredat, okulun fiziki koşulları gibi alanlarla ilgili olduğu görülmüştür. Örneğin bir öğretmen uygulama derslerinde sınıf mevcudu nedeniyle kaynaştırma öğrencisiyle yeteri kadar ilgilenemediğini ve bu durumun öğrencinin uygulama esnasında yaşayabileceği bazı tehlikeli durumları doğurduğunu belirtmiştir. Okulun fiziki koşulları açısından başka bir öğretmen ise okulda asansör bulunmaması nedeniyle kaynaştırma öğrencilerinin ders arasında sınıfta kaldığını bazı derslere yetişmekte zorlandığını belirtmiştir.

Psikolojik danışman ve rehber öğretmenler çoğunlukla, bir öğretmen olarak kaynaştırma öğrencileriyle ilgili sorun yaşamadıklarını belirtirken, birkaçı tarafından teori ve uygulama farkı, duygusal davranış bozuklukları, intihar riski, uyum problemleri, dışlanma gibi alanlarda güçlükler yaşadıkları ifade edilmiştir. Ayrıca, okullarında verilen kaynaştırma eğitimi ve uygulamalarını genel olarak yeterli bulma durumları, okul yönetimi ve diğer personelin kaynaştırma eğitime desteği, uygulamaya dair yaşanan sorunlar ele alınmış ve psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerden çok çeşitli geri bildirimler alınmıştır. Öncelikle, ilgili grubun tamamı verilen kaynaştırma eğitimi ve uygulamalarını yeterli bulmadıklarını ve geliştirilebilir olduğunu ifade etmişlerdir. Okul yönetimi ve ilgili personelin desteğine yönelik olarak daha olumlu bir bakış açısı söz konusu iken, sürecin geliştirilebilir, iyileştirilebilir olduğunu düşünenler ve duygusal sebeplerle değişken olduğunu ifade edenler de olmuştur. Genel olarak sorunlar ele alındığında ise mevcut fazlalığı, branş öğretmenlerinin bu alana dair yeterli donanımına sahip olmayışı, farkındalığın zayıf olması, öğrencinin potansiyeline inancın zayıf olması, zorbalık olgusu, teori ve uygulama farkı, hazırlanan programların uygulanmaması, fiziksel koşulların yetersizliği, eğitimin bireyselleştirilmiş olmaması, akademik alt yapı eksikliği gibi başlıklar yapılan görüşmelerin öne çıkan içerikleridir. Ayrıca ödenekler, gerçekçi olmayan raporlar, ailelerin hak ve sorumluluklarını bilmemeleri, süreçte aktif rol almamaları, psikolojik danışman ve rehber öğretmen sayısının azlığı, özel eğitim öğretmenin okullarda olmaması, idarenin işbirliğinin zayıf olması eklenen diğer başlıklar olmuştur.

3.1.2.5. Kaynaştırma Eğitime Dair Çözümler

Okul yöneticileri, okullarında verilen kaynaştırma eğitimi genel anlamda yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir. Özellikle sayının fazla olması, öğretmenlerin sayıca ve bu konudaki eğitimlerinin yetersizliği, fiziki ve materyal yönünden eksikliklerin bulunması, iletişim sorunları, akademik derslerde yaşanan problemler kaynaştırma eğitimi uygulamasında karşılaşılan sorunlara verilen örneklerdir. Kendilerine bu sorunlar karşısındaki çözüm önerileri sorulduğunda, kaynaştırma eğitime yönlendirilen öğrencilerin daha az sayıda olması gerektiği, tipik gelişim gösteren öğrenciler ile aynı sınıfta ve okulda yer almamaları gerektiği, yöneticilere ve öğretmenlere verilen hizmetiçi eğitimlerin güçlendirilerek verilmesi gerektiği, depo öğretmen kavramı, norm fazlası öğretmenlerin çalışma yapabileceği konularında çözüm önerileri getirmişlerdir.

Yaşanılan problemlere ilişkin branş öğretmenleriyle görüşüldüğünde öğretmenler, şu düzenlemeleri yaşanan problemlerin başlıca çözümleri olarak sunmuştur; sınıf mevcudunun azaltılması, kaynaştırma öğrencilerinin daha fazla sosyalleşmeleri için faaliyetler düzenlenmesi, fiziki şartların iyileştirilmesi, destek eğitim odalarının sayılarının artırılması ve öğretmenlere yönelik kapsamlı bir hizmetiçi eğitim programı düzenlenmesi.

Son olarak, gerçekleştirilen kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerileri ve iyileştirmeler araştırılmış ve psikolojik danışman ve rehber öğretmenler, farklı ve zengin çözüm yollarına dair örnekler vermişlerdir. Bu kapsamda, kaynaştırma öğrencisinin olduğu okullara özel eğitim öğretmenin atanması, ilgili kimseler için hizmetiçi eğitimlerin arttırılması, ilgili projelerin arttırılması, destek eğitimin nitelikli hale getirilmesi, öğretmenler için farkındalık, motivasyon ve özveri artırıcı çalışmalar, yine branş öğretmenleri ve yöneticilere özel geliştirilmiş eğitimler, öğrenci mevcudunun fazla olması ile ilgili düzenlemeler ve grupların daha az kişiden oluşturulması, öğretim ortamlarının iyileştirilmesi ve aile bilinçlendirme çalışmaları üretilen çözüm önerilerinden bazılarıdır. Ayrıca, kamu yönetimi altında rehabilitasyon merkezlerinin açılması ve bu yolla denetimin yoğunlaştırılması, destek eğitimin arttırılması, raporların işlevsel olması, doktorlarla işbirliği, sağlıklı tanılama ve davranışa uygun okul yönlendirmesi, sosyal hizmetlerin sürece aktif katılımı ve çocuğun alabileceği alternatif eğitimlerin geliştirilmesi, psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin diğer çözüm önerilerini oluşturmuştur.

3.1.3. Kaynaştırma Öğrencilerinin Velileri

Özel gereksinimli ve kaynaştırma öğrencisi olan çocukların ebeveynleri ile yapılan görüşmeler esnasında ebeveynlere yöneltilen kaynaştırma eğitimine dair yeterli bilgiye sahip misiniz sorusuna, ebeveynlerin çoğu yeterli bilgiye sahip olmadıkları yönünde cevap vermişlerdir. Bununla birlikte ebeveynlere kaynaştırma eğitiminin hangi alanıyla ilgili bilgi edinmek istedikleri sorulduğunda, ebeveynlerin büyük çoğunluğu herhangi bir alanda bilgi edinmek istemediklerini, kaynaştırma eğitimiyle ilgili bilgiye ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir. Görüşme esnasında bir veli, çocuğunun durumunun o kadar da dikkat çekmediğini, bu sebeple kaynaştırma öğrencisi olarak fark edilmediğini, dolayısıyla kaynaştırma eğitimine dair bilgi edinmek istemediklerini belirtmiştir.

Ebeveynlere yöneltilen, çocuğunuz için okuldan destek veya yardım alıyor musunuz sorusuna büyük çoğunluk olumlu yanıt vermiş, aldıkları bu desteğin genel olarak psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisinden ve branş öğretmenlerinden geldiğini ifade etmişlerdir. Destek verilen alanların ise daha çok öğrencinin ulaşımını kolaylaştırmak, fiziksel olarak yaşadığı güçlüklerde yardımcı olmak alanlarında olduğu görülmüştür.

Destek eğitimi alıp almadıkları sorulduğunda ise ebeveynlerin yarıya yakını destek eğitimi aldıklarını ifade etmişlerdir. Süreçte bireysel eğitim planlarının hazırlanması ve aileyle kurulan iş birliği alanında yöneltilen sorular sonucunda, ebeveynlerin yarısı çocuklarının bireysel eğitim planı olup olmadığını bilmediklerini, bu süreçte kendileriyle iletişime geçilmediğini ifade etmişlerdir. Bireysel eğitim planı hakkında bilgi sahibi olan aileler, okullarının onlarla çocuklarının durumları hakkında bilgi edinmek, hedef belirlemek amacıyla iletişime geçtiğini belirtmişlerdir.

Görüşme sürecinde özel gereksinimli çocukların ebeveynlerine, okuldaki tipik gelişen gösteren öğrenciler ve onların ebeveynleri ile çocukları arasındaki iletişime dair yöneltilen sorular sonucunda ise ailelerin okuldaki diğer öğrencilerin ve onların ebeveynlerinin kendi çocuklarına yönelik pozitif tutumları olduğu ve süreçte ellerinden geldikçe destek olmak istediklerini ifade ettiği gözlemlenmiştir.

Kaynaştırma eğitimi sürecinde yaşadıkları problemlere ilişkin aileler genel olarak problemlerin sınıf mevcudunun fazla olmasından, gerekli materyal bulunmamasından, çocuklarının akranlarının kaynaştırma eğitimi konusunda gerekli bilince sahip olmamasından dolayı yaşanan akran zorbalığından, öğretmenlerin yeterli vakitlerinin olmayışından kaynaklandığını ifade etmişlerdir.

Yaşanılan bu problemlere ilişkin ailelere çözüm önerileri sorulduğunda ebeveynler, fiziki iyileştirmeler yapılmasının çok önemli olduğu, öğrencilerin okulda rahat hareket edebilmeleri gerektiğini, sınıf mevcudunun azaltılması ve öğretmenlere kaynaştırma öğrencileriyle ilgilenebilmeleri için gereken vaktin yaratılması gerektiğini, kaynaştırma öğrencilerinin daha kolay öğrenebilmesi için materyal desteği sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

3.1.4. Tipik Gelişen Öğrencilerin Velileri

Tipik gelişim gösteren, ortaöğretim çağındaki çocuğa sahip aileler ile yapılan derinlemesine görüşmelerde ailelerin kaynaştırma eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olup olmadıkları araştırıldığında, çoğunluğu olmadıklarını ifade ederken, bazıları kısmen ya da tamamen bildiklerini ifade etmişlerdir. Yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünmeyen aileler, özel gereksinime sahip çocukların tutum ve davranışları, onlara nasıl davranılması gerektiği, özel gereksinime sahip bireyleri anlamaya yönelik bilgi ve beceriler hakkında daha donanımlı hale gelmek istediklerini belirtmişlerdir. Ailelerin çoğunluğu, çocuklarının sınıflarında bulunan kaynaştırma öğrencisi ile ilgili bilgilendirme yapılmadığını aktarmışlardır. Görüşme yapılan katılımcı ailelerden sadece bir tanesi bilgilendirildiğini ve bu işlemin psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisi ve sınıf öğretmeni tarafından gerçekleştirildiğini eklemiştir. İlgili ailelerin çocuklarının eğitim almakta oldukları okullarda yer alan psikolojik danışmanlık ve rehberlik servislerinin, kaynaştırma eğitimi geliştirmeye yönelik gerekli desteği çoğunlukla sağlamadığı yapılan görüşmelerden alınan sonuçlar arasındadır.

Çocuklarının kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları sorgulandığında aileler genel olarak olumlu ifadelerde bulunup, "arkadaşçadır, ihtiyaçları oldukça destek verir, yardım eder, ayrımcılık yapmaz" gibi ifadeler kullanmışlardır. Ek olarak ailelerden biri, çocuğunun kaynaştırma öğrencisi ile iletişime geçmekte zorlandığını belirtmiştir.

Ailelerin tamamı sınıflarda kaynaştırma öğrencisi olmasının çocuklarının akademik durumuna etki etmediğini, sürecin sınıftaki öğretmenin sınıf yönetimi becerisine bağlı olduğunu belirtmiş ve sınıf mevcudunun fazla olması sebebiyle asıl etkilenecek olanın kaynaştırma öğrencisinin akademik başarısı olduğunu aktarmışlardır.

Sınıflarda bulunan kaynaştırma öğrencilerinin; bu ailelerin çocuklarının psiko-sosyal gelişimine etkisi incelendiğinde, aileler farklılaşan cevaplar vermişler ve bu anlamda iki gruba ayrılmışlardır. Yarıları çocuklarının etkilenmediğini belirtmişken, diğer yarıları etkilenebildiklerini ve bu etkilerin çocuklarının acıması, üzülmesi, korkması, kaynaştırma öğrencisinin saldırgan bir tavrı varsa çocuklarının zarar görmesi ve bu yolla psikolojilerinin etkilenmesi şeklinde ortaya çıkabileceğini belirtmişlerdir.

Kaynaştırma öğrencilerinin tipik gelişim gösteren öğrencilerle bir arada eğitim almaları konusunda aileler olumlu bir bakış açısı sergilemişlerdir. Davranış problemleri yoğun olan ve çocuklarına zarar verebilecek özel gereksinimli çocuklar hariç, diğerlerinin topluma kazandırılmaları için bu sınıflarda yer almalarının aileler tarafından önemsendiği görüşmeler sonucu belirlenmiştir. Bu birlikteliğin çocuklarına empati becerisi kattığını, yardımlaşmayı öğrettiğini, çocuklarını birçok anlamda olumlu olarak desteklediğini ve karşılıklı olarak akran öğrenmesini beslediğini eklemiştir. Fakat bu süreçte özel gereksinimli öğrencilerin daha fazla bireysel ilgiye ihtiyacı olduğu, psikolojik danışmanlık ve rehberlik biriminin çalışmalarının artırılması gerektiği, ilgili öğretmenlerin tamamının daha bilinçli tutum sergilemesi gerektiği, mevcut şartlar altında kaynaştırma öğrencilerinin zorluk yaşadığı ve sistemin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar eklenen diğer unsurlar olmuştur.

Son olarak aileler, çocuklarının sınıflarında bulunan kaynaştırma öğrencileri ile ilgili öğretmen ve okul ile iş birliği yapılmadığını belirtmişlerdir. Kendilerinden bu anlamda bir talepte bulunulmadığını ve okul yönetiminin istekli işbirliği yapılamamasının sebepleri arasında göstermişlerdir.

3.2. Odak Gruplardan Çıkan İçgörüler

Bu bölümde, yapılan altı odak grup tartışmasının analizleri profillere göre değerlendirilmiştir.

3.2.1. Branş Öğretmeni, Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen ve RAM Çalışanları Bulguları

Kaynaştırma öğrencileriyle ilkökul, ortaokul ve lise eğitimi sürecinde deneyimi bulunan, psikolojik danışman ve rehber öğretmen, branş öğretmenleri ile RAM çalışanlarının katılımıyla, toplam 14 kişilik iki odak grup çalışması yürütülmüştür. Bu raporda, ilgili katılımcılar MEB katılımcıları olarak anılacaktır.

MEB katılımcılarının deneyimlerini oluşturan kaynaştırma öğrencileri arasında dikkat eksikliği, öğrenme bozukluğu, işitme engeli, görme engeli, hafif düzeyde zihinsel engeli, fiziksel engeli ve özel yetenekli / üstün zekalı olan öğrenciler bulunmaktadır.

a) Mevcut Sisteme Yönelik Değerlendirmeler

“Kaynaştırma” ifadesinin son bir yıldır “bütünleştirme” olarak değiştirildiği kimi yetkililer tarafından ifade edilirken, kimi yetkililer de bunun bilinmediğini, sadece yazılı dokümanlar üzerinde bu ifadenin kullanılmaya başladığını, ancak pratikte henüz kullanılmaya başlanmadığını dile getirmiştir.

Öte yandan “bütünleştirme / bütünleştirici eğitim” ifadesinin çok daha olumlu olduğu, “kaynaştırma”nın ise farklılığın altını çizen, ayrıştırıcı bir ifade olduğu konusunda görüşler ortaklaşmaktadır.

“Kaynaştırma hep anomali ifade eden bir kelime gibi gelir bana. Evet, anormali var, ama o çocuk tanılı. Kaynaştırma küçülten bir kelimeydi, bütünleştirme iyi olmuş” “Bütünleştirmek olumlu bir kavram. Bir bütünü parçası olduğunu hissettirir çocuğa”

Mevcut sistemde, özellikle öğrenme güçlüğü olan bir çocuğun kaynaştırma öğrencisi olabilmesi için şu aşamalardan geçildiği not edilmektedir:

- Öğrenme güçlüğü gözlenen öğrenci için psikolojik danışman ve rehber öğretmen (ve varsa sınıf öğretmeni) RAM için form doldurmaktadır.
- Aileler hastaneden rapor almaktadır.
- RAM’da test yapılmakta; hastane raporu değerlendirilmekte; ardından çocuğa tanı konulmaktadır.
- RAM raporuna sahip öğrencilerin RAM’ın yönlendirdiği veya ailelerinin istedikleri okullara kayıtları yaptırmaktadır.
- Özel eğitim okulu olmayan okullarda yönetim, kaynaştırma öğrencilerini genel olarak mümkün olduğunca farklı sınıflara dağıtmaya çalışmaktadır.
 - Sınıfta sorun çıktığı takdirde öncelikle kaynaştırma öğrencisinin sınıfını değiştirme eğilimi mevcuttur. Örneğin yürüme engeli olan spastik bir öğrencinin sınıfı giriş katından üst katlara alındığı durumda, öğrencinin sınıfının değiştirilmesi akla gelen ilk çözüm olabilmektedir. Ancak ailenin talebi üzerine sınıfın tekrar giriş katına alınması değerlendirilebilmektedir.
- Okullarda tüm kaynaştırma öğrencilerine BEP hazırlanmaktadır.
 - Bunu, bazı durumlarda psikolojik danışman ve rehber öğretmenler, branş öğretmenlerinin ricası üzerine, internet üzerindeki hazır bir şablon üzerinden yapmaktadır.
 - Bazı branş öğretmenleri, psikolojik danışman ve rehber öğretmenler veya internetten edindikleri bilgiler doğrultusunda BEP’leri doldurmaktadır.
 - Ancak genel olarak BEP’lerin formalite icabı doldurulduğu, pratikte uygulanmadığı belirtilmektedir. Öğretmenler, mevcut müfredat üzerinden derslerini yapmaya devam etmektedir.
- Kaynaştırma öğrencilerinin destek eğitimi imkanı bulunmaktadır. Talep halinde öğrenciye destek eğitimi sağlanmaktadır.

- Ancak destek eğitimi taleplerinin, daha çok özel yetenekli / üstün zekalı çocukların ailelerinden geldiği gözlenmiştir.
- Destek eğitim odalarının çoğu okulda bulunmadığı veya okulun bilinmedik bir noktasında, işlevsiz olarak bulunduğu; öğretmenlerin varlığını veya yerini dahi bilmedikleri belirtilmiştir.
- Destek eğitiminin verilmesi için genel olarak öğretmenlerin zamanı veya motivasyonu bulunmadığı da ayrıca bildirilmektedir.

“Destek eğitim odasından üstün yetenekli çocuklar da faydalanabiliyor. Özel eğitim öğrencisi de faydalanabiliyor. İstedikleri geri kaldığını düşündükleri derslerden öğretmen ders veriyor”

Yurtdışındaki eğitim modelinin ideal olduğunu belirten MEB katılımcıları, özel eğitim öğrencilerinin tipik gelişim gösteren kendi yaşitlarıyla aynı sınıflara girerken, sınıflarda o çocuklara destek olmak üzere özel eğitim öğretmenlerinin de bulunduğunu eklemektedir. Türkiye’de henüz böyle bir sistemin olmadığını, ihtiyaç duyulunun tam da bu olduğu not edilmektedir. MEB’in yeni “bütünleştirici eğitim” yaklaşımıyla birlikte bu yönde uygulamaların geliştirilmeye başlanacağı düşünülmektedir.

“Yurt dışında özel eğitimi temel alan okullarda çocuk asla yaşitlarından ayrılmıyor. Aynı sınıfta eğer bütünleştirme öğrencisi varsa, bir özel eğitimci daha çalışıyor sınıfta. Yani sınıf öğretmeni, özel eğitim öğretmeni aynı sınıfa giriyorlar. Özel eğitim öğretmeni o çocukla birlikte... Sınıf öğretmeni normal müfredat işlemeye devam ediyor. Dolayısıyla tipik gelişen grup kendi içinde o çocuğu kabullenmiş oluyor küçük yaşta. Veli de burada etken. Bizde orada sıkıntı var”

Mevcut kaynaştırma eğitimi sisteminin en büyük eksikliğinin, bu alanda uzman olan özel eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma okullarında bulunmaması; ayrıca özel eğitim okulu olmayan okullardaki MEB kadrosunun (branş, psikolojik danışman ve rehber öğretmen, yöneticiler vb.) özel eğitim alanıyla ilgili metodolojik bilgi eksikliği olduğu tespit edilmiştir. Kaynaştırma öğrencisine sınıfta nasıl davranılacağı, müfredatın nasıl uygulanacağı, BEP’in nasıl oluşturulacağı, kaynaştırma velilerine nasıl yaklaşılacağı, tipik gelişen öğrencilerde farkındalık ve empatinin nasıl geliştirileceği, tipik gelişen öğrenci velilerine nasıl yaklaşılacağı, kriz durumunun nasıl çözüleceği, destek eğitiminin nasıl tasarlanacağı gibi konularda mevcut kadronun temel bilgilere sahip olmadığı not edilmektedir.

Ayrıca her kaynaştırma öğrencisinin durumunun farklı olduğu, farklı yaklaşım geliştirmeye ihtiyaç duyulduğu da eklenmektedir. Bu alanda gönüllü veya zorunlu alınan hizmetiçi eğitimlerin MEB kadrosunun bilgi ve beceri seviyesine nispeten katkı sunduğu; ancak çok az öğretmenin hizmetiçi eğitim aldığı bildirilmektedir. Bunun yanı sıra, hizmetiçi eğitimlerin verebildiklerinin de sınırlı olduğu, kaynaştırma eğitimi açısından MEB kadrosunu tam donanımlı kılmadığı eklenmektedir.

“BEP planlarını hazırlamamızda daha önceki okullardaki rehberlik hocalarımız ayrıntısıyla anlatması, planı nasıl hazırlayacağımıza yönelik onlardan öğrendik. Yoksa Milli Eğitim’in kursu vs ya da dışarıdan biri anlatmadı”

Özel eğitim alt sınıflarında dahi özel eğitim öğretmenin bulunmadığı vakalar örnek gösterilerek, mevcut sistemde özel eğitim öğretmen açığının sıklıkla altı çizilmiştir. Günümüzde öğretmenlik eğitimi alan üniversite öğrencilerine özel eğitim dersinin zorunlu ders olarak verilmesi desteklenmekle birlikte, özel eğitimin sonuç olarak uzmanlık gerektiren bir alan olduğu ve en az bir kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu her okulda bir özel eğitim öğretmenin atanmasının zaruri olduğuna inanılmaktadır. Bununla birlikte tüm MEB kadrosunun da bu konuda eğitsel açıklarının giderilmesi çok önemsenmektedir.

“Bizim lisede sabah ve öğleden sonra olmak üzere 2 özel eğitim, 2 otizm sınıfımız var. Buralara kadrolu gelen (özel eğitimci) öğretmen yok. Buralara öğretmen gelemeyen kaynaştırma öğrencileri için öğretmen gelmesini bekleyemeyiz. Bakanlık bize öğretmen gönderemezken...”

Mevcut sistemde, özel eğitim alt sınıfı bulunan okullarda başka bir sorunun daha yaşandığı not edilmektedir: Genel olarak okullarda hem özel eğitim öğrencilerini, hem de öğretmenlerini yok sayma / ötekileştirme tutumunun baskın olduğu ifade edilmektedir. Bu durum, kaynaştırma / bütünleştirme eğitiminin iyileştirilmesi için, öncelikle bu alana bakışın her açıdan

iyileştirilmesine ihtiyaç olduğunu işaret etmektedir. Bu alanda eğitim modelinin geliştirilmesi için, öncelikle en üst seviyeden bir odaklanmaya ihtiyaç olduğu belirtilmektedir.

"Bizde maalesef özel eğitim sınıfları şöyledir; öğretmenler de öyledir: okulun en uç köşesine atılırsınız, toplantılarda sizinle ilgili hiçbir şey görüşülmez. Sen gelip gidiyorsun falan" "Türkiye'de Köksal Toptan bir dönem bakanlık yaptı. Engelli çocuğu vardı. Üst düzey bakanlık düzeyinde birileri geldiğinde o sorunlar çözülüyor. O zaman da bir şeyler daha rahat yürüyor"

b) İlköğretimden Ortaöğretime Geçişte Kaynaştırma Öğrencisi Oranlarının Düşüşünün Tahmin Edilen Sebepleri

İlkokulda bulunan kaynaştırma öğrencisi oranına kıyasla, ortaöğretim ve lise seviyelerinde bu oranın daha da düştüğü bilgisi karşısında, MEB katılımcıları bunun çok boyutlu sebepleri olabileceğini dile getirmiştir:

1. Kaynaştırma kararının kaldırılması:

MEB çalışanları, bazı öğrencilerde gelişme olduğunu ve geçiş dönemlerinde velilerin çocukları için yöneltme raporu aldığını belirtmektedir. Öğrenci seviyesinin iyileştiğine inanan MEB çalışanları olmakla birlikte, RAM raporlarının keyfi verildiğine veya rahatlıkla değiştirildiğine işaret edenler olduğu da gözlenmektedir.

"Bazen (veliler) kademe geçişlerinde hastaneye gidip rapor alıp, 'normal eğitime uygundur' raporuna çeviriyor. Bu yüzden sayı azalabilir"

2. Toplumsal etiketlendirmelerden çekinilmesi:

Özellikle lise çağında, çocuklarının toplum içinde etiketlenmemesi için ailelerin raporları yenilemediği belirtilmiştir.

"Bazı veliler, (çocuk) liseye geçti, (tanısı) bilinmesin diye raporunu yenilemiyor"

3. Ağır düzeyde özel gereksinimi olanların zorunlu lise eğitiminden korkması, kaydolmaması:

Lise eğitiminin hem zorunlu olması, hem de zor olmasının özellikle ağır düzeyde özel gereksinimi bulunanlar için korkutucu olabileceği, çocukların okulda başarısızlık veya dışlanma yaşayabileceği için liseye kaydolmayabileceği belirtilmiştir.

"Bursa'da çalıştım. Beylikdüzü'nde çalışıyorum. Ağır düzey bir şey görmememin nedeni; o çocukların -lise bir dönem zorunlu değil belki, zorunlu eğitim olunca durum değişti - lisede kabul görme kaygısı mı acaba? Reddedilecek, devam edemeyecek ya da ağır bir eğitime denk gelecek diye mi düşünüyorum. Yok, hakikaten bizde o kadar ağır düzey sınıf hiç olmadı. 16 yılda bir kere gördüm"

4. Ailelerin çocuklarının akademik olarak başarılı olacağına inanmaması ve akademik açıdan geleceğe dair bir umut taşımamaları:

Özellikle öğrenme güçlüğü olan çocukların ailelerinin, çocuklarının liseyi bitireceğine inanmaması; bitirse de diplomalı olmanın bir faydasının olmayacağını düşünmesi; çocuklarının üniversiteyi kazanma ihtimallerinin olmaması; sonuç olarak lisede okumanın bir meslek sahibi olmaya fayda sağlamaması, aileler için lisenin önemsenmemesine yol açmaktadır. Ayrıca lise eğitimi hem maddi hem de manevi bir yük olarak görülmektedir.

"Bu çocuklar meslek edinemedikleri için, aileler lise eğitimine önem vermiyor. Diyor ki okuma yazma öğrendi, bunun yapabileceği bu, kapasitesi bu. Bunu liseye göndersem, üniversiteye mi gidecek ki diyor, 4 sene taşıyayım" "Evet, lise eğitiminin ona kazandıracığı bir şey olmalı" "Süreçten keyif alması lazım. Akademik anlamda boşa geçen vakit çocuğa yansıyor. Aileye de yansıyor. Aile vazgeçebilir. İlkokulda, ortaokulda ümitli. Yetişebiliyor oradaki müfredata. Ama lisede kopuyor. Akademik makas kapatılabilse faydalı olacak, ailenin inancı da kapanmayacak"

5. Ailelerin meslek seçerken çocuğun özelliklerine uygun olmayan bölümleri seçmesi:

Ailelerin, meslek liselerinde çocuklarının fiziksel / zihinsel kapasitelerine uygun olmayan bölümler seçtikleri bildirilmiştir. Bu durum, çocukların okulda zorlanmalarına ve başarısız olmalarına, motivasyonlarının düşmesine yol açmaktadır.

“Lise deyince meslek liselerine gönderilmeye çalışılıyor ama öyle bölümler var ki mesela büro yönetimi. Benim büro yönetimi bölümüne gelmiş kaynaştırma çocuk istiyor sekreter olsun. Ama 10 parmak yazamıyor” “Veliye göre çocuk sıkıntılı değil. Mobilyacı olur diyor”

6. Açık öğretim liseleri sosyalleşme zorluğu çeken çocuklar için kaçış noktası:

Çocuklarının normal liselerde akademik ve/veya sosyal açıdan zorluk çekeceğini düşünen ailelerin, açık öğretim liselerini tercih ettikleri not edilmektedir.

“Ben okulunda 50 kaynaştırma ile başlıyorsam Eylül’de Ocak’ta bu 30’a 40’a iniyor. Aileler onları açık liseye göndermeyi çok daha mantıklı buluyor”

7. Düz lise yerine METEM’lerin tercih edilmesi:

Aileler hem meslek öğrenmesi, (bazılarının sınırlı öğrenme kapasiteleri olduğu dikkate alınarak) hem de okuldan mahrum kalmadan bir öğrencilik sürdürmeleri için çocuklarını Meslekî ve Teknik Eğitim Merkezleri’ne (METEM) göndermektedir. METEM’ler geleceğe hazırlama sürecinde daha işe yarar / elverişli bulunmaktadır.

“Veliler şimdi mesleki METEM’den kaynaklı 4 gün iş, 1 gün okul mantığıyla oraya vermeyi sağlıklı buluyor”

8. RAM raporunun, çocuğun yetişkinlikte iş bulma / evlenme gibi konularda önüne engel çıkaracağı kaygısıyla değiştirilmesi:

Erkek öğrencilerin askerlikte, iş bulmakta, kız öğrencilerin de aile kurmakta; yani genel olarak sosyal kabulde zorluk çekebileceği ihtimaline karşın ailelerin RAM raporunu lise düzeyinde iptal ettirdikleri ve çocuklarının eğitim performanslarında gelişme olduğunu gösterdikleri iddia edilmektedir. RAM’ın bu konuda esnek bir tutum içinde olduğu izlenimi hakimdir.

“Sosyal kaygı nedeniyle raporun lise bitmeden iptal edilmesini istiyorlar” “Veliler ilk başta (ilköğretimde) kaynaştırmayı kabul ediyorlar, ama çocuk üniversite aşamasına geldiği zaman ya da askerlik, kızlar için farklı gelecek endişesi başlıyor. Bu sene rehber öğretmenler e-rehberlik sistemine geçti. Şu an hepimiz kullanıyoruz. Bunun eğitiminde bile grupta soran oldu. Çocuk kaynaştırma öğrencisi, bunu Bakanlık görüyor, ama (başka) kimler daha görüyor? Şimdi biz oraya not giriyoruz, çocukla görüşme yapıyoruz. Ama her rehber öğretmen olduğu gibi etik ilkelere uyduğumuz için, hiçbirimiz e-rehberlikte içerik yazmıyoruz. Bu bence de uygun değil. Görüştüğümüz her çocuğun özelini girmek zorunda değiliz. Ama orada sonuçta bir istatistik tutuluyor. Velide şu oluyor: benim çocuğum hakkında ne yapıyorsunuz kimler bunu görecektir diyor” “Bu sene 2 tane özel yetenekli tanısı alan çocuk. Ben RAM’a tekrar gönderdim. İkisi normale döndü. Normal eğitime geçtiler. O raporlar nasıl verildi o zaman?”

9. Kaynaştırma öğrencilerinin kendilerini ayrımcılığa maruz kalmış hissetmesi:

Kaynaştırma öğrencilerinin özel gereksinimlerinin tipik gelişim gösteren arkadaşları tarafından bilinir halinde, öğrenci kendini ayrımcılığa uğramış hissedebilmekte veya diğer öğrencilerin kendisine karşı farklı tutum sergilemesi sebebiyle kendi içine kapanabilmektedir. Kaynaştırma öğrencileri özellikle erkek öğrencilerin akran zorbalığına da maruz kalabilmektedir. Bu durum karşısında devamsızlık yapmaya başlayan kaynaştırma öğrencisinin, bir süre sonra okulu bıraktığı gözlenmektedir. Öğretmenlerin, bu öğrencilerin özel gereksinimlerini kişisel bilgilerin korunması kapsamında saklı tutmaması veya sınıftaki diğer öğrencilere nasıl bir açıklama yapacağını bilememesi, kaynaştırma öğrencisinin okulu bırakmasında tetikleyici bir rol oynamaktadır.

"Kaynaştırma öğrencilerinin devamsızlığı, çok büyük oranda sınıf tarafından dışlanması ya da öğrencinin kendini dışarıda hissetmesi (sebebiyle gerçekleşiyor). Çünkü sana niye ayrı sınav yapıyorlar diye bir soru ile sorduğunda çocuk çekiliyor. Öğretmen o kadar bilinçsiz ki, 'Ali ben seni sonra sınav yapacağım' diyor" "Bir öğretmen vardı, sınıfta çocuğa 'bu senin ayrı kağıdın, gel önde otur' demiş. Öğrenciler 'neden öyle yaptı, bu zamana kadar böyle bir şey olmuyordu' deyince, 'tamam işte, o farklı' diye cevap vermiş. Ben çok geçirdim"

10. Öğretmenlerin sınıflarında kaynaştırma öğrencisi istememesi:

Kaynaştırma öğrencisinin hem müfredatın öğretmen tarafından derste uygulanmasını yavaşlatması, dolayısıyla sınıf başarısını düşürmesi, hem de öğretmenler tarafından kaynaştırma öğrencisine nasıl yaklaşılabileceğinin bilinmemesi sebebiyle çoğu öğretmenin, özellikle öğrenme güçlüğü olan kaynaştırma öğrencilerini sınıflarında istemediği belirtilmektedir. Öğrencinin öğretmen tarafından sahiplenilmediği bu durum karşısında, kaynaştırma öğrencisi derse adapte olamamakta, akademik olarak ilerleyememektedir. Ayrıca bazı öğretmenlerin, kaynaştırma öğrencisinin okulu bırakması için veliler veya sınıftaki diğer öğrenciler ile fikir birliği içinde olduğu durumlar yaşandığından da söz edilmektedir. Sonuç olarak, kaynaştırma öğrencisi "kaynaştırma/bütünleştirme" olgusunun tam aksine, "ayrımcılığa" maruz kalıp öğretmeni ve diğer öğrenciler ile zayıflayan bağı sonucunda okuldan kopabilmektedir.

"Öğretmenin birisi velileri örgütlemiş bu çocuk sınıftan gitsin diye"

11. Maddi sorunlar:

Çocuğun okula gitmesi, servis masrafları, okul masrafları vb. ile aile için maddi bir yük oluşturmaktadır.

"Çocuğunu servisle gönderiyordur. 1 yıl daha verecek.1 yıl daha giderlerini karşılayacak. Yoksa zamansal kayıp çok düşünülüyor"

c) Kaynaştırma eğitiminin güçlü ve zayıf yönleri

Kaynaştırma eğitiminin hedefleri olumlu bulunmakla birlikte, sistemin halihazırda çok büyük bir gelişim alanına sahip olduğuna inanılmaktadır. MEB katılımcılarına göre en temel sorun, mevcut okul kadrolarının özel eğitim alanındaki mesleki bilgi eksikliği sebebiyle kaynaştırma eğitimi uygulayamıyor olmasıdır.

Kaynaştırma eğitiminin olumlu / güçlü yanları:

I. Özel gereksinimli çocukları okullandırmak için MEB tarafından esnek haklar tanınması: istenilen okula kayıt imkanı, devamsızlık hakkının bulunması, sınavların kolaylaştırılması vb.

o Bazı özel gereksinimli öğrencilerin sıklıkla hastaneye gitme ihtiyaçları sebebiyle teknik olarak devamsızlık yapmak durumunda kaldığı not edilirken, devamsızlık yapma hakkının bulunması onları gözetken bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

"Devamsızlık işe yarıyor. Bazılarının hastane süreçleri uzun sürebiliyor Bir de ulaşım konusunda sıkıntıları olduğu için onun çok faydasını gördüm. Adres değişikliği çok işe yarıyor. Bir de küçük okullarda sistem oturduğu için öğrenciler rahat ediyor. Düşünün kaynaştırma olmadı; meslek lisesinde çocuk tekrar yapacak. 2.sınıf tekrarında çocuk gidiyor. Kaynaştırmayı kötülüyoruz, ama olmadığı zaman çocuk lise 1.sınıfı geçemez. Mevcut sistem rötüslanır, çok kötü olmadığını düşünüyorum"

II. Kaynaştırma öğrencilerinin tipik gelişim gösteren öğrencileri rol model almaları sayesinde gelişim göstermeleri

"Normalleşiyorlar. Akranlarından da mutlaka bir şeyler öğreniyorlardır. Çıta yüksek o yüzden kendisini zorluyor. Daha normal gördükçe kendisi normalleşmeye çalışıyor. O zorlanma potansiyeli artırıyor"

III. Kaynaştırma öğrencilerinin farklı profillerdeki öğrencilerle sosyalleşebilme imkanı

"Benim öğrenme güçlüğü olan iki öğrencim var. Ben onların sınıf içinde arkadaşlarından ayrı kaldığını görmüyorum. Beraberler sürekli. Hatta bir öğrencimizin erkek arkadaşı da var. (Kaynaştırmanın) Ben hiç olumsuzluğunu görmedim" "Akademik olarak değil de topluma karışması sosyalleşmesi onun için en büyük avantaj"

IV. Kaynaştırma öğrencileri sayesinde tipik gelişim gösteren öğrencilerin bazı değerleri kazanması (yardımseverlik, korumacılık, empati, sabır)

"Diğer öğrencilerin de bazı şeyleri tolare edebildiğini düşünüyorum. Sabır konusunda iyi olabiliyor. Empati kurabiliyorlar" "Bu okulu (kız imam hatip) sadece kız okulu diye, (çocuklarını) korunmak için seçmişlerdir. Erkeklerle olsalar bu çocuklar biraz daha yıpranır. Burada biraz daha merhametli çocuklar var"

Kaynaştırma eğitimine farklı paydaşların gösterdiği tutum ve gelişim alanları:

• Kaynaştırma eğitiminde kaynaştırma öğrencilerinin tutumu:

o Sınavlarda yapılan pozitif ayrımcılık (soruların farklı olması, sınavlarında aldığı puanın üzerinde yüksek not verilmesi) bazı kaynaştırma öğrencileri için sorun teşkil etmektedir.

"Normalde öğrenciler bazen işin kolayına kaçıyor ben nasıl olsa geçiyorum diyen de var. Geçen bir öğrenciyi sakinleştirmekte çok zorlandım ben. Çok ağlıyor fizikten 50 vermiş öğretmeni. Ben 50 verecek kağıt vermedim ki diyor. Neden 50 aldım hep aynı şey oluyor neden yüksek veriyor diyor"

o Bazı kaynaştırma öğrencileri ise, kolaylaştırılmış sınav hakkının olması, dersten kalmanın söz konusu olmaması sebebiyle akademik açıdan kendilerini geliştirmek için çaba sarf etmemektedir.

"Tamam, algısı zayıf ama çocuk bunu avantaja geçirmiş durumda, tembelliği var. Ben böyle biriyim, beni böyle kabul etmek zorundasınız, beni geçirmek zorundasınız diye dayatıyor. Biz zaten o öğrencilere, onların yapabileceği seviyede, 50'nin altında not vermiyoruz. 50'nin üzerinde not alacak şekilde sınav sorusu hazırlıyoruz"

• Kaynaştırma eğitiminde diğer öğrencilerin tutumu:

o Kaynaştırma öğrencilerine yapılan pozitif ayrımcılık, tipik gelişen öğrenciler için hem anlaşılması güç, hem de eşitlikçi olmayan bir durum algısı yaratmaktadır. Bunda, lise eğitiminin çoğu öğrenci için zorlayıcı olması da bir etkidir. Çünkü, başarı elde etmenin mevcut müfredatla herkes için zor olduğu, iyi not alanların da dikkat çektiği ve sebeplerinin sorgulandığı belirtilmektedir. Sınıfta iyi performans göstermediği halde sınavda iyi not almış kaynaştırma öğrencileri, diğer öğrenciler tarafından şüphelenmektedir.

"Geçen bir öğrencim 'kaynaştırma raporu alabilir miyim?' dedi. Neden dedim; hep beleşten geçiyor, 100 alıyor dedi. Kolay kolay soruyorlar dedi. Ben onun kadar değil de, sınıfta kalırım, kaynaştırma olursa mezun olurum dedi. İlkokul orta okulda çocuklar birbirine çok yakın. Akademik bilgileri de birbirine yakın. 30 kişilik sınıfta 5 kişi belki akademik anlamda iyi. 25 kişi kaynaştırma öğrencisine yakın bilgi düzeyinde. Liseye geldiğinde bu fark daha da açılıyor"

o **Tipik gelişim gösteren öğrenciler arasında, ergenlik döneminde akran zorbalığı artmaktadır. Kaynaştırma öğrencileri, erkek öğrenciler tarafından özel gereksinimleri üzerinden akran zorbalığına daha fazla maruz kalmaktadır.**

"Çok acımasızlar zorbalıkları var, çok ciddi... Çok ciddi veli şikayetleri geliyor. 'Hocam, çocuğuma bunu demişler, bunu yapmışlar'. Veliler çocukları biraz daha çekiyorlar. Şu anki lise sistemi çok da kaynaştırmaya uygun değil, bana göre"

o **Meslek lisesinde hem akademik başarısı, hem de kültürel seviyesi düşük öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine zarar verme, kötü model olma potansiyeli olduğunun altı çizilmiştir.**

"Meslek lisesi çocuklarının ders başarısı düşük akademik başarıları normalde. Ama akademik başarısı düşük olunca sosyal kabulü, vicdanı, her şeyi düşük olunca, o çocuklara daha çok zarar verebilirler. Daha kötü davranışlar da kazandırmak da olumsuz model"

o **Üstün zekalı çocuklar sosyalleşme açısından genel olarak sıkıntı yaşamamakla birlikte, standart dersin seviyesine uyum sağlayamamakta, derste sıkılabilmektedir. Ayrıca yüksek not aldığı anda arkadaşları tarafından dışlanmamak ve sosyal kabul görmek için düşük not almak adına sınavlarda soruların bir kısmını cevaplamayanlar olduğu bildirilmiştir.**

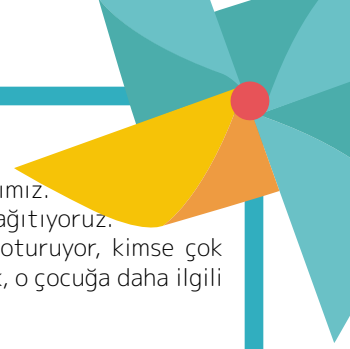
"Sosyalleşmede sıkıntı yaşamıyorsunuz. Ama sınıfta ders öğretmeni zorlanıyor. Çocuk sürekli sıkılıyor. Bir kere anlatıyor o bir kerede anlıyor. Bazen öğretmen diyor ki o evde çalışmış gelmiş. Ben daha konuyu anlatmadan çözüyor diyor. Diğer arkadaşları diyor ki nereden çözdün niye çözdün. Bu sefer çocuk içe kapanıyor, bildiği soruyu yapmıyor"

• **Kaynaştırma eğitiminde öğretmenlerin tutumu:**

o **BEP hazırlamak, öğretmenlerin en çok zorlandığı alan olarak tanımlanmıştır. Kaynaştırma öğrencisine yönelik BEP'lerin nasıl hazırlanacağını ne branş öğretmenlerinin, ne de rehber öğretmenlerinin bilmediği belirtilmiştir. Branş öğretmenleri, bazı okullarda bu işi rehber öğretmenlerden beklemekte, bu konuda onları destek kişisi gibi görmektedir. Her koşulda, her ikisi de internette bulunan özel programlar yoluyla hazır BEP oluşturmayı tercih etmektedir. Bireyselleştirilmiş Öğretim Programı'nın (BÖP) ise hiçbir şekilde hazırlanmadığı belirtilmektedir. Öğretmenlerin hangi teknikle kaynaştırma öğrencilerine hedefledikleri bilgi ve beceriyi aktaracakları da bir bilinmezlik halindedir. Bu sebeple, BEP'lere bu bilgilerin ya hiç yazılmadığı ya da yanlış tekniklerin yazıldığı not edilmiştir. Oysa ki, doğru metodolojinin öğretmenin çocuğu karşısına alarak, performans çizelgesini doldurduktan sonra BEP'in hazırlanması gerektiği, konuya daha hakim katılımcılar tarafından eklenmiştir. Sonuç olarak, hem öğretmenlerin, hem de okul idarecilerinin özel eğitim konusunda büyük bir bilgi açığı olduğu, bu bilgi yoksunluğundan dolayı kaynaştırma eğitimi üzerine özel bir ilgi ve özen göstermedikleri, bu alanı nispeteden daha iyi bildiğini düşündükleri kişilere konuyu ilettikleri ortaya çıkmaktadır.**

"Hepimizin, rehber öğretmenlerin kanayan yarası. Katılıyorum hocama, her okulun mutlaka özel eğitim öğretmeni olmalı. Bu iş devlet okullarında rehber öğretmenin üstüne biniyor. Sanki BEP'i biz yapmak zorundaymışız, bu konuda donanımlıymışız gibi. Öğretmen diyor ki ben BEP yapmayı bilmiyorum.. Türkçe dersine giriyor, 'ben ne yapacağım, ne soracağım, ne işleyeceğim' diyor" "Biz (branş öğretmenleri) ne yapalım diyor, siz bir şablon verin yapalım. Onun dersini müfredatını biz bilemeyiz ki. Çocuk ne aşamada Türkçede ne aşamada matematikte nerede ya da bedende ne yapacağını bilemeyiz ama öğretmenler de bize soruyor. RAM'dan rapor bize geliyor raporda ne yapılacağı da yazıyor. Öğretmen gelip bize soruyor. Bu noktada da sıkıntılar var"

o **Sınıflardaki yoğunluk sebebiyle öğretmenlerin kaynaştırma öğrencileriyle özel olarak ilgilenmesinin ne denli zor olduğuna sıklıkla değinilmiştir. Hem öğretmenlerin, hem de sınıf arkadaşlarının kaynaştırma öğrencisiyle özel olarak ilgilenememesi sonucunda çocukların yalnız kaldıkları, başka bir deyişle "kayboldukları" belirtilmektedir.**

"Kaynaştırma diyoruz ya, arada kaynadığını düşünüyorum. Onlar için daha olumlu duruma sokulabilir. Mevcut olarak mevcutlar 40 kişi. Bireysel olarak götürmeye çalışıyoruz ama ne kadar ileri götürülebilir. Çocuklar için daha olumlu yana sokulabilir. Onları indirgemeye çalışıyoruz" "Bizim okulda 9'larımız en iyi sınıfımız. 40 kişi. O sınıfta kaynaştırma yaparken tüm 9'lara birer kaynaştırma verip, ikinci kaynaştırmaları ona göre dağıtıyoruz. O kalabalık içinde çocuk yok olup gidiyor. Çok fazla tek başına kalan öğrenciler var. Tek başına sınıfta oturuyor, kimse çok ilgilenmiyor" "Öğretmen arkadaş ne kadar iyi niyetli olursa olsun, 40 kişinin arasında o çocuğa zaman bulacak, o çocuğa daha ilgili davranacak çok az arkadaş var"

• **Kaynaştırma eğitime yönelik MEB tarafından hizmetiçi eğitim yürütüldüğü, ancak tüm öğretmen ve idareci kadrolara ulaşamadığı, sadece öğretmen akademilerine başvuranların böylesi eğitimleri aldıkları veya ücretli öğretmenlerin Halk Eğitim Merkezlerindeki kurslara katılabildikleri belirtilmektedir. Branş ve sınıf öğretmenlerine yönelik özel kursların ise bulunmadığı not edilmiştir. Ayrıca eğitim verilen yerlerin kişiye uzak olması da, eğitime gönüllü katılmanın önünde bir engel olarak tanımlanmıştır.**

"Her ilçede en az bir tane özel eğitim formatörlerimiz var. Bu insanlar halk eğitim merkezinde kurs açıyorlar. Ama bu kurslar genellikle bizim ücretli öğretmenlerimiz için düzenleniyor. Branş hocaları için düzenlenen bir kurs yok bu şekilde. Ya da sınıf öğretmenleri için yok. Sınıfında farklı bir öğrenciyle karşılaştığın zaman ne yapmalısın, nasıl bir yol izlemelisin."

• **Genel olarak eğitim sisteminin daha köklü sorunlara sahip olduğu, bunun da doğrudan kaynaştırma eğitiminin kalitesini olumsuz etkilediği konusunda tüm katılımcılar hem fikir bulunmaktadır. Toplumda öğretmenlik mesleğinin itibarsız bir iş olarak algılandığı, ayrıca halihazırda öğretmen adaylarının da düşük puan alan, altyapısı zayıf ve gönülsüz kişilerden oluştuğu belirtilmektedir. Eğitim fakültelerindeki eğitimlerin de öğretmenlik formasyonunu vermekte yeterli olmadığı belirtilmektedir. Dolayısıyla, normal eğitim sisteminde bir başarısızlık mevcut iken, kaynaştırma eğitiminde başarının yakalanamayacağına inanılmaktadır.**

"Şimdi öğretmenler çok dertliler. Eğitim sistemine biz öğretmenler inanmıyoruz, Milli Eğitim Bakanı inanmıyor. Türkiye'de öğretmen yetiştirme sıradan bir olay. 300 bininci kişi öğretmen oluyor" "Biz öğretmeniz, farklı tarzımız, hayata farklı bakışımız olmalı. Bir çocuğa bir şey öğrettiğimizde ekstra mutlu olabilmeliyiz. Öğretmenlik formasyonumuz çok eksik. Eksik formasyonumuz üzerinden, normal çocuklar üzerindeki eksik formasyonumuz üzerinden kaynaştırma eğitimine geliyoruz"

• **Destek eğitimi vermek konusunda öğretmenlerin gönülsüz olduğunun altı çizilmektedir. Bunun rasyonel sebepleri arasında öğretmenlerin halihazırda programlarının çok yoğun olması, destek eğitime ayıracak zaman bulamamaları, ya da duygusal açıdan enerji ve motivasyona sahip olmamaları gösterilmektedir. Verilen %25 ek ders ücretinin dahi, öğretmenleri teşvik etmediği belirtilmektedir. Sadece haftasonlarında %100 verilen ek ders ücretinin cazip olduğu eklenmektedir. İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinden destek eğitimi için öğretmen talep edilebileceği, ancak bunun da pratikte uygulanmadığı not edilmiştir.**

"Öğretmen istemiyor. Biz zaten proje okuluyuz, her öğretmenin dolu, yoğun bir programı var. Destek eğitim dediğinizde, çocuğu ders saatinde ayrı bir odada birebir öğretmenle çalıştırıyorsunuz. Öğretmen diyor ki 'çalıştırmak istemiyorum, çünkü benim zaten okulda nefes alacak zamanım yok. Zaten 1 saat boşum var, o boşluğu da bu çocukla geçirmek istemiyorum'. Bu arada yönetmelik bu öğretmene ek ders ücreti veriyor. Hatta yüzde 25 zamlı alıyor, buna rağmen istemiyor. Yönetmelik bu sefer diyor ki 'kendi okulunda açamıyorsan, ilçeye yaz, ilçeden öğretmen gelsin'. İlçeye yazıyorsunuz orada da öyle bir şey yok"

• **Çoğu okulda destek eğitim odası olmadığı, velilerin talepleriyle açıldığı veya Milli Eğitim Bakanı'nın seferberliğinde şu an yürütülen bir operasyonla sayılarının arttırıldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, destek eğitim odası olan okullarda bu odaların aktif kullanılmadığı, nerede olduğunun dahi öğretmenler tarafından bilinmediği örnekler bulunmaktadır. Bu odaların nasıl kullanılacağı, destek eğitiminin kaynaştırma öğrencisine nasıl verileceğinin teknik açıdan bilinmemesi de odaların kullanılmasının önünde bir engel teşkil etmektedir. Bu açıdan, özel eğitim alanında uzmanlaşmış kadrolu bir öğretmenin bu alandan sorumlu olması ve diğer öğretmenleri destekleyen bir rol üstlenmesi beklenmektedir.**

"1.5 ay önce bir toplantıya katıldım. RAM müdürü, şube müdürü falan da var. İlçe komisyonu toplandı. Bulduğumuz okulun destek eğitim odası var. Şube müdürü dedi ki 'bu odayı görebilir miyiz?'. Ben de ilk defa görecektim. Okulun rehber öğretmeni zor buldu odanın yerini. 'Neredeydi bu oda' dedi. Sonra açtık, kutu kutu oynula, şunlar bunlar, teleskop var, mikroskop var, küreler falan. Hiç dokunulmamış duruyor. Ben gördüm"

"Öğretmenlerimizin bu işe girmeme sebeplerinden biri konuyu bilmiyor olmaları... Bir programı nasıl hazırlayacaklarını bilmedikleri için, çalışmayı gerçekleştirmek istemiyor. Kaynaştırma için çalışmayı desteklemeyen öğretmenin, destek eğitim odası açması beklenmiyor"

• **RAM çalışanları, özel okulların RAM'dan ısrarla destek talepleri olduğu ve bunlara karşılık verildiği, ancak devlet okullarından böylesi talepler gelmediğini belirtmiştir. RAM'a göre bu durum, devlet okullarının ilgisizliğini göstermektedir. Öte yandan devlet okullarında çalışanlar ise, RAM'dan özel eğitim öğretmeni talebinde bulundukları halde RAM'dan cevap alamadıklarını belirtmektedir. Bu durum, bir prosedür açığının olduğunu, ancak kişisel iletişim sayesinde işlerin hızlanabildiğini işaret etmektedir.**

(Rehber Öğretmen) "RAM müdürünü gördüm, şunu söyledim: Bizden isteklerinizi yerine getirmedeğimizde tepki gösteriyorsunuz. Sizden dört senede bir tane bir şey istedim. Bir tane özel eğitim öğretmeni gönderin. Katkı sağlayacak bir şey. Öğretmenler konunun ne olduğunu öğrensin ve yardımcı olsunlar. Sürekli soruyorsunuz: aksaklık ne? Aksaklık bu! Bize çalışmacı göndermediniz, resmi yazıya cevap vermediniz" (RAM Çalışanı) "(Özel) Kurumlar şunu söylüyor; velileri çağırayım, velilere bunu anlat. Öbürü diyor ki ona anlat. Bizim (devlet) okulları, o kadar basit ki, (bir) yazı yazacak ya da telefon açacak, hocam müsait zamanınız var mı, bitti"

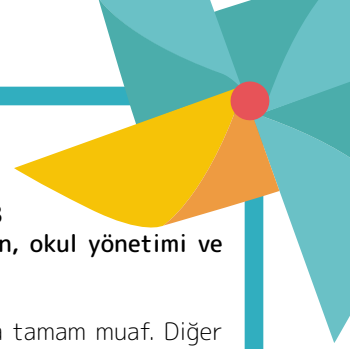
• **Kaynaştırma eğitiminde kaynaştırma öğrencisi velilerinin tutumu:**

• **Kaynaştırma öğrencisi ailelerinin, MEB mevzuatı ve yasal hakları konusundaki bilgi seviyelerinin bölgeden bölgeye farklılık göstermekle birlikte, özellikle sosyo-ekonomik durumu iyi olan ailelerin daha bilinçli olduğu düşünülmektedir. Hak aramak için gerekirse yetkili mercilere başvurabilecek ebeveynler bulunduğu belirtilmektedir. Bu velilerin önemsedikleri konular arasında çocuklarının istedikleri okula kaydolabilme hakkı; kolaylaştırılmış sınav hakkı; destek eğitimi hakkı gibi örnekler verilmektedir. Ailelerle sorun yaşamamak için branş öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yüksek not verme eğiliminde oldukları not edilmektedir.**

"Bazıları (branş öğretmenleri) ayrı bir soru kağıdı hazırlıyor... ama notu da bolca veriyor ki anne (veli) yönetmelik olarak kaynaştırmanın tanıdığı yasal yolları kullanmasın" "Ben Beylikdüzü olarak söyleyebilirim; aileler çok iyi biliyor. Ama Esenyurt için söyleyemem. Aile evinin adresini bile anlatamıyor. Kaynaştırmanın çocuğuna tanıdığı avantajlardan haberdar olduğunu Esenyurt için söyleyemem. Ekonomik durum bunu değiştiriyor" "Biz Kadıköy'de çalışıyoruz ve bizim velilerin çoğu yönetmeliği yutmuş vaziyette geliyor. Bu sene bir öğrencim daha oldu. Okul açıldı, (aile) 1 hafta sonra destek eğitim ofisi talep yazısı getirdi. Veli yazmış, göndermiş. Çocuk özel yetenekli. Destek eğitim ofisi açacaksınız değil mi? (diyor)"

• **Öğrencilerin gelişimini sağlamak için aile desteğinin çok kritik bir rol oynadığını vurgulayan öğretmenler, okullarda kaynaştırma öğrencisi velilerine verilecek aile eğitiminin çok faydalı olduğuna inanmaktadır. Bu eğitimlerin, RAM'larda verildiği varsayılan aile eğitimlerinden daha farklı ve kapsamlı olması gerektiğinin altı çizilmektedir.**

"Bu işi çok iyi yapmamız lazım. İlkokul itibarıyla çocuklardan önce aileleri eğitebilirsek, biz sorunların yüzde 30'unu, 40'ını çözmüş oluruz"

• Velilerin okul seçimlerinde, çocuğun ihtiyaçlarına öncelik vermeyerek evlerine yakın olan okulları tercih ettikleri belirtilmektedir. Örneğin işitme engeli olan veya konuşamayan bir çocuğun sınav odaklı bir okula kaydettirilebildiği; çocuğun okulda yetersiz performans göstermesi sonrasında zamanla akademik başarısının düştüğü, sonunda da devamsızlık yapmaya başladığı not edilmektedir. MEB yönetmeliklerinde çocukların okula uygunluğu konusunda bir eşleştirme prosedürünün bulunmamasının, okul yönetimi ve öğretmenler için önemli bir sorun olduğu dile getirilmiştir.

"İşitme engelliler okuluna gitmeli çocuk, konuşmıyor. Arapça ve İngilizce var bizim okulda zorunlu. Burada tamam muaf. Diğer matematik, türkçe hocası diyor ki 'okutturamıyorum, bir şey anlamıyoruz'... Yönetmelik Ama o olmadığı için veli de diyor ki almak zorundasınız. Alıyorsunuz. Allaha kız okulu olduğu için kabul etti çocuklar ama bu ara devamsızlığında artış olmuş. Çünkü akademik başarısı düşük. Sınıftaki en düşük notlar onların. Ne kadar ayrı soru hazırladığımız halde düşük alıyor. Öğretmen sözlü proje vs bunu yükseltmeye çalışıyor ama çocuk özgüven olarak doğal olarak geriledi. Çünkü sınıfındaki herkes uzaya gidiyor gibi bu çocuk yerinde sayıyor. Sosyal olarak belki dışlanmıyor ama konuşamamak. Birkaç kere öğretmeni dedi ki ben özellikle kaldırmamaya çalışıyorum anlıyorum onu ama kaldırmayınca da üzülüyor, kaldırıp konuşamadığımda da ağlamaya başlıyor duygusal sıkıntı yaşıyor. Ne yapacağız?"

• Üstün zekalı çocukların velilerinin çok talepkar olması ve okuldan memnuniyetsizliklerini üst mercilere bildireceklerini sürekli dile getirmeleri söz konusu olabilmektedir. Bu da sınırlı enerji ve zamanı olan öğretmenleri zorlamaktadır.

"Uğraşmaktan yorulduk! O tanıyı aldıktan sonra sürekli geliyor, ben size bu kadar değerli bir çocuk emanet ettim, nereye getireceksiniz bu çocuğu... Ona üniversite beğendiremiyorsunuz, yaptığınız hiçbir programı beğenmiyor. Çocukla birebir özel 24 saat ders yapmanızı, hatta evde bile takip etmenizi bekliyor. İnanılmaz veli beklentisi var. Onu karşılamıyorsunuz. Hep de tehdit ilişkisi. Bunu yapmazsanız gideceğim yeri biliyorum..."

• Özellikle dikkat dağınıklığı olan bazı öğrenci velilerinin, RAM raporu olarak çocuklarının kolaylaştırılmış sınava girme hakkını kazanmasını, böylelikle çocuklarının sınıfı geçmesinin sağladığı vakalar bildirilmiştir.

"Bazen de veli bunu kullanıyor. Ortaokulda rapor çıkarıyor. Çocukta ufak dikkat dağınıklığı var ise, biraz da çocuk tembel ise, gidiyor rapor çıkarıyor. Çocuğum RAM raporlu. Bunu idare ve rehberlik ile konuşuyor. Benim çocuğuma ayrı sınav yapın diyor. Sınıfı daha kolay geçsin. Çocuk etiketlenmiş oluyor. Ama onu düşünmüyor. Günü kurtama derinde"

• Bazı velilerin ise çocuklarının özel gereksinimi olduğu halde, çocuklarının sosyal hayatta etiketlenmemesi için RAM raporu almaktan imtina ettiği belirtilmektedir.

"Anlatıyoruz anlatıyoruz anlamıyor. ödev veriyoruz yapmıyor. Çok basit konuyu bile yapamıyor. Örnek soru çözdüğümüzde aynısını bile yapamıyor. İsterseniz bir RAM'a götürün bir baksınlar dediğimizde kesinlikle yanaşmayan velilerde var"

• Bazı kaynaştırma öğrencisi velilerinin okula hiç gelmedikleri, çocuklarının durumunu takip etmedikleri, oldukça ilgisiz oldukları belirtilmiştir. Okulda eğer sınıf öğretmeni varsa, bu öğretmenlerin velilere öğrenci aracılığıyla okulun mesajlarını ilettikleri not edilmiştir.

"Seda'nın velisi gelmedi. Feyza'nın velisi gelmedi hiç. Ben rastlamadım, 11'de olan Feyza'nın velisiyle hiç karşılaşmadım. Yürüme engelli çocuğumuzun annesi zaten okulda, ama anlamakla ilgili bir sıkıntısı yok. Fadime gitti. O da ayağından engelli olduğu için. Bizde o kadar öğrenci yok. Tanışan var mı?"

• **Kaynaştırma eğitiminde diğer velilerin tutumu:**

• MEB katılımcıları, tipik gelişim gösteren öğrencilerin velilerinin kaynaştırma eğitimine yönelik herhangi bir olumlu veya olumsuz tepkisinden söz etmemiştir.

d) MEB Katılımcılarının Önerileri:

MEB katılımcıları, mevcut eğitim sisteminden kaynaştırma eğitime kadar çok geniş bir çerçevede öneriler sunmuştur.

Eğitim politikası, müfredat ve uygulama:

- Akademisyen, psikolog, pedagog vb uzmanların da katılımıyla bir çalıştay yapılarak eğitim modelinin geliştirilmesi
- Kaynaştırma öğrencilerine akademik başarıya değil, sanata ve el becerisine odaklı eğitim verilmesi

"Birçoğunda sanatsal faaliyetlere eğilimi olabilirken biz çocukları sınıfa kapatıyoruz. Oda bence çocuklar başarısız olma ile yüz yüze kalıyorlar" "Akademik anlamda değil ama sanatsal olarak (eğitim) çocuğu doyurulabilir. Eline tıg alıp iş yapmaya çalışıyor (derste)" "Bu çocuklar grafik belki zor gelebilir ama kumaşı kesip kalıbı üzerine koyup kesmek. yada nakış. Öğretmenin ellinden bakarak öğrenir"

- MEB tarafından, kaynaştırma öğrencilerinin özelliklerine uygun olan okulların belirlenmesi, buna yönelik yeni bir yönetmelik çıkarılması
- Özel gereksinimli öğrencilere özel, yeni mesleki branşların tanımlandığı, iş okulu konseptinde liseler yaratılması; bunu yaparken bu çocukların özel niteliklerinin dikkate alınması (titiz olmaları, kurallara uymaları, yalan söylememeleri vb).

"Temizlik öğretildiğinde normal öğrenciler halının altına süpürüyor, ama onlarda kaytarma işi yok" "Haftanın 4 günü çocuk işe gidiyor, 1 gün okula gidiyor. Ona benzer yeni şeyler yaratabilir. Böylece çocuklar hem sosyalleşir hem de iş öğrenir. Diğer türlü bizim okullarımızda heder oluyorlar. 40 tane bende kaynaştırma öğrencisi var. Bunun 3'ü 4'ü bir şeyler alacaktır. Gerisi eriyip gidiyor. Ama RAM üzerinden iş eğitim merkezleri atıyorum kargo dağıtım karton katlama gibi işler. Onlarla haftanın belli günler iş meslek öğrenirken belli günlerde okullara gelip kaynaştırma. Yoksa okula gelip fiziği kimyayı öğrenemez zaten"

- İş / meslek okuluna giden özel gereksinimli öğrencilerin sosyalleşmek / kaynaşmak amacıyla, haftanın bir günü normal okullardaki sosyal, sanat, spor derslerine katılmaları; ancak her koşulda sınavlarının ise kendi okullarında yapılması (bunun sonucunda hem özel eğitim öğrencisinin gelişiminin daha iyi olacağı, hem de normal okullardaki mevcut düzenin daha sağlıklı sürdürüleceğine inanılmaktadır)

"Özel eğitim okulları olsun, eğitim için oraya gitsin, sadece kaynaştırma için sosyalleşmek için öbür tarafa gitsinler. Orada sınav olduğu için sıkıntı yaşıyorlar. Hem kendileri yaşıyor, ötekileştiklerini görüyorlar. Hem de diğer öğrenciler lise çağında ötekini görüyor. Kendindeki eksikliği böyle gideriyor" "En büyük sıkıntımız sosyalleşme. Akranlarıyla kalabalık bir ortamda oturabilme. Son depremde bizim öğretmenler o panikle çocuğu sınıfta unutmuşlar. O bakımdan birlikte bir şeyler yapabilmeleri çok önemli. Ama akademik konu girdiğinde çocuk diyor ki yatıyor o adama veriyorlar geçiyor. Beni bırakıyorlar. O zaman sosyalleşmenin dışına çıkıyor"

- Alternatif bir model olarak; yarım gün kaynaştırma okulu – yarım gün iş eğitimi (Halk Eğitim Merkezi kursları açsılık okulu vb.) modelinin değerlendirilmesi

"Yarım gün program da olabilir... Halk Eğitim Merkezi'ne gidiyordum. Öyle bir öğrencim vardı. Çocuk sadece pazartesi günleri tüm gününü orada geçiriyordu. Açsılık eğitimi alıyordu. Çok basit şekilde öğreniyordu. Sana ne katkısı olur dediğimde ileride lokantada çalışırım diyordu" "Beceri okullarında ortaya ürün koymak onu rehabilite eder. Onun zaten kendisinden beklentisi düşük. İster istemez etiketi var; özel soru soruluyor, kendisindeki mental geriliğin farkında. Ama herkesle birlikte ortaya bir ürün koyduğu zaman mutlu olacağını düşünüyorum. Ya da spor faaliyetinde takımla çalışıyorsa, takım kazandığında, o coşkuyu birlikte yaşamak da keyif verir"

- Mevcut sistemde, ortaokul ve liselere özel eğitim öğretmenlerinin atanması, özel eğitimcilere bunun için YÖK'ten denklik verilmesi (bu öğretmenler şu an sadece ilköğretim okullarında görevlendirilebilmektedir.)

"Biz sınıf öğretmenini olduğumuz için lise diyor ki sen branş değilsin lisede işin olamaz. Biz çok uzun zamandır bunun mücadelesini veriyoruz. Neden biliyor musunuz? Çocuk gelişimi eğitimin içindeydi özel eğitim meslek liselerinde bu ikisini ayırdılar. Çocuk gelişimi ayrı özel eğitim ayrı oldu. Ama özel eğitime de çocuk gelişimci giriyor. Ben kız meslek mezunuyum çocuk gelişimi okudum. Bana lisedeki hocam diyor ki bana BEP göndersene. Çünkü bilmiyor. Özel eğitimi ayırdı ama ona yeterlilik sağlamadı"

• **Mevcut sistemde, meslek lisesi öğrencilerinin genel olarak başarı seviyesinin düşük olması sebebiyle, kaynaştırma öğrencilerinin bu okullara yerleştirilmesine öncelik verilmesi (öğrenme becerilerinde aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı hipoteziyle)**

"(Meslek lisesinde) Bazı kaynaştırma öğrencilerimiz normal diye nitelenen öğrencilerden çok daha iyi. Zihinsel yetersizlik görülüyor raporda ama diğer öğrencilerden çok daha başarılı. Öğretmen normal sınav verse onda da başarılı olacak. Altta olanlar da var normallerden iyi olanlar da var" "Çocukların (meslek liselerinde) akademik durumu düşük. En azından meslek sahibi olsun diye meslek lisesine gönderiliyor. Bunu rehber öğretmen teşvik ediyor, veliler de kabul ediyor. Kısa yoldan meslek sahibi olsun diye. Veliye de mantıklı geliyor. Ve mantıklı da"

• **Mevcut sistemde branş öğretmenlerinin müfredatı yetiştirebilmek için ders saatini tam olarak kullandığı gerçeğine istinaden, MEB tarafından okullara gölge öğretmen atanması; bu öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerinin derslerini desteklemesi, aynı zamanda sosyalleşmelerine de katkıda bulunması**

"Öğretmenin aman konuları yetiştireyim diye, o çocuk orada kaynıyor. Öğleden sonra o çocuklara ayrı bir eğitim verilebilir. Rehabilitasyon saati artırılabilir. O çocuğun yanında gölge öğretmen olsa, onların yanında öğretmenin anlattığı konuyu özetleyecek. Ödevlerde yardımcı olacak. Onun eli kolu olacak biri olsa güzel olur. O çocuklara pusula olur"

"Rehabilitasyon merkezlerinde kişisel gelişim testleri yapılıyor. %60-70-80'lerin üzerindeki öğrencilere devlet gölge öğretmen tayin edilebilir" "Geçen yıl bir proje vardı. 'Öğretmenim misafirim' diye. Gönüllü öğretmenlere öğrenci veriliyor. Geçen yıl bir öğrenciye RAM'lı öğrenciye öğretmen verilmişti Öğretmen onu boş saatlerinde alıp okuma yazma öğretiyordu. Öğrencinin okuma yazması yoktu. Koçluk gibiydi. Faydalıydı"

• **Merkezi bir çatı altında olmak üzere MEB tarafından özellikle Matematik, Türkçe, Edebiyat alanlarında destekleme-yetiştirme kurslarının organize edilmesi; böylelikle kaynaştırma öğrencilerinin kendilerini daha iyi ifade etmelerinin ve sayılara hakim olmalarının sağlanması, özgüvenlerinin pekiştirilmesi**

"Destekleme yetiştirme kursu düzenlenebilir. Belli başlı konularda kurs olabilir. Her okulda kaç tane olabilir ki... Her sınıfta zaten bir tane olacak iki tane olamaz. Bu durumda da bir okulda 15-20 tane yoktur. Bizde bu kadar yok. 10 geçmez zaten. Bu çocuklara da belli başlı derslerde, Türk Dili ve Edebiyatı dersi mesela, bu kurslar verilebilir"

• **RAM raporu olmayan veya ailenin almayı reddettiği, yönetme güçlüğü yaşanan öğrencilerle ilgili vakalarda öğretmenlerin ne yapacağını bilemediği durumlara istinaden, böylesi vakalarla ilgili yönetmelik çıkarılması**

"Gözden kaçan öğrenci de var. Alması gerektiği halde rapor almamış öğrenci de oluyor. Biz de ne yapacağımızı şaşırtıyoruz. Diğer öğretmenler de (ders) veremiyor"

• **Hafif düzeyde öğrenme güçlüğü olan öğrenciler için özel bir çözüm bulunması (ağır düzey öğrenme güçlüğü olanlar ile ne yapılacağını daha net, ama hafif düzeyde öğrenme güçlüğü olanlar için öğretmenlerin ne yapacaklarını bilemiyor olmaları sebebiyle)**

"Down sendromu ile ilgili bilinçlendirme çalışması yapılabilir otizmle ilgili yapılabilir ama hafif zihinsel engelli dediğimde bunu nasıl anlatabileceğimi bilmiyorum"

• **Özel eğitim öğrencilerinin diğer öğrencilerle birlikte sanat alanında (tiyatro, müzik, resim) desteklenmesi, performans sergileyebilmelerinin sağlanması, böylelikle özgüvenlerinin geliştirilmesi, ayrıca tüm öğrencilerde toplumsal farkındalık ve saygı yaratılmasına katkıda bulunması.** Örneğin karma öğrencilerden oluşmuş bir tiyatro grubunun oyunlarını sergilemek için okullara turneye çıkması, idareciler- öğretmenler – tüm öğrenci ve velilerce bu oyunun izlenmesi, desteğin sağlandığı durumlarda tüm bu çalışmaların 'yapabilir' olduğunun herkes tarafından algılanmasının sağlanması

"Bir tiyatro oyununa gittim. Adı pencere. Oyunda otizmlı çocuklarla tipik gelişen diye tabir ettiğimiz çocuklar birlikte sahne alıyorlar. 7 yaştan itibaren otizmlı çocuğu dahil ediyorlar, ona roller veriyorlar, bildiğiniz bir oyuncu gibi oynuyor. Konuşmasına gerek yok; konuşamayan otizmlı çocuk da rol alabiliyor, konuşabilen de alabiliyor. Muazzam bir görüntü. 1 saat boyunca ağladım"

• **Eğitim sisteminin iyileştirilmesi, YÖK Atlas gibi uygulamaların geliştirilmesi, başarı / sınav odaklı öğrencilerin de desteklenmesi**

"Üniversite kaygısı çok yüksek bir kitleyle çalıştığımız için kariyer planlama yapıyoruz. Koçluk sistemiyle çalışıyor bizde rehberler. Çocuk bunu soruyor tıp istiyorum kaç net yapacağım. Biraz hap bilgi gerekiyor. Rehberlik sistemi buna döndü proje okullarında. Öğrenci gelip bireysel görüşme yapmıyor. Koçluk sistemi gibi ders programı yapıyorsunuz, veli de bunu talep ediyor zaten. Kaynaştırma diyoruz zaten burada sistemde normal çocuklar da mağdur oluyor"

• **Kaynaştırma öğrencilerinin tanılarına göre uyarlanmış ders kitapların hazırlanması ve okullara dağıtılması**
• **Tüm öğrencilerin özgüven sorunu olduğu dikkate alınarak özellikle 9. Sınıfta özgüven geliştirecek kapsayıcı bir program yürütülmesi**

"Özgüven eksikliği sadece bu çocuklarda yok diğer çocuklarımızda da var. Tüm çocuklarımıza belli yaş gruplarında ya da belli sınıflarda mutlaka özellikle 9.sınıfta özgüvenle ilgili eğitim ve seminer vermemiz şart. Sadece bunlar değil normal çocuk ama bir özgüven eksikliği var. Yetenekli çocuk kendine güveni yok yapar mıyım yapamaz mıyım o kaygıyı yaşıyor"

• **Okul idarecilerinin özel eğitim öğretmenlerine güven duymasının sağlanması, bakış açılarının geliştirilmesi, eğitim teknikleri konusunda bilgilerinin arttırılmasına yönelik sistemli bir çalışma yapılması**

"(Geçmişte) Dil konuşma alternatif iletişim becerileri dersimiz var. 4 tane otizmlı çocuk, 2 öğretmen çalışıyoruz. Çene kası geliştirmek için sakız çiğnetmek zorundayım... Dil konuşma kitabının 21.sayfasında zaten bunu devlet göstermiş. Çocukların ağızına sakızları verdim. Model olmam gerekiyor, ben de aldım, sakız çiğniyoruz. Bu arada hiçbirinde konuşma yok, bir şey yok, korkunç bir durumda. Kameradan sakız çiğnediğimizi görüp müdür yardımcısı sınıfa geldi ve okulda sakız çiğnemek yasak dedi"

• **MEB'in farklı kuruluşlarla (Avrupa Birliği kurumları, diğer bakanlıklar, STK'lar, özel sektör, yerel yönetimler vb) ortak projeler geliştirmesi**
• **Uzman MEB müfettişlerinin (örneğin RAM uzmanları), okulları ve BEP planlarını teftiş etmesi**

"Maltepe'de çalışırken bir teftiş kurulu geldi BEP'lere BÖP'lere bakacaklar. Ben oraya ne yazsam okey, bilmiyor zaten"

• **Özel eğitim öğrencilerine meslek kazandırılıp bağımsızlıklarının sağlanmasına yönelik politikalar geliştirilmesi (bakkallık, vb. iş eğitimlerinin verilmesi).**

"Madem askere gönderiyoruz onlara özel üniversite yapılabilir. Ne bitirdin; bakkalcılık, topçuluk... Bunlara özel bir isim konabilir"

Okullarda öğrencilere yönelik uygulamalar:

•Okul idaresi ve öğretmenlerin iş birliğinin güçlendirilmesi, sorun ya da zorluk yaşanan konularda birlikte çözüm bulunmasının sağlanması ve velilerle iletişimde fikir birliğinde olunması

“Yöneticiler veliden şikayet gelmemesi için bu çocukların haklarını sonuna kadar kullanmalarını, öğretmenlerin de sonsuz tolerans göstermesini bekleyebiliyorlar. En son bir edebiyat öğretmenimiz öğrenciyi zorlamaya başladı. Yapabileceği şeylere de tembellik ediyor kaçınıyor gibi. Veli şikayetçi oldu. Veliye de öğretmen üst perdeden konuşmaya başladı. Öğretmen de kendini geri çekti, veli şikayet edince. Veliden şikayet alınmayacağı noktalarda, kaynaştırma öğrencilerine her şeyin yapılmasını bekliyorlar”

• Kaynaştırma öğrencilerinin az mevcutlu sınıflara yerleştirilmesi, böylece öğretmenlerin bu öğrencilerle özel olarak ilgilenebilmesine olanak tanınması

“Konuyu (dersi) ona özetleyip versek bile, daha az kişinin arasında olsa daha iyi olur. Sosyalleşmesi açısından, arkadaşları ile birlikte olmalı. Onlar için planlama yapılırken, daha az (mevcutlu) sınıfta kaynaştırma olabilir”

• Öğrenme güçlüğü bulunan kaynaştırma öğrencileriyle dönem boyunca değil de, daha efektif bir yöntem olarak sınav öncesinde özel olarak çalışılması

“Ben sınav öncesinde çalışma yapıyorum. Bütün döneme yaydığında, o çocukta gidiyor. Sınav öncesinde kağıt hazırlayıp, temel bilgileri o şekilde vermeye çalışıyorum”

• Bazı öğretmenler, kaynaştırma öğrencilerinin sınava hiç tabi tutulmamalarını önermiştir. Böylelikle stresle baş etmek durumunda kalmayacakları belirtilmektedir.Ya da, sınavların kaynaştırma öğrencisine ayrı yapılması yerine kelebek sistemiyle, farklı soru kağıdı kullanılarak yapılması önerilmektedir. Ama bunun için kaynaştırma öğrencisinin varlığının okul idaresi ve öğretmenleri tarafından bilinmesi, takip edilmesi, özel ilgi gösterilmesine ihtiyaç var.

• Kaynaştırma öğrencilerinin okulun sosyal etkinliklerinde görevlendirilmesi, öne çıkarılması

• Tipik gelişim gösteren öğrencilerde farkındalık geliştirmek için, özel eğitim ve kaynaştırma eğitimi sunan okullara okul gezilerinin düzenlenmesi

“İş meslek okulu varmış otistiklerin Beylikdüzü’nde. Okula girdim bir tezgah var takı incik boncuk çocukları gördüm proje kapsamında okulları geziyorlarmış. Boncuk aldık biz onlardan. En sonunda da davul şov yaptılar. Biz de onlara gidelim projeler olsun ya da toplum hizmeti yapması gerekiyor çocukların. Bu çocuklar okullara girsün görsün ne oluyor. Bireysel farklılıkların farkında olsunlar”

MEB kadrosunun eğitimi:

• Tüm öğretmenlerin üstüne düşeni yapmasının sağlanması, psikolojik danışman ve rehber öğretmenlere kendi sorumluluklarını yüklememesi

• Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin eğitilmesi (eğitcinin eğitimi); çapraz okullarda bu psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin diğer MEB kadrosuna eğitim vermesi (Efektif bir eğitim için, eğitime gidilen okullarda teknik aksamın hazır edilmesi, bu işin misafir eğitime bırakılmaması, katılımcı öğretmenlerin de tam kadro katılabilmesi için okul idaresinin gerekeni yapması ihtiyacı ayrıca not edilmiştir)

“Bizim (RAM) bütün öğretmenlere tek tek ulaşmamız çok zor. Ama şu yapılabilir, yakın ilçelerde gün belirlenip rehber öğretmenler toplanır bir eğitim verilir. Rehber öğretmen kendi okuluna eğitim verir” “Milli eğitimde formatör birkaç ilçeye eğitimi verir. Rehber öğretmen de okula ulaştırır” “(Aynı okuldaki öğretmenler) Bizden kaçıyorlar. Mesai arkadaşımız otur yerine diyemiyoruz ki...”

- Tüm öğretmenlere özel eğitim temel dersinin verilmesi, işitme ve zihinsel açıdan özel gereksinime sahip öğretmenlerine de çapraz eğitimler verilmesi, pedagojik formasyonlarının güncellenmesi, yeni öğretim tekniklerinin öğretilmesi (okul dışı zamanlarda kısmen zorunlu, kısmen gönüllü)

"Ben zihin (engelliler öğretmenliği) mezunuyum. Görme ve işitme mezunu var. Hepimizi aynı çatıya aldılar herkes özel eğitimciyim diyor. Ben görme engelliler okulunda ders verebiliyorum ama asla bilmiyorum. İşitme engelliler öğretmeni zihinsel engellilere öğretmen olabiliyor" "Burada iş öğretmene düşüyor kendini yenileme geliştirme adına. Gönüllülük esas. Bazıları da kesinlikle zorunlu olmalı.. Otistik çocukların sayısında artış var. Çocuklarda dikkat dağınıklığı var. Özellikle öğretim yöntemleriyle ilgili bilgilerimizi check etmemiz ve atölye çalışmalarına tüm öğretmenlerimiz katılmalı. Kasım ve Nisan'da ara tatilde, dersten alınmayarak, okulun açık olduğu dönemde değil, öğretmenlerin çalışma döneminde zorunlu olarak özel eğitim yöntemleri olsun, öğretim yöntem ve teknikleri olsun, pedagojik formasyon bilgileri yeniden öğretmenlerimize verilmeli, gözden geçirilmeli, zorunlu olmalı"

- Öğretmenleri en baştan bilinçlendirmek üzere eğitim fakültelerinde zorunlu özel eğitim dersinin verilmesi

"Bir de bilinç gerekiyor. Milli Eğitim bunu eğitim fakültelerinde zorunlu ve kredisi yüksek bir ders haline getirilmesi lazım. Öğretmenler hizmet içi eğitim bombardımanına tutulmalı belki"

- Hem BEP, hem de genel olarak özel eğitim üzerine uygulamalı, vaka çalışmalı hizmetiçi eğitimin yaygınlaştırılması
- Liselerde çalışan öğretmenlerinin hizmetiçi eğitime gönüllü kaydolmalarını teşvik etmek üzere, bir mekanizma yaratılması (seçenek sunulması, tercih imkanı tanınması gibi).

"Tatilde 160 saatlik Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü zaman zaman bu tür seminerler açıyor. Gönüllülük esaslı öğretmenlerimizin buna başvurması gerekiyor. Liselerde fazla başvuru olmuyor ama ilk ve ortaokullarda oluyor. Özellikle ilkokulda daha fazla" "Öğretmen seçimini yaparsa daha başarılı gidiyor, verimli oluyor. Dayatmaya karşı hepimizde çocukça tavır var. Dayatma olunca öğrenci moduna giriyoruz. Yanlış bir şey. Seçenekler olsa çok daha faydalı olur"

- Hizmetiçi eğitimlerin verimli geçebilmesi için önceden tespit edilen süregelen sorulara cevap sunulması

"Hiçbir şey miş gibi yapılmazsa 1 saat de olsa verimli olsun. ölçülebilir bir şey çıkmalı. Seminerlerde de programlarda da 5 gün vaktimiz var. öğretmenler tek bir konuda bile gelişse müthiş olur. Bu alanda uzman biri gelsin bu konuda bunları yapabilirsiniz. Ya da bizim ufukumuzu açacak. Dediğim gibi o 5 gün çok güzel değerlendirilebilir. Biz o 5 gün boş olmak istemiyoruz" "Salonda birilerini toplayıp bir şey anlatmak yerine Ataşehir İmam Hatip'in öğretmenleri ne istiyor, elimizde kimler var, kimi nereye gönderebiliriz diye. Önemli olan öğretmenlere bir şeyler verilmesi"

Kapasite iyileştirme:

- Okulların fiziksel koşullarının iyileştirilmesi, sınıf kapasitelerinin düşürülmesi, ferah sınıflar oluşturulması, okul kapasitelerinin dengeli dağılımı, İmam Hatip Liselerine üstünlük sağlanmaması

"Yönetmelik çok yeterli bence kaynaştırma gayet de hoş birtakım üstünlüklerinin olması doğru. Çünkü dezavantajlı doğuyor birinin onu kayırması lazım. Ama binalar çok çirkin okullar çok yetersiz ve sayılar çok fazla. Bu atmosferde ben Anadolu lisesinde çalışıyorum. Geçen gün okul sıraları tahtaya dayanmış durumda. Ben normal öğrencilerle o sınıfta 40 dakika bastı bana. Düşünebiliyor musunuz orada hiperaktivitesi olan ya da başka özel" "Ben imam hatipte görevlendirildim, sınıf mevcudu 12. Binalar çok güzel... Ama kimse istemiyor, talep yok"

Toplumsal farkındalık:

- Toplumsal farkındalığın artırılması için kamu spotları oluşturulması, ama öncelikle devletin somut dayanaklarla bu çocuklara öncelik vermesinin sağlanması

“Var olduklarını toplumun gözüne sokmak lazım. bu sosyal medya ile mi olur televizyonla mı olur bilmiyorum, bunlar var bunalı bir şekilde mecburen kabul edeceğinizi mesajını vermek gerekiyor. Bazı zararlar dezavantajlar olabilir ama değiştirebilmek için kabul etmemiz gerekiyor” “Ama devletin yok saydığı bir topluluğu vatandaşa görünür kılmaya çalışıyoruz. Burada biraz kaynağa gidiyormuşuz gibi. Yöneticilerin ve devletin”

• **Toplumsal farkındalık için kamunun özel gereksinime sahip bireylerle temasının artırılacağı alanlar yaratılması: engelsiz park gibi yerlerde özel gereksinime sahip çocuklara engelsiz alanlar yaratılması, Down Cafe gibi uygulamaların genişletilmesi**

“Hepimiz aynı bahçedeyiz diye proje var RAM’da arkada boş alanımız var. Oraya engelsiz park kurulması için kovalıyoruz onu. 2 salıncak var ama ikisi de tekerlekli sandalye konseptinde. Biri normal biri bedensel yetersizliği olan çocuk. Salıncağa bindiğinde ikisi de aynı oluyor. Hangisi hangisi olduğunu anlayamadığı için kendisini gayet rahat şekilde ifade edebiliyor” “Bizim orada Down Kafe var down sendromlu öğrenciler yemek yapıyor, serviste bulunuyor. Onları hayatta daha aktif hale getirebiliriz. Yazları kamp olsun mesela, hem aileler hem onlar. Farklı olan, dezavantajlı öğrenciler, otizmli, down sendromlusu yazın orada eğlensinler” “Bu down kafeler ilk çıktığında herkes yapamazlar dedi. Bugün down kafe türü yerleri çoğaltıp normal insanları bu çocukların ürkülmemesi gerektiğini normal algıyı değiştirdiğimizde diğer insanlar daha çok dışarı çıkabilecek”

• **Yeni evlenecek kişilere, hamilelere ve yeni anne olmuş kişilere ASP / Gençlik ve Spor Bakanlığı gibi kurumlar tarafından zorunlu ebeveynlik eğitimi (beslenme, pedagojik formasyon, hijyen vb konularını kapsayan) verilmesi, böylece çocuk gelişimindeki aksaklıkların erken teşhis edilmesinin sağlanması, kamu spotlarıyla bilgilerin / farkındalığın sürekli taze tutulması**

“Yeni anne olan herkese bu eğitimin verilmesi gerekiyor. Anneler çocuklarında nasıl değişiklik olduğunu anlamıyorlar. Geç kalıyorlar” “Aile Bakanlığı ile ilgili evlenmeden önce kişilere eğitim verilmeli. Daha sonra çocuk anneler belli yaşa gelince kreşe başlayınca ya da hamilelikte zorunlu eğitim almalı. Kreşte ilkokulda bir de orta okula başladığında. Medyadaki kamu spotlarıyla da bu bilgileri tazelenmeli”

“Zorunlu sağlık raporu alıyor evlenmeden önce, ama bu kursa da gitmeli”

Eğitime teşvik için motivasyonel çalışmalar:

• **Eğitimi tamamlamış özel gereksinime sahip bireylerin rol model olarak değerlendirilmesi (kitlesel medyada veya projeler aracılığıyla). Mucize Doktor dizisi, bu açıdan sıklıkla verilen örnek olmuştur.**

“Mucize Doktor ile birlikte dedim ki ‘Bizim Uğur da doktor oldu şimdi’. Onu istemeyen sınıf öğretmeni de duruyor orada. Çok güzel bir algı yarattı. Bu tarz bir şey, şefkati ilgiyi sararsanız o çocukların iyi yerlere gelebileceği... Başta o doktor yaptı, sonra ne kadar değişti... dizi ve televizyon bu gücü iyi kullanmalıyız” “Toplumun geneline kamu spotu bence en güzeli bu. Bizim daha önceden öğrendiğimiz özel öğrenme güçlü disleksi mesela eskiden öğretmenler psikologlar biliyordu. Şimdi herkes göre göre çocuğunun zekasında bir şey yok ama zaman ve enerji sarf edilirse bir yere gelebilecek, toplumda böyle olan tiyatrodan şurada burada ünlü insanlar var. Bunlar söylediği zaman Ebru Cündübeyoğlu’nun böyle biri olduğunu öğrendim. Bu insanların çıkması” “Yakın geçmişe kadar veliler diyordu utanıyordu topluma çıkarmıyordu. Son yıllarda devletin teşvik etmesi onların zorunlu olarak eğitime dahil edilmesi onlara uygun okullar özellikle rehabilitasyon merkezi açması veliyi maddi olarak desteklemesiyle farkındalık oluştu. Toplumda da farkındalık oluştu. Bunu topluma yaymamız için özellikle veliler için bunu da daha çok medya yoluyla ve en çok da kamu spotları ile. Metrobüste ekranlar var. Metrolarda sürekli küçük küçük spotlarda önyargıları yıkabiliriz”

Velilere yönelik çalışmalar:

• **RAM tarafından özel eğitim ve kaynaştırma öğrencilerinin ebeveyn ve bakım verenlerine aile terapisi / rehabilitasyonu uygulanması, böylece ailelerin de yalnız olmadıklarını bilmeleri, ötekileşme duygularının giderilmesi, daha iyi bir mental sağlık ile çocuklarını daha iyi destekleyebilmeleri**

“Burada rehberlik öğretmenlerimize çok iş düşüyor. Anne babaların akıl sağlığını korumaya devam etmeleri için onlara terapiler uygulanmalı. Yani toplu olabilir bireysel olabilir onların her böyle boşluklarında o şeyleri doldurulmalı. Ya da diğer velilerle bir araya getirilip o paylaşım çok rahatlatıyor onları”

• **Tipik gelişim gösteren çocukların ailelerine farkındalık eğitimlerinin verilmesi (Maarif Müfettişleri Projesi gibi)**

“Maarif müfettişleri yeni bir proje yapacağız. Yazıldı onaydan çıkması bekleniyor. Tipik gelişen çocukların ailelerin eğitimi. Bizimkilerle ilgisi yok normal o çocuklara gidip onların ailelerini böyle de insanlar mevcutlar biz bunları nasıl kazanırız nasıl dokunuruz bununla ilgili ne yapabiliriz diye”

Diğer kurum ve kuruluşlara düşen roller:

• **ASP tarafından özel eğitim gereksinimli çocuklar için takip sisteminin geliştirilmesi, ailelerle düzenli ve sık temas kurulması, ihtiyaçlarının öğrenilmesi, çözüm üretilerek aile ve çocuğun desteklenmesi**

“Bir kere takip sistemi gelişebilir. Çocuğun ve ailesinin yakası bırakılmamalı. Aile bakanlığı mı özel eğitim mi her kimse bu insanların her zaman, rehabilitasyon diye bütçeleri var rehabilitasyon merkezleri bütçe alıyor, bu insanlar tatile gönderilmeli eğitime gidiyor musun neyin var hasta mısın ayakkabın var mı botun var mı birileri o çocukların yakasını bırakmamalı”

• **Sağlık Bakanlığı’nın özel gereksinime sahip öğrenci ve ailelerine pozitif ayrımcılık tanınması; hastanelerde, terapi servislerinde...**

“Sağlık Bakanlığı’nın belki protokol yani bilgilendirerek psikiyatri psikoloji kliniklerinde daha öncelikli olarak hizmet alması sağlanabilir”

• **STK’ların ailelere ve çocuklara psikolojik destek hizmeti, ulaşım hizmeti, destek eğitimi hizmeti vb sağlaması**

“Psikolojik destek kısmını STK’lar üstlenebilir kaynak bulabilir”

• **Belediyelerin özel eğitim öğrencilerine drama kursu, yüzme kursu gibi imkanlarda öncelik tanınması**

3.2.2. Veli Bulguları

Ortaöğretim kaynaştırma öğrencisi velileri ve tipik gelişen çocukların velileri ile iki odak grup görüşmesi yapılmış ve kaynaştırma eğitimine yönelik farkındalıkları, olumlu ve olumsuz deneyimleri ve görüşleri değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda her iki veli tipinin birbirinden oldukça farklı düşündüğü tespit edilmiştir:

- **Tipik gelişim gösteren çocukların velilerinin, birkaç açıdan çekinceleri olmakla birlikte kaynaştırma eğitimine oldukça olumlu baktığı görülmüştür.** Bunun temel sebebi, çocuklarının vicdan sahibi, yardımsever, farklılıkları kucaklayan değerlere sahip olmalarını istemeleridir.
- **Kaynaştırma öğrencilerinin velileri açısından, Türkiye’deki uygulamalar oldukça kötü.** Öyle ki, özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler için bir devlet politikasının olmadığı, toplumsal bir farkındalık ve kabulün bulunmadığı, eğitim sisteminin de birçok açıdan halihazırda çalışmadığı, sistemin kişiye bağlı (okul idaresi ve öğretmen) bir süreç ile yönetildiği belirtilmektedir. Çeşitlilik gösteren özel eğitim öğrencilerine çok daha düzenli, öncelik veren, bireyselleştirilmiş bir yaklaşım gösterilmesi, uygulama açısından ise her açıdan kolaylaştıran/destekleyen politikalar üretilmesi beklenmektedir.

“Öncelikle Türkiye’de bu tarz çocuklar için insanlar için devlet politikası mevcut değil. Bu sadece eğitim ile alakalı değil. Bu günlük yaşamla da alakalı bir problem. İkincisi toplum bu insanları toplumun içerisinde kabul etme yönünde eğitilmiş değil. Otursunlar evde deniliyor. Üçüncüsü eğitim de bunlar bir torba içerisinde hepsi aynı gibi değerlendiriliyor. Homojen bir grupmuş gibi. Halbuki bu çok homojen değil, son derece heterojen bir gruptan oluşuyor. Yeri geliyor fiziksel engel işin içerisine giriyor, yeri geliyor mental problemler işin içerisine giriyor, yeri geliyor fiziksel engelin farklı koşulları var. Kimisinin eli tutmuyor, kimisinin ayağı. Kimisi başını tutamıyor. Kimisi daha bağımlı. IQ problemleri dediğiniz zaman bunun bir sınıflandırması var. Kâğıt üzerinde bazı şeyler yapılıyor gözükse bile eğitimde, RAM’ın verdiği raporları ben çok objektif bulmuyorum”

a) **Kaynaştırma öğrencisi velilerinin detaylı değerlendirmesi:**

Dokuzuncu sınıf veya üzeri özel gereksinimli çocuğu bulunan velilerle yapılan görüşmede öne çıkan bulgu özetle şöyledir: İlk tanı konulması itibarıyla veliler zorlukları katlanarak artan bir süreçten geçmektedir; mevcut özel eğitim ve kaynaştırma eğitimi, eğitimi zorlaştıran birçok aksaklığa / eksikliğe sahiptir ve sürdürülebilir bir yapı vaatmemektedir; iyileştirme önerilerini paylaşmak için veliler ellerinden geleni yapsalar dahi sonuç alamamaktadır ve büyük bir çaresizlik hissetmektedirler.

Mevcut sistemin değerlendirmesi:

Kaynaştırma eğitimi haftanın belli gün ve saatlerinde özel eğitim sınıfında, sadece birkaç saatini ise tipik gelişim gösterenlerle birlikte ortak sınıfta eğitim olarak tanımlayan aileler, bunun kesinlikle 'kaynaştırma' eğitimi olmadığını belirtmektedir.

"Kaynaştırma derken, bizim eğitim toplumumuzda; sen bu sınıfa dahil değilsin. Diğer sınıftasın. Kendi rahatsızlıkları olan bir sınıftasın. Haftalık 2 saat"

Kaynaştırma eğitimi orta-hafif engeli olanlar için uygun bulan aileler, destek eğitiminin kaynaştırma eğitiminin temel unsurlarından biri olarak tanımlarken, bunun okullarda uygulanmadığını not düşmektedir.

"Kaynaştırma nasıl olur, mesela atıyorum matematiği zayıftır, iki saat kaynaştırma olarak bire bir ders verirsin. Kaynaştırma budur, benim bildiğim. Sen zaten bunu yapmıyorsun. O zaman neden kaynaştırma olarak adlandırıyorsun?"

Özellikle öğrenme güçlüğü olmayıp fiziksel engeli olanların "kaynaştırma öğrencisi" olarak raporlanmasına ve okullarda ötekileştirilmesine aileler tepki göstermektedir. Çünkü bu tanımla başlayan ayrıştırma, ilkokuldan başlayarak hem sunulan eğitimin farklılaşmasına, hem de öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisine farklı / olumsuz tutum almasına yol açılmaktadır. Sonuç olarak, öğrenme güçlüğü olmayan öğrencinin dahi içine kapandığı ve eğitim faaliyetlerinden verim alamadığı bir kısır döngü oluşmaktadır. Bu noktada, okullarda öncelikle öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik eğitime tabi tutulması gerektiğine inanılmaktadır.

"Tamam, fiziksel bir rahatsızlık olabilir ama akıl olarak bir geriliğimiz yok. Bunu raporlarda kaynaştırma öğrencisi olarak geçirdikleri zaman kabul etmiyorum. Kaynaştırma öğrencisi derken neyi kast etmeye çalışıyorlar? O zaman komple kendi bünyesinde bir okul açılın. Çocuklar kendi bünyesinde kalsın. Kendi akranlarıyla. Çünkü o sınıfa da günah, çocuk için de günah. İletişim kuramıyor. İletişim kuramadığı için de dışlanıyor. Biz bunu çok yaşadık. Eğitimci olarak da, ilk önce eğitimcilerimizi eğitmemiz lazım. Çocuğun fiziksel bir görüntü bozukluğu olabilir ama zihinsel ve akılsal bir problemi yokken, sen onu direkt olarak sınıftan dışlayabiliyorsun" "Azra gerçekten fiziksel engeli dışında hiçbir engeli olan bir çocuk değil. Ama o alt sınıfta. O alt sınıfta olamaz... Zaten kaynaştırmayı da mantıken anlamıyorum. Kaynaştırma derken kimi kime kaynaştırmaya çalışıyorsunuz? Çok ağır bir vaka olur, onu çocuklarla kaynaştırırsınız. Hırçın bir çocuk olur onu diğer çocuklarla kaynaştırmaya çalışırsınız. Ama benim kızım senin benim gibi bir insan"

Öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerinin bireysel ihtiyaçlarını analiz etmedikleri gibi, okul yönetimlerinin de okul başarı ortalamasını düşüreceği için okullarına kaynaştırma öğrencisi kabul etmek istemedikleri belirtilmiştir. Bu noktada özel okulların da, devlet okullarının da benzer tutum içinde oldukları not edilmektedir.

"Öğretmen bu kâğıdı gördüğü zaman içine bile hiç bakmıyor. Raporun içeriğini araştırmak gibi bir şeyi yok. Ben bunu ilkokulda çok yaşadım. Çok mücadele verdim. Öğretmenlerimizle kavga ettim. Sen bunu okutmak zorundasın dedim. Ayrıştırıramazsın dedim. Çocuğa ne istediğini sormak lazım. Çocuktan en istediğinizi önce bana sormanız lazım. Mühim olan devlet tarafından verilen rapor öğretmenin eline geçtiği zaman bu çocuk bizim okulumuzun performansını düşürüyor diyor. Bu zihniyet"

Okullarda kaynaştırma öğrencisinin zaten düşük olan özgüvenlerinin, bazı öğretmenlerin 'yapamazsın, edemezsin' tavırları yüzünden daha da gerilediği belirtilmektedir. Ayrıca çocukların psikolojik sağlıklarının daha da olumsuz etkilendiği durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu koşullarda aileler, özellikle temel eğitimde okul değiştirmeyi tercih ettiklerini bildirmişlerdir.

"Ben okulu falan, hepsini değiştirmiştim zaten. Ruhsal sağlığını da kaybetmeye başladık çünkü. Benim çocuğım 1 yaşında tuvalet eğitimi aldı, ikinci sınıfta altına tuvaletini yapmaya başladı altına. Baktık, çocukta bayağı bir gerileme var. Okulunu değiştirdik. Gittiğimiz okulda da eğitim aldık mı? Alamadık. Ama öğretmeni özgüvenini kazandırdı. Ondan sonra ortaokula başka okula başladı. şu an iyiyiz. Devlet okulunda kaynaştırma olarak geçiyor"

Kaynaştırma öğrencisinin başarılı olabilmesi için ilk koşulun öncelikle öğretmenlerin öğrenciyi benimsemesi, ayrıştırmamayan bir yaklaşım göstermesi, çocuğun bireysel özel durumunu tüm detaylarıyla tahlil ederek derse katılımını ve sosyal olarak kaynaşmasını teşvik edecek bir tutum içinde olması gerektiğine inanılmaktadır.

"Öğretmenimiz Azra'yı benimsedi. Bir kaynaştırma öğrencisi olarak görmüyorlar. Diğer çocuklar gibi yapabildiğini, çabalamasının gayretinin olduğunu biliyorlar. Çocuğa sen özel bir çocuksun demiyorlar"

Rehber öğretmenlerin de genel olarak kaynaştırma öğrencileriyle özel bir çalışma yapmadan, sadece beyana dayalı olarak kanaat geliştirdikleri, öğrencileri yeterince iyi anlayıp en doğru şekilde desteklemedikleri bildirilmiştir.

"Bizim ilkokuldan beri sınav kaygımız, korkumuz var. Çünkü sürekli bastırıldığı için. 'Ya yapamazsam ya yetiştiremezsem?' diye. Kâğıt onu yiyecekmiş gibi hissediyor. 'Anne sınav kâğıdı önüme geldiği zaman kalbim ağızıma geliyor' diyor. Bunu rehber öğretmenle ben görüştüm. Rehber öğretmen 'Kızınızın potansiyeli bu kadar yüksek değil' dedi. Ne demek yüksek değil? Nasıl anladınız? Çocuğu karşınıza alıp konuştunuz mu? Yanınıza çekin bir prova yaptınız mı? Yapmadınız. Neye dayanarak söylüyorsunuz bunu... Senin bu kanaate varman için onunla bir çalışma yapman gerekir"

Hem akademik hem de sosyal başarı için okullarda bireyselleştirilmiş bir programın hazırlanıp titizlikle uygulanması kilit bir rol oynamaktadır. Hepsinin üstünde, tanılara göre ayrışan bir ulusal programın oluşturulması gerektiğine inanılmaktadır.

"Hepsi için bireysel programlar olması lazım. Eğitim programının ulusal bir şekilde gruplandırılması ve detaylandırılması lazım. Dolayısıyla bu programların hiçbiri Türkiye'de yok. Olmadığı gibi kaynaştırma, bütünleştirme vs. eğitimlerin çocukları ve aileleri gerçek hayata dahil etmek yerine soyutlamak üzere kurgulanmış gibi geliyor"

Devlet okullarında kaynaştırma öğrencilerin sağlık, hijyen ve güvenlik ihtiyaçlarına duyarlı bir hizmet sistemi bulunmaması, bu çocukların eğitim hayatlarını oldukça olumsuz etkileyebilmektedir. Örneğin okul saatinde ilaç verilmesi gereken bir çocuk için okulda hemşire ya da sağlık görevlisinin olmaması, ailenin bu işi üstlenmesini zorunlu kılmakta ve aileleri zor duruma sokmaktadır. Örneğin, fiziksel açıdan özel gereksinime sahip olan bir çocuğun üst katlardaki bir sınıfa verilmesi, çocuğun merdivenlerde düşme ve yaralanma riskini arttırmaktadır. Yine fiziksel engeli olan bir kız çocuğunun tuvalet ihtiyaında veya adet dönemlerinde ped değiştirmesine yardımcı olacak bir kadro olmaması, çocuğun özel dönemlerinde okul devamsızlığına neden olmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye'de okul mevcutlarının ikibinleri bulduğu dikkate alındığında, böylesi büyük ve kırılğan bir kitlenin tek çatı altında bulunduğu okullarda öğrencilerin sağlık ihtiyaçlarını destekleyecek bir sağlık kadrosunun da kadrolu olarak okullarda bulunmasının bir zaruret olduğuna inanılmaktadır.

"Fiziksel koşullar devlet okulunda yok. Bu okulda hemşiresi de var doktoru da var. Bunlar lüks olan şeyler değil bakın. Sonuçta benim kızım regl olduğunda okula gitmiyor bir hafta. Çünkü pedini değiştiremiyor. Hava çok soğuk, bekleme alanı yok okulda ben gidemiyorum. Bir pedini değiştirecek, tuvalete götürececek bir yardımcı yok... Bunlar özel gereksinimli çocuklar için lüks şeyler değil. Bu çocukların hepsi ilaç kullanıyor. Bir hemşire neden yok? Ben raporunu, reçetesini de götürüyorum ama 'Veremeyiz' diyorlar" "Çocuğum ameliyat oldu, okula başlayacaktı bu dönem. İlk gün gönderdim okula. İlk günler ben götürdüm, gözlemliyordum yapabilecek mi diye. Sonra okula kendi başına gitmek istedi. Özgüveni geldi yerine. Ben de okula gönderdim. Eve ağlayarak, mutsuz bir şekilde geldi. Ne olduğunu sordum. 'Anne sınıfımızı üst kata çıkarmışlar. Ben o merdivenleri nasıl inip çıkacağım' dedi. Çocuğa belli etmek istemiyorum ama koca bir sene içimde bir korku oluştu. O merdivenlerden nasıl inip çıkabilecek? İnebiliyor, ama çantamız çok ağır olduğu için her seferinde bir risk. Allah göstermesin biri çarpsa bütün emekler boşa gitmiş olacak. Neyse okulum görevlilerini aradım. Biz onu unutmuşuz dedi. Ben çok geçirdim. İki bin kişinin içinden iki tane öğrenci var. Biri benim kızım biri cam hastalığı olan bir çocuk. Yani nasıl unutabilirsiniz dedim. Yok sayma var. Neyse sınıf öğretmenimizi aradım. Hocam böyle böyle dedim.

Ben ayarlamaya çalışacağım dedi. Ben çocuğun sınıfını aşağıya alacağım dedi. Hayır dedim çocuğu neden aşağıya alıyorsunuz? Sınıfı aşağı alın. Atla deve değil. Nasıl olur dedi bana. Bu çocuk beşinci sınıftan beri bu sınıfta. Bu arkadaşları bunu benimsemiş. Az çok kendini kabullendirmiş. Şimdi bize neden her şeyi sil baştan yapıyorsunuz?”

Devletin özel eğitim tanılı çocukların tüm süreçlerini kolaylaştırmasına çok büyük ihtiyaç duyulmaktadır: rapor alma süreci (hastane / RAM) , rapor yenileme süreci, okul bulma / kaydettirme süreci... Bu süreçleri istismar eden ailelerin bulunması sebebiyle devletin bazı önlemler aldığı not edilirken, zaten yıpranmış durumda olan diğer aileler haklarını almakta zorlanmakta, daha da yıpranmaktadır.

“Engelli raporu almak için bir aile gerçekten oldukça zorlanıyor. Ben profesörüm ben bile rapor alırken ben bile zorlanıyorum. Sizi devlet bazı şeylere zorluyor... İki yıllık raporlar üç yıllık raporlar. O raporları alırken değerlendirme esnasında bir aile olarak da muhatap olduğunuz şeyler hoş değil. Orada sıraya giriyorsunuz. Bir kere bu ailenin bir psikolojik desteğe ihtiyaçları varken tam tersine onların çocukları için yapmaları gereken şeylerin önleri dikenli yollarla kapatılıyor. Aileler çok daha hassas durumda oluyor. Bu hassaslık yeri geliyor agresifliğe dönüyor. Hem kendisi hem de çocuğu için. Dolayısıyla sağlık raporu almaktan başlarsanız RAM'daki süreç okuldaki süreç olarak devam ederseniz kolaylaştırılmış hiçbir şey yok”

Daha iyi bir sistem için öneriler:

Aileler ve çocukların desteklenmesi için rapor yenileme / takip süreçlerinin evde yapılması önerilmektedir.

“Halbuki bu çocukları evinde ziyaretle bile bu raporlar yapılabilir. Aileyi yıpratmaya gerek yok. Zaten yıpranmış bir aile. Zaten zor bir çocukla uğraşıyor. Zaten çok kırılğan olan bu durumu, elinde çekiçle bekleyen bir sürü prosedürle karşılaştırıyorsunuz”

Eğitim mesleğinin Türkiye’de zorunluluktan ve gönülsüzce yapıldığını belirten aileler, öğretmenlerin işlerini iyi yapmamalarının sonuçlarını çocuklarının çektiğini belirtmektedir. Genel olarak öğrencilere sert ve kırıcı bir tavır gösterdikleri, sonuç olarak çocuklara zarar verdiklerine değinilirken, işinin severek yapan öğretmen yetiştirilmesinin Türkiye’de fark yaratacağına inanılmaktadır. Bu açıdan, üniversitelerde öğretmen yetiştirme programlarının ve performans değerlendirme kriterlerinin yeniden ele alınması önerilmektedir.

“Bu işleri bir para kapısı olarak görmek yerine, severek ve bu çocuklara yardım ederek, topluma kazandırılacağı düşünülerek hareket eden insanların bu çocuklara zarar vermesi, onları geriye çekmesi imkansıza yakın. Fakat sistem içerisinde bu böyle olmuyor. Bu eğitimcilerin problemi. Siz bu işi severek yapmayan insanı saatlerce, binlerce kez kursa gönderseniz, ne yaparsanız yapın bu eğitimci çocuklara da kendisine de faydası olmayacaktır”

Her koşulda öğretmenin en kritik rolü üstlendiği bir sistemde, öğretmenlerin kapsayıcı açıdan daha donanımlı olması için hizmetiçi eğitimler düzenlenmesi önerilmektedir.

“Bir kere okullarda daha çok seminer verilmesi lazım. Bu sadece özel gereksinim çocuklarının okullarında değil. Bütün okullarda temelde bir kere eğitmenen başlıyor. İlk önce eğitmeni eğitmemiz lazım devlet olarak. Sonra veliyi sonra topluma doğru çekmemiz lazım”

Devlet okullarının ‘Kaynaştırma Okulu’ sıfatını alabilmesi için, alt yapısı ve kadrosuyla özel tasarlanması gerektiğine inanılmaktadır. Öyle ki, istekli ve donanımlı kişilerden oluşan doğru öğretmen kadrosunun atanması; doktor, hemşire vb. sağlık kadrosunun bulunması; fiziksel imkanların özel eğitime hazır hale getirilmesi birincil olarak yapılması gereken iş olarak tanımlanmaktadır. Merkezi noktalarda, belli başlı okulların bu imkanlara sahip olmasını sağlayıp, ailelerin bu okullara yönlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır.

“Bütün okullara kaynaştırma götürmek çok saçma bir şey. Her okulun fiziksel ortamına ayarlayamayabilirsiniz. Her okula doktor, hemşire koyamayabilirsiniz. Fakat bunları belirli merkezlerde toplayarak fiziksel olarak ve bu işin gerçekten öğretmenlerle mülakatlar yapabilir Millî Eğitim. Bu öğretmenleri mülakatla seçebilir, zorundakılarla oraya atamalar yapmaz. Dolayısıyla her şey daha istekli bir şekilde yapılır. Her okula doktor, hemşire koyamayabilirsiniz. Fakat bunları belirli merkezlerde toplayarak fiziksel olarak ve bu işin gerçekten öğretmenlerle mülakatlar yapabilir Millî Eğitim. Bu öğretmenleri mülakatla seçebilir, zorundakılarla oraya atamalar yapmaz. Dolayısıyla her şey daha istekli bir şekilde yapılır. Fiziksel imkanlar ayarlanır, doktorlar ayarlanır, hemşireler ayarlanır. Bu bölgelere yönlendirilir insanlar”

Böylelikle, öğretmenlerin inisiyatif ve vicdanlarıyla yürüyen bir iş modeli yerine, çerçevesi iyi çizilmiş, altı iyi dolurulmuş bir sistem dahilinde özel eğitimin layıkıyla yürütülebileceği öngörülmektedir. Metin Sabancı gibi özel okulların esasında yurtdışındaki örneklerden daha geride olmakla birlikte, devlet okulları için örnek / pilot model olma rolünü üstlenen bir pozisyonda olduğu eklenirken, birçok paydaşın eğitim modelini geliştirme ve desteklemede rol alması gerektiğine inanılmaktadır. Halihazırda özel kurum ve ailelerin çabasıyla sistemin geliştirilmeye çalışıldığı, ancak devlet kurumlarının ‘insan hakkı’ temelinde çok daha vizyoner ve proaktif davranması gerektiği, ayrıca toplumsal empatiyi güçlendirmek için çalışmalar yapması gerektiği belirtilmektedir.

“Uluslararası insan haklarının, demokrasinin oturmuş olduğu ve her bir bireye değer verilen ülkelerle yer kıyasladığınızda normalde bunu yapması gerekenin devletin, hükümetin kendisi olması lazımken, burada özel bir kuruluşun bayrağı eline alıp ileriye götürmesi takdire şayan. Fakat bunun dışarıdaki örnekleriyle kıyasladığınızda birçok eksiği olduğunu söyleyebiliriz. Bunu daha iyileştirmenin toplumsal olarak, yani bu sadece Sabancı’nın yükü olmamalı bu benim de yüküm olmalı. Paydaşları geliştirmeniz lazım. Bence burada en uzak tutulması gerekenlerden bir tanesi hep attan düşenin halini attan düşenler anlar misali” “Bu empatinin benim (veli) üzerimden de yapılmaması gerekiyor. Ben zaten yeterince, bu konuda hırpalanmış bir adamım. Oturup bir de ‘Hadi bakalım devlet şunu yapsın, koşalım, yapalım, şuraya gidelim, şununla da görüşelim’ yapmamam gerekir benim. Bunun bize sunulması gerekir”

Teknik donanımı ve öğretmenlerinin yaklaşımı açısından beğenilen Metin Sabancı Özel Eğitim Okulları’nın bir benzerinin ortaöğretim seviyesi için bulunmadığı ve bunun büyük bir eksiklik olduğu belirtilmektedir. Millî Eğitim Bakanı’nın bu konuda sözü, ailelerin umut taşımasına yol açmaktadır. Hafif düzeyde özel gereksinime sahip öğrencilerin bu gibi okullara kabul edilmemesi, mevzuatın kaynaştırmayı zorunlu tutması, aileye seçme şansını bırakmaması aileler için olumsuz bir durum yaratmaktadır. Çünkü kaynaştırma okullarının, engeli hafif de olsa bazı çocuklar için (örneğin konuşma / iletişim sorunu olan bir çocuk için) fiziksel ve psikolojik açıdan uygun olmadığı belirtilmektedir. Dolayısıyla topyekun bir tasnif yerine, her vakanın gerçekten ince elenip sık dokunarak değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada RAM’a çok önemli bir rolün düştüğünün, çok daha iyi çalışabileceğinin altı çizilmektedir.

“Bu okul Türkiye’de ilk ve tek, bir benzeri yok. Maalesef üçüncü, dördüncü kademe yok. Bu sene Millî Eğitim Bakanı geldi açma sözü verdi. Bir dahaki sene açılacak” “Buradaki ikinci kademe ağır ve orta engelliler için. Neva’nın beşinci sınıftan itibaren kaynaştırmaya geçmesi lazım ama öyle bir sınırdaki ki kaynaştırma olması mümkün değil. Akranlarıyla birlikte de devam edemez.. Sonuçta yeniden bir değerlendirme yaptık. Bu yeni değerlendirme sonucunda orta engelli sınıfına geçti. Buradaki ikinci kademeye devam etti” “Sen benim kızıma kaynaştırma vermişsin ama gördüğün zaman kaynaştırmanın benim çocuğumla alakası bile yok. Kadriye ablanın kızı tamam. Ama sen benim kızıma bu raporu vermişsin. Sen bu kâğıdı o çocuğa neden veriyorsun. O çocuğun geleceği ile niye oynuyorsun?”

Özel eğitim okullarında sınıfta kalmanın olmadığı belirtilirken, öğrencinin eğitim hakkından mahrum kalmaması için gerekirse sınıf tekrarının mümkün olması gerektiği düşünülmektedir. MEB’in özel eğitim öğrencilerinden akademik başarı beklentisi olmasa dahi, ailelerin beklentileri çok daha farklı: bu yolculuğun uzun ve ağır süreceği bilinciyle, öğrencinin akademik ve beceri açısından altyapısının gerektiği şekilde devlet tarafından desteklenmesini beklemektedir.

“Millî Eğitim Bakanlığı’nda şube müdürleriyle görüştüm. ‘Bu öğrenci beşinci sınıfa geçmek zorunda değil, dördüncü sınıfta da devam edebilir neden sınıf tekrar yok?’ dedim. ‘Biz bu öğrencileri akademik olarak değerlendirmedik için sınıf tekrarı onlar için yasak’ dediler. Düşünebiliyor musunuz? Dört yıllık okulu dört yılda bitirme mecburiyeti veriyorlar... Bir an önce okulumuzdan atalım kurtulalım diyorlar. Maksat budur yani” “Dünyada bütün literatürler bu öğrencilere daha uzun emek verilmesini kabul ediyor. Herkes sınıfta kalabiliyor fakat özel öğrenciler özel eğitim okullarında ya da kaynaştırma oldukları sınıfta sınıf tekrarı yapamazlar”

Aileler, özellikle bakıma muhtaç ve öğrenme güçlüğü olan özel eğitim çocukları için hayat boyu eğitim veren merkezlere de ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Bunun sebebi, hem çocukların öğrendiklerini çabuk unutması ve ilerlemenin çok yavaş olması, hem de ailelerin üstündeki büyük yükün, çocukların okulda geçirdiği saatler sayesinde biraz olsun hafifletilmesidir.

“Aslında bu çocuklara hayat boyu eğitim gerekiyor. Bizler de insanız. Ama yok sen engelli çocuk annesiysen, babasıysan hiçbir şeye hakkın yok” “Liseden sonra bir kurs olur mesela. Sabah götürüp öğlen alabileceğim. Çünkü benim kızım evdeyken beni oturtmuyor. Ben oturmayı bilmiyorum. Sürekli bir talep halinde. ‘Anne bunu ver, anne şunu ver’ Ben de insanım yani”

Toplumsal dayanışma açısından sivil toplum kuruluşlarının da çok daha aktif olması gerektiğine inanılmaktadır. Türkiye’de hayvan hakları savunuculuğunun dahi, özel eğitim hakları savunuculuğundan daha güçlü olduğu not edilirken, hem devlet hem de STK’lar tarafından özel eğitim alanının önceliklendirilmesi, bir ulusal politika unsuru haline getirilmesi beklenmektedir. Toplumsal duyarlılığın bu sayede güçleneceğine inanılmaktadır.

“Önceliklerimizi belirlemeliyiz önce. Ben bazen toplumsal dayanışma ve sivil toplum kuruluşlarına baktığım zaman hayvanseverlik sanki çok daha önemliymiş gibi geliyor bana. Bakıyorum; Bolu’nun bilmem ne kazasının bilmem ne ormanlığına hayvanlar için paket paket tonlarca yem taşınıyor” “Bu iş için devletimizin Sosyal Politikalar Bakanlığı var. Bakanlık belirli koşullarda sivil toplum kuruluşlarının kurulmalarını desteklemeli. Hangisinin ne kadar olması gerektiğini yapmalı. Yani ‘Kanarya Sevenler Derneği’ lütfen, yani olabilir tabi de. Bunun için binlerce kez bir şeyler yapılmamalı”

Türkiye kaynaştırma eğitim modelinin geliştirilmesi için aileler, MEB’in birçok paydaşı bir araya getirerek çalıştay yapmasını ve modelin birbirinden farklı gerçek ihtiyaçları dikkate alarak şekillendirilmesini önermektedir.

“Bunu yaşayan aileler ve gerçekten akademisyenlerin oturup, doğru bir çalıştayla doğru politikalar üretmesi lazım. Kaynaştırma belirli öğrenciler için iyi, belirli öğrenciler için kötü... Benim kızım beş yıldır toplama çıkarmayı öğrendi. Ama bölmeyi asla öğrenemeyecek gibi. Sınıfında bölme ve üzeri matematik yapılan herhangi bir yerde, bir kaynaştırma öğrencisinin olması hiçbir şekilde anlamı yok. Bunun bir gerçekliği de yok. Kendisinden daha iyi bir yerde çok çabuk kırılgan olabileceği gibi, kendisinden daha kötü bir yerde yine kötü alışkanlıklar edinecek. Bizim kızın çok büyük bir iziksel engeli yok, fakat çok affedersiniz sınıfındaki arkadaşlarının kızdıkları zaman salyası aktığı için kızımın da kızdığı zaman salya akıtma hareketi görüyorum. ‘Kızım sen bunu yapamazsın’ diyorum. ‘Ama arkadaşlarım yapıyor’ diyor. Şimdi o öğrenciyle aynı sınıfta olması Neva için de benim için de problemlidir. Daha iyi bir sınıfta olması yine Neva için de benim için de problemlidir. Dolayısıyla bunların her birinin RAM dediğimiz merkezin daha objektif, merkezi şekilde eğitimler yapması lazım”

Tüm bu süreçlerde ailelerden minimum destek alınması gerektiği de not düşülmektedir. Zaten maddi-manevi yıpranmış, kırılganlaşmış ailelere devlet tarafından ayrıca görev verilmemesi; aksine hayatlarını kolaylaştıracak, onları hem fiziksel hem de psikolojik olarak destekleyecek mekanizmalar kurulması gerektiğine inanılmaktadır.

“Bu görevler de bizler yer almamalıyız. Hiçbir şekilde yer almamalıyız. Ben neden sabahın köründe 10 kere arabamla Ankara’ya gitmeliyim? Sırf benim kızım için ya da benim kızımdaykiler sonrakiler için... Ben zaten kendi kızım için herkesin kendi kızına harcadığından daha fazla emek harcıyorum. Ben her zaman söylüyorum. Üç tane kızım var, Neva’ya verdiğim emekle 50 tane Elif büyüttüğüm diyorum. Zaten bu kadar emek vererek, günlük hayat koşulları bu şekilde yaparken üstüne daha fazlasını yapmayı bizden beklemelerini çok haklı bulmuyorum. Ben dayanamıyorum artık. Psikolojik destek alıyorum. Almayan var mı bilmiyorum ama toplumda karşılaştığımız şeyler çok hoş değil yani”

Bununla birlikte, mevcut sistemde MEB'e ulaşmak, ihtiyaçları bildirmek için aileler çok büyük bireysel gayretler göstermektedir. Zaten zor bir hayat sürerken, işin bürokrasi ayağının maddi-manevi ağır bedeller ödettirdiği de eklenmektedir. Yerel MEB kadrolarının bazı noktalarda aile taleplerini, başarısızlık endişesiyle üst makamlara bildirmediği de not edilmiştir. Dolayısıyla, MEB'in sistemle ilgili beklenti ve önerileri ailelerden almak üzere, ulaşımı kolay bir sisteme sahip olması beklenmektedir.

"Dünyada bundan daha aptalca bir şey olamaz. Bunun için hala Ankara'ya gidip geliyorum. Ben bazı aşamaları geçtim, ama bizden sonra gelecekler bu aptallığı yaşamasınlar diye. İnanın dört yıldır bir arpa boyu yol gidemedim. Hala o öğrenciler dersten kalamazlar. Mesela buraya (özel eğitim okulu) birinci sınıfta başladı, dördüncü sınıfta hafif engelli; mutlaka ve mutlaka buradan ayrılmak zorunda" "Gittim İlçe Milli Eğitim Müdürü'ne, 'Hocam şunu uygulamayalım' dedim. 'Elimizden bir şey gelmez' dediler. 'Yukarı bildirin' dedim. 'Bize ilden veya Ankara'dan akıl mı veriyorsun derler' dedi. 'Veli şikâyeti olarak aktarın' dedim. 'Veli'yi susturamadın mı derler' dedi. Şöyle bir ses kaydı almadığım, yasak olduğu için ben hiçbir şeyi ispatlayamadım söylediği ile ilgili"

Özetle, özel gereksinimi olan öğrencilerin eğitim hakkına öncelik verilmesi, kişinin yeterli maddi imkanı olmasa dahi tüm eğitim imkanlarına ulaşabilmesi, çok daha profesyonel RAM analizi yapılması, toplu bir yaklaşım yerine herkesin özel gereksinimine göre, beklenti ve ihtiyaçlar doğrultusunda esneklikler sunan çözüm paketleri bulunması, okullarda bireyselleştirilmiş bir eğitim programının zorunlu olarak geliştirilmesi ve uygulanması, merkezileştirilmiş tam donanımlı özel eğitim ve kaynaştırma okullarının yaratılması, hayat boyu eğitim olanaklarının sağlanması, zihinsel engeli bulunmayan ama fiziksel engeli olan öğrencilere kaynaştırma etiketi yapıştırılmaması, okullarda sağlık kadrolarının bulundurulması ve destek eğitiminin aktif bir şekilde işlemesi, topluma ve okullardaki tüm öğrencilere ailelerinin hayatlarını kolaylaştıracak süreçler yaratılması, özel gereksinimi olan bireyler hakkında farkındalık kazandırılması talep edilmektedir.

b) Tipik gelişen öğrencilerin velilerinin detaylı değerlendirmesi:

Ortaöğretim çağındaki çocuklarının sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan ve bunun farkında olan velilerle bir odak grup tartışması yapılmıştır. Bu velilerin, çocuklarının sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olduğunu ya kendi çocuklarından ya da veli toplantısı esnasında öğretmenlerden, bir başarı ya da sorun vakası üzerinden öğrendiği gözlenmiştir. Özel bir bilgilendirme yapılmadığı bildirilmiştir.

Bu velilerin kaynaştırma eğitiminin değerlendirmesinde öne çıkan bir tutum hakim: "Kaynaştırma eğitimi şu açıdan iyidir, doğrudur, ama ...". Bu tutumu yansıtabilmek adına raporun bu bölümünde, tepkilerin doğal akışı sunulmaya çalışılmıştır.

Mevcut sistemin değerlendirmesi:

"Kaynaştırma eğitimi" dendiğinde, tipik gelişen çocuğa sahip velilerin aklına 'özel çocuk, sorunlu çocuk, kendini kontrol edemeyen çocuk, fiziksel engeli olan çocuk' gelmektedir. Kaynaştırma eğitiminin amacının, kaynaştırma öğrencilerine sosyal hayata uyum sağlamayı ve iyi örnekleri rol model almayı öğretmek, diğer öğrencilerin de kendi 'ayrıcılığı' durumlarının farkına varıp minnet duymalarını sağlamak, karşılıklı iletişim kurabilmeyi ve dayanışmayı öğretmek olarak tanımlanmaktadır.

"Sosyal hayata adapte olmaları gerekiyor onların da. Hani iki artı iki dört ederi öğrenmektense, birileriyle iletişim kurmayı öğrenmeleri gerekiyor" "Bir şeyler kapar, öğrenir ondan (tipik gelişen öğrencilerden). Biz bile arkadaşımızdan bir şeyler öğrenebiliyoruz. Onlar da birbirlerinden görür, en azından normal bir yaşantı görerek ona adapte olur. Sosyal psikolojisi de ona göre olur" "Bizim çocuklar için de önemli. Mesela, ayrıcalıklı olduklarını ve onlara nasıl davranmaları gerektiğini öğrenmeleri gerekiyor"

Otizmli, zeka geriliği olan veya ileri zekalı çocuklar 'özel çocuk' olarak nitelenmektedir. Fiziksel engeli olan (işitme, görme, yürüme engeli vb.) çocuklar dışındaki, diğer özel gereksinimli çocuklar için ailelerin ortak görüşü; bu çocukların hassas oldukları, tipik gelişim gösteren çocukların davranışlarını yanlış anlayabildikleri, öfkelerini kontrol edemedikleri için hırçın, fevri, kimi zaman diğer çocukların yaralanmasına yol açan şiddet davranışları gösterdikleri yönünde.

"Bazen öfkesini kontrol edemeyen bir öğrenci var. Sıcakkanlı, sevecen aslında ama bir o kadar da duygusal olduğu için çok anlık sinirlenip, parlayıp hemen sönebilen biri" "Hepsini bir kefeye koymamak lazım. Genelde öğrenme güçlüğü olan çocuklar zararsız oluyor. Ama diğerleri ile çok sabır isteyen bir şey" "Aynı sınıfta 5 gün olmalarına karşıyım ben. Çünkü o tarafa da zarar, karşı tarafa da zarar. Anlayışlı aileler olmayabiliyor. Bazen benim de çocuğum önemli. Zarar görüyor. Örneğim bizim okulda çocuğun kafasını sıraya vurmuş. 7-8 tane dikeş atıldılar. Hoş değildi"

Özellikle ilköğretim seviyesinde kaynaştırma öğrencilerinin diğer küçük çocuklar için risk unsuru olduğu, bunun da aileler için bir korku ve endişe yarattığının altı çizilmektedir.

"Geçen gün biz yaşadık. Birinci sınıfa giderken çocuğun annesi de veli toplantısında, ama isim verilmiyor. 'Biz çocuğun başına gelecek mi diye her gün korkuyla mı okula göndereceğiz' dediler. 'Eğitim aldırın, tedavi ettirin çocuğunuzu...' Öğretmen de isim vermiyor, ama böyle giderse ben göndereceğim sınıftan dedi"

Böylesi şiddet olayları, kaynaştırma eğitimi söz konusu olduğunda velileri en tedirgin eden unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet eylemi karşısında ailelerin çoğunlukla şikayetçi oldukları bildirilmiştir. Buna karşın, kaynaştırma öğrencisinin disipline verilebildiği, ancak aileler arasında anlaşmanın sağlanması için idarenin bir çaba içine girdiği de belirtilmiştir. Kaynaştırma eğitimi hak olarak gören ve empatiyi önemseyen tipik gelişim gösteren öğrenci velileri, şikayetçi olan diğer velileri 'bencil' olarak tanımlayabilmektedir.

"Bencil olan veliler de var. 'Öyleyse onun için ayrı bir sınıf açsınlar' mantığıyla bakıyorlar. Ben onlara her zaman empati yapmak zorundasın derim" "Bizim Lise 1'deyken zekâ geriliği olan bir çocuk vardı. Yaşıtlarından 2-3 yaş zekâsı geride olan bir çocuk. Onunla problem yaşayarak öğrendik biz. Yanlış anlamaya daha eğilimli ve maalesef çocukların bazıları çok acımasız. Bir kavga çıkmış, ona kötü bir söz söylemiş (bir öğrenci). Benim oğlum ayırmak istediği zaman, o çocuk benim oğluma da vurmuş. Halbuki benim oğlum ayırıyormuş. Müdür Bey çağırınca öğrendik. Ailesiyle görüştük"

Yukarıda söz edilen öfke kontrolü veya şiddet olaylarının lise döneminde, ilkokula göre daha az yaşandığı not edilmiştir. Liseye geldiklerinde çocukların artık daha olgun ve anlayışlı oldukları, sorunlar olsa dahi kendi aralarında halledebildikleri not edilmiştir.

"Lisede çok sıkıntı olacağını zannetmiyorum. Bizim sınıfta hiç olmuyor aksine çok efendi çocuklar var. Çocuğun her hareketinde aksamaları bazen anlatıyor kızım mutlu bile oluyor. Bazen hediye veriyor"

Üstelik, çocuklarının kaynaştırma öğrencileriyle iyi iletişimde olması aileleri mutlu etmektedir. Çocuklarının vicdanlarının gelişmesi, yardımsever tutumlarının pekişmesi, onlara sabır ve anlayışı öğretmesi, dünyada çeşitlilik olduğunun farketmesi açısından aileler, kaynaştırma eğitimine olumlu bakmaktadır. Ailelerin bu olumlayan bakışlarının ardında, kendi çocuklarının kaynaştırma öğrencisine bakışı açısı ve yaklaşımının da oldukça etkili olduğu gözlenmiştir. Örneğin, sınıflarındaki kaynaştırma öğrencisine çocuklarının nasıl sahip çıktığının öğrenilmesi, aileleri gururlandırmaktadır. Aksine, kaynaştırma öğrencisiyle çatışma yaşayan bir çocuğun velisi ise kaynaştırma eğitimine karşı durabilmektedir.

"Benim oğlum da çok ılımlı. Arka sırasında oturuyormuş. 'Anne konuştuğum zaman onu dinlediğim zaman beni çok seviyor' diyor. 'Hiç yanımdan ayrılmıyor bir gün ödevim vardı yetiştiremedim. Ödevimi hazırladığım flash belleğime koydum, flash belleğimi de kalem kutuma koydum' dedi. 'Sürekli beni dinleyeceksin' diyor. 'Şimdi olmaz çalışıyorum' deyince çok sinirlenmiş herhalde teneffüste kalem kutusunu tuvalete atmış" "Vicdani duyguları geliştiriyor çocuklarımızın" "Bizim çocuklarımız onlara nasıl davranılması gerektiğini öğreniyorlar. Onlar da nasıl iletişim kuracağını öğreniyorlar"

Her ne kadar, kaynaştırma eğitiminin çocuklarına bir değer kattığını düşünen aileler olsa da, özellikle lise seviyesinde kaynaştırma öğrencilerinin sınıftaki eğitimi zaman zaman yavaşlatması, kaynaştırma eğitiminin bir başka sorunsalı olarak tanımlanmaktadır.. Dersin yavaşlaması ve engellenmesi, öğrencilerin yanı sıra başarı odaklı öğretmenleri de rahatsız eden bir durumdur. Aileler de gelecek kaygısıyla bu durumu endişe verici bulabilmektedir.

“Bizimki (olumsuz) etkileniyor. Bir şey söylediğinde (kaynaştırma öğrencisi) kendini susturamıyor. Öğretmen de dersin akışını etkilediğinde, kendi de söylüyor: ‘Ben bir yere kadar önüne geçebiliyorum ama öğrencilerden de destek istiyorum’ diyor. Suyuna gidin, biraz daha ılımlı olun. Bazen çok kıskırttıkları zaman arkadaşları, dersi tamamen bırakıyoruz, ona odaklanıyoruz. İster istemez bir gerileme oluyor”

Görme veya işitme engeli olan, ancak öğrenme güçlüğü bulunmayan öğrencilerin oldukça hırslı ve başarılı öğrenciler olabildiği, çocuklarına ilham verdiği örnekler paylaşılmıştır. Böylesi öğrenciler, kaynaştırma eğitiminin ailelerin tarafından desteklenmesini sağlayan önemli unsurlardan biridir.

“Benim kızımın da sınıfında görme engelli bir arkadaşı var. Dokuzuncu sınıftan beri beraberler hani ben biliyorum öğretmenlerden toplantılardan filan sevilen bir çocuk. Çok çalışkan da bir çocuk. Kızımın not konusunda aralarında hep bir rekabet var. Öyle bir çocuk ama bir problemi yok çok seviyor arkadaşları ve öğretmenleri. Efendi” “Zaten genelde hep başarılı oluyorlar”

Tipik gelişime sahip çocukların velileri, bir de madalyonun diğer yüzü olduğundan söz etmiştir: akran zorbalığı. Ortaöğretimde 40 kişilik sınıflarda genellikle bir veya iki kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu not edilirken, azınlıktaki bu kaynaştırma öğrencilerinin sınıftaki diğer bazı yaramaz / duyarsız çocuklardan çok daha masum kaldıkları belirtilmiştir.

“Zaten 40 kişilik sınıflarda bir kişinin ne zararı olabilir ki, eğer öğrenme güçlüğü varsa. O kadar haylaz çocuklar var ki, onlardan daha dersi bozan çocuklar var. Öğretmen ‘biz normal çocukları susturamıyoruz ki zaten’, diyor. Bir tane (kaynaştırma öğrencisi) çocuk, ne yapabilir ki...” “Bizim de kızın sınıfında baya yürümesi sıkıntılı olan bir öğrenci varmış. O şekilde anlattı. Ben hep onlara açıklıyorum: ‘Biz sağlıklıyız ama yarın onlar gibi olabiliriz’ diye. Zaten sınıfta tabii ki dalga geçenler olmuş, ‘total’ falan diye. Benim kızım onları yanlış bulduğu için anlattı zaten. ‘Anne çok dalga geçiyorlar’ diye. Yeni nesil gençler daha değişikler”

Öğretmenlerin öğrencilere karşı tutumlarının da kaynaştırma eğitiminin başarısında önemli bir faktör olduğunun altı çizilmiştir. Her öğretmenin profilinin farklılık gösterdiği belirtilirken, ileri yaşa sahip, eski ekol ve erkek öğretmenlerin tutumlarının genellikle daha sert; daha genç ve az yıpranmış öğretmenlerin ise daha ılımlı olabildiği belirtilmiştir. Ancak, lisede madde kullanımı, kural ihlali eğilimi vb. sebeplerle öğretmen ve idarecilerin otoriter tutum almak durumunda kaldıkları da not edilmektedir. Otoriter tutum, kaynaştırma öğrencisinin okulu benimsememesinde önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

“Bazen öğretmenleri izliyorum. Çok sert davranıyorlar. Bağırarak ‘Çabuk içeri girin. Susun’ hep bir ses tonu yüksek. Şiddet uygulamıyor, ama ton bile beni rahatsız ediyor”

Kaynaştırma eğitiminde bir başka engel olarak, kimi kaynaştırma öğrencisinin velileri adres olarak gösterilmiştir. Çocuklarının okul durumuna kayıtsız kalan, gelişimiyle ilgilenmeyen kaynaştırma öğrencilerinin velileri, çocuklarının gelişimini bizzat engelleyen bir faktör olarak görülmektedir.

“Öğretmenler ne kadar ılımlı (yaklaşım) gösterse de, çocukların ailesi daha sorunlu. İlgilenmiyorlar. Hiçbir şeyle ilgilenmeyen aileler de var”

Daha iyi bir sistem için öneriler:

Kaynaştırma eğitiminin öğrenme güçlüğü olan çocuklar için akademik başarı kazanımından ziyade, psiko-sosyal faydası olduğuna inanılmakta ve tipik gelişen çocuk sahibi aileler tarafından da haftanın belli günleri, belli dersleri olması kaydıyla desteklenmektedir. Önerilen sistem, MEB katılımcılarının önerisine nispeten benzemektedir: Özel gereksinimli öğrencilerin (özellikle hafif ve orta zeka engeli olanların) haftanın iki günü normal sınıflarda karma eğitime, diğer günlerde ise özel eğitim sınıfında devam etmesi önerilmektedir.

"Bence öğrenme güçlüğü çeken çocukların ayrı bir sınıfta olması daha mantıklı. Çünkü dediğim gibi, tüm gün o sınıfta ama söylüyor, söylüyor hoca, o boş boş bakıyor. Çünkü onlara geçmemiş ki çocuk. Kaynaştırma öğrencisi adı altında gidiyor, ama uyuyor çocuk. Orada zaman geçiriyor. Kaynaştırma öğrencilerinin bence haftada iki gün normal sınıf ortamına girmeleri yeterli" "Diğer çocukların dersini de etkiliyor. Çocuk uyurken öbür çocuk da etkileniyor ister istemez. Ya da bir soru sorarak çocuğun dikkatini dağıtıyor, ya da bir hareket yapıyor. Tamamen sınıf dikkatini dağıtıyor"

Böylesi bir yapının kaynaştırma öğrencisi açısından en büyük dezavantajının, sınıflara adaptasyon ve kabullenilme açısından yaşanacak zorluklar olacağı ön görülmektedir. Öte yandan avataj olarak, özel eğitim alıyor olmanın çocuğun gelişimine daha fazla katkısı sunacağı olarak nitelenmektedir.

"Ama bu sefer de çocukta bir bocalama olacak. Bu sefer arkadaşları neden bu geliyor, üç gün gelmiyor. Bir de diyelim ki iki gün gidecek üç gün gitmesin. Çocuk bu sefer okula gitmek istemeyecek" "Normal çocuklarla öğrenme seviyeleri aynı değil bu çocukların mutlaka özel bir eğitim verilmesi gerekiyor"

Azınlıkta kalmakla birlikte, kaynaştırma eğitiminin tam zamanlı normal okullarda olmasını savunan veliler de mevcut. Bunun temel gerekçesi, gerçek anlamda kaynaşmanın sağlanması için bir arada bulunmanın önemine inanılmasıdır. Nitekim, halihazırda bu çocukların rehabilitasyon merkezlerinde özel eğitim seansı aldıkları vurgulanmaktadır.

"İki gün orada üç gün orda olmaz. Adı kaynaştırmaysa aynı sınıfta olmalı. Zaten anlama güçlüğü olan çocuklar hafta sonu ayrı bir eğitime gidiyorlar. Burada da aileleri önemli"

Aileler, hem ilköğretim, hem de ortaöğretim seviyesinde kaynaştırma öğrencilerine destek eğitimi verilmesini ve özel rehberlik saati uygulanmasını faydalı bulmaktadır. Ayrıca, çocukların ücretsiz ulaşım ile rehabilitasyon merkezlerine gidebilme imkanlarını da değerli bulmaktadır. Hayat boyu eğitim olanağı sağlanması da, özellikle öğrenme güçlüğü olan çocuklar için oldukça anlamlı bulunmaktadır. Okullardaki kelebek sisteminin de genel olarak tüm öğrencilerin kaynaşmasında çok büyük faydası olduğuna inanılmaktadır.

"Çocukları birbirine kaynaştırmak adına, dokuzuncu sınıfta sınavlarda kelebek sistemi vardı. Bir öğrenci yazıp, diğer öğrenci 3-4 saat farklı bir sınıfta kalıp birbirlerine adapte olsunlar, arkadaş ayrımı yapmasınlar diye. Bunun çok faydalı bir sistem olduğunu düşünüyorum. Çocukları kendi aralarında da kaynaştırmak adına çok güzel bir sistem oldu"

Kaynaştırma öğrencilerinin özel sınav hakkında çoğunlukla haberdar olmayan veliler, çocuklarının kaynaştırma öğrencilerinin sınavlarda (haksız yere) yüksek not alması ve kendilerinden daha başarılı bir portre çizmelerini anlamlandıramadıklarını, sonuçta kafa karışıklığı yaşadıklarını bildirmiştir. Dolayısıyla, kafa karıştırmayan, kural ve kaidelerin herkes için açık ve net olduğu bir sınav / notlama sistemine ihtiyaç duyulmaktadır.

"Benimkinde de öğrenme güçlüğü çeken bir çocuk var. Toplantıya gittiğimiz zaman oğlum dedi ki 'Anne o hep teşekkür alıyor. Onun dersleri daha iyi. Ama o kadar derse katılan bir çocuk değil' diyor"

Öğrenme güçlüğü olan kaynaştırma öğrencilerinin, akademik başarı sağlama şansı olmayacağı dikkate alınarak, eğitimlerinde sanat, spor veya mesleki eğitim gibi alanlara ağırlık verilmesi önerilmektedir.

"Bence bu çocuklar akademik açıdan geliştirilemiyorsa, spor, müzik gibi şeylerle geliştirilebilir. Okulda böyle branşlar olması lazım. Resim, el becerileri gibi" "Bizim çocuk Galatasay Lisesi'nde bir aylık bir çalışma yapmıştı. Kim ne kulübü seçerse. Galatasay Lisesi'nin birçok kulübü var. Benim oğlum tiyatro kulübündeydi. Oradaki sınıftaki öğrencilerle sahnede gösteri yaptılar. Benim oğlum normalde çok sessizdir, 'sanki güvenim geldi' dedi. Bunlar da çok önemli. Bizde de olması gerekiyor"

Ayrıca hem öğrenme güçlüğü olan, hem de diğer öğrencilere sınav uygulanmamasını savunan, böylelikle çocukların özgüvenlerinin zedelenmemesini isteyen aileler de mevcut.

"Bence Millî Eğitim Bakanlığı özel çocukların sınav sistemini kaldırmalı. Aslında normalde bile sınavlar kalkmalı bence. Çocuğun öğretmeni bence sözlüyle değerlendirmeli. Ama onların özellikle bence ihtiyacı var" "Kendilerine güvenleri gelir. Düşük not aldıklarında zaten kendilerini bir derece altta hissediyorlar ya bence onlar için de daha güzel olur"

Kaynaştırma öğrencilerinin gelecekte ebeveynleri olmadan da hayatta kalabilmeleri için, bir meslek edinmeleri ve devlet tarafından iş imkanı sağlanması gerektiğine inanılmaktadır. Nitekim, rol model olabilecek örneklerin medyada kullanımı, oldukça faydalı bulunmaktadır. Ayrıca otizmin gelecekte daha da çoğalacağı düşünülmektedir. Bu yüzden, bu alana bir an önce anlamlı bir yatırım yapılarak geleceğe hazırlıklı olunması beklenmektedir.

"Bu Mucize Doktor seyrediyorsanız bilmiyorum. Bence çok güzel bir örnek. Onların da çalışmaya ihtiyacı var. Neden iş sahibi olmasın ki..."

Özel gereksinimi olan çocuklar için yaşam merkezlerinin çoğaltılması ve meslek eğitim kursları düzenlenmesi, STK'lara bu alanda düşecek en önemli roller olarak tanımlanmıştır.

Türkiye millî eğitim sisteminin her kademesinde müfredatının geçmişe göre aşırı ağır olduğu, ortaokuldayken başarılı olan öğrencilerin dahi lisede başarısının düşebildiği ve üniversiteye gitme şansının azaldığı bildirilmiştir. Bunun arka plandaki siyasi gerekçesi toplumun okumasının önüne geçilmesi, ticarethane olarak görülen özel üniversitelerin daha çok iş yapmasının sağlanması olarak değerlendirilmektedir. Tipik gelişen öğrencilerin dahi zorlukla eğitimlerini sürdürdükleri bir ortamda, kaynaştırma öğrencilerinin hayatlarının oldukça zor olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, ilk ve orta öğretimde daha makul / başarılı bir eğitim müfredatı ile devlet üniversitelerine gidişin desteklenebileceği bir eğitim sistemi beklentisi söz konusu.

"Zaten bizim çocuklar zorla okuyorlar, altını çizelim. Eğer ben bu işe el atmış olsam, kaynaştırma bölümünü kademeli kademeli yaparım. O çocukları birden bir normal çocuklar sınıfına sokup, okula bile gelmek istemiyorlar... Neden ters davranıyorlar; hele bir de ergenlik dönemi. Ben olsam, önce kendi aralarında bir sınıf yaparım, seviyesine göre. O çocukları haftada bir gün normal bir sınıfa koyup, alıştıra alıştıra, yavaş yavaş. Önce çocukları topluma alıştırmak lazım. Normal çocuklar bile birbirlerine özürü diye hitap ediyorlar. 'Özürü müsün oğlum sen' diyorlar. 'Ahmak mısın oğlum sen' diyorlar. Normal çocuklar bunları söylüyor yani. Orada zaten o çocuğun anlama problemi var, ister istemez, ben bile olsam üzerime alınırim yani. Bence bunların kademesi olmalı"

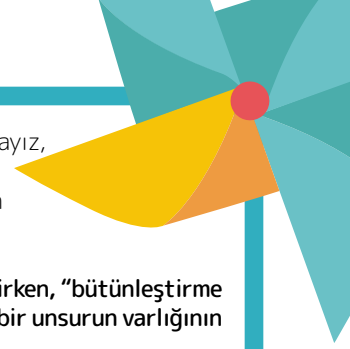
3.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları Bulguları

Özel gereksinimi olan bireyler ve dezavantajlılar üzerine çalışan sivil toplum kuruluşlarının (STK) , eğitim konusuna odaklanmış çalışanları ile iki adet mini odak grup toplantısı yapılmıştır. STK'ların, kaynaştırma eğitiminin en büyük savunucuları oldukları gözlenmiştir.

Görüşülen STK yetkilileri 4+4+4 eğitim modeli, kadronun nitelikleri ve fiziksel koşullar / kapasite açısından genel olarak Türkiye'deki eğitim sisteminin çok büyük sorunları olduğunu belirtmekle birlikte, kaynaştırma/bütünleştirme eğitim modelini prensipte doğru bulmakta, ancak uygulamada bir standardizasyonun olmamasını en büyük eksiklik olarak nitelemektedir.

a) Mevcut Sisteme Yönelik Değerlendirmeler

STK çalışanları mevzuatı çok iyi bilip gelişmeleri takip ettiklerini belirtirken, genel olarak mevzuatın beklentiyi karşılar nitelikte olduğunu, ancak asıl sorunun sahada, uygulamada olduğunu, sistemsel olması gerekirken kişisel çabalarla ancak iyi uygulamalar sağlandığını vurgulamışlardır.

“Mevzuatta her şey yazıyor; diploma verilmesinden neyi nasıl yapacağınıza kadar... Mevzuat konusunda iyi durumdayız, ama uygulama konusunda sıkıntı var” “Bütünleştirme sadece bir sınıfta, bir çatı altında olmaları demek değil. Bir şeyler paylaşabilmeleri, az olanın çok olanla birleşip orta noktada hareket edebilmeleri önemli. Bazı öğretmenlerin kişisel çabalarıyla sağlandığı noktalar var. Ama genel olarak, sadece yazıda kalıyor”

STK mensupları, “kaynaştırma” teriminin yerine “bütünleştirme” teriminin bir süredir kullanılageldiğini dile getirirken, “bütünleştirme eğitimi”nin bilinen kaynaştırma eğitiminden çok daha ileri bir model olduğu ancak uygulamada henüz fark yaratan bir unsurun varlığının gözlenilmediği belirtilmiştir.

“Kaynaştırma özel gereksinimleri olan öğrencilerin tipik gelişme gösteren akranlarıyla aynı sınıfta eğitim alması. Ama bir süredir Bakanlık bu kaynaştırmayı Kaynaştırma-Bütünleştirme olarak kullanıyor. Ama kullanıldığı şekilde, bütünleştirme daha farklı bir şey. Ama var olan bir şey değil. Yani bütünleştirmede biraz daha her okul kaynaştırma okuludur mantığı var... Adı bütünleştirme olarak geçiyor ama uygulamada bence hakkı verilen bir şey değil. Daha çok bizdeki kaynaştırma” “Ben de kaynaştırmanın bir ruhunun olduğunu düşünüyorum. Bunun bir yasal mevzuatı var. Bizim 573 sayılı KHK var. Kaynaştırma burada geçiyor. Özel eğitim yönetmeliğinde bütünleştirme diye kavram geliştirildi. Daha kapsayıcı bir anlamı var denildi. Fakat toplumda karşılığı tam yok gibi. Mevzuata koymanın her zaman sorun çözdüğü anlamına gelmiyor”

Kaynaştırma eğitimi özel gereksinimli çocukların, tipik gelişen çocuklarla birlikte eğitim alması ve aynı imkanlara sahip olması olarak tanımlanmaktadır. Eğitim hakkı ve sosyal birliktelik / ayrıştırılmama ihtiyacı üzerinden kaynaştırma eğitiminin gerekliliğini savunan STK yetkilileri, iyi uygulandığı takdirde özel gereksinime sahip çocuklar için çok faydalı olacağına inanmaktadır. Kaldı ki, sadece rol model alabilecek kişilerin özel gereksinimli çocukların etrafında olmasının dahi, bu çocukların gelişimine katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.

“Bu çocukların o sınıf içerisinde kaybolduğunu düşünüyorum, ama faydalı olduğuna fazlasıyla önemli ve faydalı olduğuna inanıyorum” “Bizim engel gruplarının birçoğunda görsel yolla, rol model olarak öğrenme performansı daha yüksek. Siz çocukları bir araya getirdiğinizde, hepsinin benzer özel gereksinimi var. Örnek alma durumu çok düşüyor bu sefer. Siz 10 tane down sendromlu çocuğu bir araya koyun, hepsinin ortalama konuşma problemi olacak, hepsinin davranışla ilgili uyum problemi olabilir. Kim kimden örnek alacak? Ailelerden aldığım geri dönüş de bu yönde. Keşke çocuğu göndermeseydim; çocuk ilerledi ama özel eğitim sınıfında aldık, çocuk geriledi. Konuştuğu kelimeleri bile konuşmaz oldu diyen çok aile duydum. Tam tersini de duydum. Burada özel eğitimde dördörtlük diyen de var. Bu kişinin biraz ekonomik sosyal durumu ve beklentisi. Çocuğundan ne bekliyor akademik başarı mı bekliyor. Ya da sınıfa kurallara uyum mu bekliyor. Aile beklentisine göre de değişiyor”

Ayrıca kaynaştırma eğitimi sayesinde çocukların kayıt altına alınması ve eğitim sistemi içinde tutulması bir artı değer olarak görülmektedir. Eldeki istatistikler ile geleceğe yönelik plan ve program geliştirmenin daha iyi yapılacağı eklenmiştir. Nitekim şu anda Türkiye’de özel gereksinime sahip birey nüfusu, özel eğitim öğrenci nüfusu, kaynaştırma öğrencisi ve sistem dışı kalmış özel gereksinimli çocuk nüfusuna dair doğru bir veri edinilemediği de bildirilmiştir.

“En olumlu yönü kayıt altına almayı sağlıyor... Kaynaştırma olmasaydı ailelerle kalacaktı çocuk. O zaman hastanelerle ya da resmi bir yerle bulunduğu zaman bir kayıtla karşılaşma durumu olacaktı. Ama Milli Eğitim sistemine giren her çocuk, iyi bir eğitim alamasa bile kayıt altına alınmış oluyor. Dolayısıyla sisteminizde kaç tane çocuk olduğunu biliyorsunuz. Ona göre ileriye yönelik stratejiler politikalar yapılabiliyorsunuz”

Başka bir boyuttan da sosyalleşmenin öneminin altı çizilmiştir. Ergenlik döneminden itibaren özel gereksinimli çocukların mutlaka evden dışarı çıkması için olanak yaratılması gerektiği düşünülmektedir. Özel gereksinimli bireyleri ister okullastırarak, ister istihdama katılmasını sağlayarak sosyal ortam edinmesinin birçok yan faydası olduğuna inanılmaktadır. Bunun yapılmayıp gencin sürekli evde kalması halinde, birçok davranış sorununun ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

“İstihdamı çok önemsiyoruz. Aileler çok farkına varmasa da yardımı kesilecek diye sigortalı çalıştırmak istemeyenler var. Önemli olan orada alacağı paradan öte orada arkadaş ortamı oluyor. Düşünün ki 26 yaşındayım evde otursam 7 gün 24 saat. Dışarı çok çıkmıyorum arkadaşım yok. Kendi kendime davranış problemleri yaratırım yani. Bir zaman sonra saçımı kesmeye başlarım ya da birine sonuçta cinsel arzular da diğer insanlar gibi annemi taciz etmeye çalışırım”

Milli Eğitim Bakanı'nın son dönemde kaynaştırma eğitimi konusuna öncelik vermesi, okulları bu yönde bilgilendirme yapmış olması olumlu bir adım olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan, Bakanlık her ne kadar “bütünleştirme” ifadesini kullansa da, özel gereksinime sahip çocukların sahada çoğunlukla ya özel alt sınıfa, ya da iş/meslek okullarına yönlendirildiği, normal okulların idarecilerinin gelen talepleri reddedebildikleri bildirilmektedir.

STK katılımcıları, bakanlıktaki yapılanma ve işleyiş açısından da önemsedikleri bir gözlemlerini paylaşmışlardır. Bakanlıkta veya bürokratlarda kadro değiştiği takdirde, STK'ların MEB ile yaptıkları tüm çalışmaların durduğunu, yeni gelen karar alıcılara projenin / fikrin sıfırdan anlatıldığı belirtilmiştir. Bu durum, geri dönüşü iyi olacak birçok çalışmanın ilerleme süreçlerinin yavaşlamasına; projelerin paydaşlarında emek, zaman, moral ve inanç kaybına yol açmaktadır.

“Biz şöyle sıkıntı yaşıyoruz: yönetici değiştiğinde üst makamda, baştan aşağı ne olduğunu anlatmak gerekiyor. Bakanlıkta yönetime, aşağıdaki uygulayıcılar bu işi öğretmek durumda kalıyor. Genel müdür değişimi oldu, sıfıra döndük. Yeni genel müdüre bunu anlatmakla karşı karşıyayız. Bu belirsizlik yüzünden, bence öğretmenlerde moral çöküntüsü, sahiplenememe durumu var” “Bir kere standartlarımızı iyileştirmedeğimiz sürece bu kavramı yakalamamız zor”

Milli Eğitim Bakanlığı yönetim kadrolarında özel eğitimden sorumlu kişilerin, özel eğitim eğitimi almış kişilerden oluşmasının çok daha doğru politikaların üretilmesi ve uygulanmasını sağlayacağına inanılmaktadır. Benzer şekilde destek eğitimi veren kişilerin de özel eğitim nosyonuna haiz kişilerden oluşması daha doğru bulunmaktadır. Bu alanda yapılacak görevlendirmeler için yeterlilik standartlarının getirilmesi ve bu işe profesyonelce bakılması önerilmektedir.

“Bakanlıkta görevli olsam, her şeyin standardını koyarım. Herkes her şeyi yapmaması gerekiyor, özel eğitimde. Araştırmayı nasıl şirketler yapıyor, tanılamayı psikologlar yapıyor. Özel eğitimde yöneticilerden tutun, bakanlık politikalarında da özel eğitimle haşır neşir kişiler olmadığını görüyoruz. Destek eğitimde rehabilitasyon merkezlerinde yüzde 80-90'ı alan dışından insanlar.. Otizm konusunda deneyimli birini atamak yerine çok alakasız insanlar atanabiliyor. Bu insanlar burayı atlama tahtası gibi görüyorlar. Çok yetenekli müdürlerimiz, çok yetenekli öğretmenlerimiz var, ama bunlar arada kaybolup gidiyor. Bu mesleğin standardı yok”

b) İlköğretimden Ortaöğretime Geçişte Kaynaştırma Öğrencisi Oranlarının Düşüşünün Tahmin Edilen Sebepleri

Kaynaştırma eğitiminin okul öncesinde zorunlu eğitim olarak başladığı, ancak eğitimin her kademesinde kaynaştırma öğrenci popülasyonunun azalması, çok önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir.

“Türkiye’de biliyorsunuz okul öncesi eğitim hala zorunlu değil, ama özel gereksinimli çocuklar için hala zorunlu. Ona rağmen 1200 kişi, Türkiye genelinde müthiş az bir rakam. İlkokula baktığınızda 115 bin, ortaokula baktığınızda 130 bin, sonra liseye geliyoruz, çat birden 48 binlere düşüyor. Yani orada bıçak gibi bir kesilme söz konusu... Neden; o süreçte zaten karşılaştığı sorunlar var”

Okul öncesi eğitimde kaynaştırma öğrencisinin çok olmadığı, çünkü tanı konulması ve rapor alma süreçlerinin oldukça uzun olduğu, çocukların raporunu alıp özel eğitime başlama süreçlerinin çocuklara zaman kaybettirdiği, örneğin otizmlili bir çocuk için bunun çok büyük bir kayıp olduğu, çocuğun başarılı olma ihtimalinin bu sebeple çok düştüğü belirtilmektedir.

“Özel eğitimde tanıyla birlikte başlıyor. Hem sağlık raporu hem özel eğitim raporu alma süreci. Aslında asıl kısım, daha sonra verilecek kararlar ama rapor süreçleri o kadar uzun ki... Otizm sürecinde 0-1-3, ne kadar erken alınabilirse o kadar iyi. Bu raporlar alınabilirse özel eğitim anaokuluna gitmek diye bir fikir var. Ama sayıları istediğimizde 0 geliyor. Okul öncesinde kaynaştırma göremiyoruz”

İlkokulda çocukların birbirine daha benzediği, farklılıkların çok farkedilmediği, öğretmenlerin ise genellikle şefkatli ve anlayışlı oldukları not edilirken; lise döneminde hem farklılıkların daha belirgin olduğu, hem de öğretmenlerin daha katı, formal ve ders / başarı odaklı oldukları, öğrencilerin ise daha rekabetçi olduğu ve insanı bazı değerlerinin azaldığı belirtilmektedir. Bu açıdan, lise eğitiminin kaynaştırma öğrencisi için dışlanmaya zemin oluşturacak birçok unsur taşıdığı söylenmiştir. Potansiyel ötekileştirme ortamında, kaynaştırma öğrencilerinin iyi okullarda okuma şansının da olmadığı, genellikle kenar mahalle okullarına gitmek durumunda kaldıkları bildirilmiştir.

“Bebeklik erken çocukluk döneminde bireyler birbirine daha çok benziyor. Farklılıklar büyüdükçe daha çok gözlemleniyor. İlkokulda farklılıklar daha çok tolere edilebiliyor. Öğretmenlerin ruhunda da böyle bir şey var. ilkokulda öğretmenler daha anne gibidir. Ama liseye gittikçe daha çok öğretmendir. Lisedeki öğretmen ‘matematik anlatıyorum, anlayan anlar anlamayan, kalır’ der”

Mevcut sistemde tüm öğretmenlerin kaynaştırma öğrencileri için BEP hazırlaması gerektiği, ancak bilmedikleri için ya hazırlamadıkları ya da internetten bulduklarını, tanıya bakmaksızın kopyala-yapıştır formatında BEP’ler kullandıkları ifade edilmiştir. Öğretmenlerin tanılara dair bilgileri bulunmaması da kişiye özel BEP hazırlanmasının ardında bir engel. Kaynaştırma öğrencisinin BEP üzerinden gelişiminin sağlanmaması da, öğrencinin okul ile bağıni zayıflatan bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Genel olarak velilerin okul müdürleri ve öğretmenleri şikayet etme eğilimleri olduğu, MEB merkezi yönetiminin ise şikayetçi olanlara gereğinden fazla itibar ettiğine inanılmaktadır. Basit şikayetler yüzünden dahi soruşturma konusu olmanın hem idareci hem de öğretmenlerin korkulu rüyası olduğu not edilirken, salt tipik öğrenci velilerden şikayet almamak için idareci ve öğretmenlerin velilerin isteklerine yönelik gereğinden fazla uzlaşmacı davrandıkları, kaynaştırma öğrencilerini ise kolaylıkla harcadıkları bildirilmiştir.

“Her şikâyet eden veli haklı mıdır? Her zorbalığa uğrayan çocuk buna zorbalık denir mi? O soruşturma hemen açılıyor bununla uğraşılıyor olmak hiç güzel bir şey değil. Orada ifade veriyorsunuz, geliyorsunuz bir anda paldır güldür bir yerlere gitmeniz gerekiyor falan. Bu süreç bir öğretmen için o kadar büyük ki. Anlayamadığım kadar büyük bir anlam yüklüyorlar. Ben soruşturma geçiriyorum diye. Yüzde yüz haklı bile olsa o soruşturmayı geçiriyor olmak yüzde yüz bir kaygı yaratıyor. Velisi tarafından şikâyet edilen öğretmen inanılmaz bir kaygı yaratıyor. Bu çok önemli”

c) Kaynaştırma Eğitiminin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Yukarıda da bahsedildiği gibi, tanısı uygun çocuklar için kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi STK’ların en doğru buldukları model olup, Türkiye’deki mevzuat oldukça başarılı bulunmaktadır. Ancak, mevzuat dışında bu alanda başka bir güçlü unsur tanımlanamamaktadır. Sadece son dönemde destek eğitim odası açılmasının teşvik edilmesi takdir edilmekte, öğretmenlerin de bu konuda taleplerin arttığı belirtilmekte, destek eğitimlerinin oldukça faydalı olduğu düşünülmektedir.

"Türkiye’de okullar, İstanbul’da özellikle çok kalabalık. O kalabalık içinde her birim dersliğe dönüştürülmek istemiyor. O zaman destek eğitim odası için bazen kütüphanelerden yararlanılıyor. Müdür yardımcısı odasının ya da rehberlik servisi odasının kullanıldığını biliyorum. Ya da çok az kullanılan küçük bir birim destek eğitim olarak kullanılıyor. Ama öğretmenlerde talep var. Destek eğitim odası olması için talep var. %100 olmalı, bence işe de yarıyor"

Farklı paydaşlar açısından STK’ların yaptıkları durum analizi ve teşhis ettikleri sorunlar ile gelişim alanları oldukça kapsamlıdır:

I. MEB tarafında mevcut durum ve gelişim alanları:

- o **Kaynaştırma öğrencisine okullarda önem / öncelik verilmiyor.**

"Şu anda destek eğitim sınıflarının, destek eğitim odalarının kurulmasıyla birlikte öğretmenlerin buna özendirilmesi, Bakan’ın bu konuda önemle üzerinde durması bütün okulları uyarması dışında ekstra bir şey yok"

- o **Okul binaları kaynaştırma öğrencisinin ihtiyaçlarına sahip nitelikte değil (asansör, vb.).**

"Normalde ben okulda idareci olarak da çalıştım. Kaynaştırma çocuğumuz geldiğinde, o çocuğa sunduğumuz hizmetleri uygulamadaki haline bakacak olursak, çok fazla bir şey vermiyoruz. Artı, sosyal bir engeli varsa, o sınıfın giriş katına alınması ya da asansör kullanımına izin verilmesi gibi basit önlemler çok çok önemli. Bazen eğitimi tamamen durdurabilecek seviyeye gelebilecek önlemler dışında özel bir yaptırım bilmiyorum"

- o **Eğitim kadrosu özel eğitim alanında yeterli bilgiye sahip değil.**
- o **'Sınıfta kalma yok' diyerek öğretmenler BEP hazırlamıyor, fayda sağlayacak bir eğitim sunmuyor.**

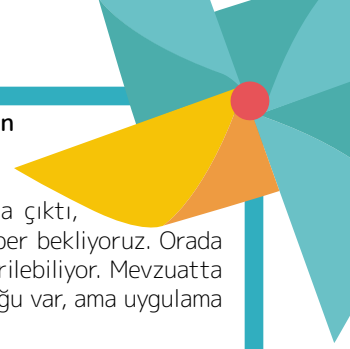
"Bir şekilde bireyselleştirilmiş eğitim planı yapmanız lazım' diyor veli, öğretmenine. Öğretmen diyor ki 'Yani tamam, zaten kaynaştırma öğrencisi yönetmeliğe göre sınıfta kalmaz. Zaten sınıf geçecek, niye yapalım ki BEP'i' diyor. Hayır BEP'i yapacaksınız! Zaten ona ne katkı sağlayacak o eğiti? Sadece gelip 30 kişinin içinde oturmak değil ki mesele. Dolayısıyla orada nitelikli eğitim alamamanın da (çocuğa) etkisi var diye düşünüyorum"

- o **Kayıt işlemlerinde okul yönetimi mevzuatı uygulamayabiliyor, hak ihlali yapıyor.**
- o **Verilen formal kaynaştırma eğitiminin öğrenciye bir faydası yok: konuşma – okuma-yazma gibi engeli olan çocuklar için kaynaştırma eğitimi gelişim sağlamıyor.**

"Çocuğun en mutlu olacağı ortam evdir. Dil gelişimi de evde sağlanabilir. Ama en verimli zamanlar boş geçiyor. Formal eğitimi yapılandırmış ortamlarda..."

- o **Okullarda çoğunlukla destek eğitim odaları yok, var olanların ise odaları aktif değil / kullanılmıyor. Ayrıca destek eğitimi için öğretmenler motive değil, verilen ek ders ücreti zayıf.**

"(Destek eğitimi) Diyelim haftada 40 saat dersi var. Onun bir yüzdesi çocuğun eksik olduğu bir şey görülürse ya da bir şey varsa genelde özel gereksinim de oluyor. O durumda okula talep yazısı yazıyorsunuz. Onlar da RAM'dan ve Milli Eğitim'den onay alıp bu destek eğitim odası alabiliyor. Günlük 8 saat eğitimi varsa 2 saatini o destek eğitim odasında birebir öğretmenle.. Destek eğitim odası talebinde bulundu, olmadı. Kendisi de bu konuda aktif çalışıyor, bunu da biliyor okul. En son dilekçe yazdık. 2.dönem başında tekrar değerlendirip gönüllü birini bulursak açacağız diyorlar"

- Çıkan yönetmelikler sahaya zamanında ve etkin bir şekilde duyurulamıyor, dolayısıyla hizmetlerin sunumunun gecikmesi söz konusu.

“Özel eğitim yönetmeliği 2018’de güncellendi. Orada erken çocukluk eğitimi diye bir eğitim vardı. 2018 Temmuz’da çıktı, Milli Eğitim’i arıyoruz, kimsenin haberi yok. RAM’i arıyoruz, kimsenin haberi yok. Diyorlar ki Millî Eğitim’den haber bekliyoruz. Orada gönüllü öğretmen belirtilmemesine rağmen, gönüllü öğretmen olması durumunda 0- 36 aya eve gidip eğitim verilebiliyor. Mevzuatta var, ama insanlar mevzuatı okumuyor, anlamıyor. Bu konuda sivil toplum olarak zayıf kalıyoruz. Mevzuatta bir çoğu var, ama uygulama konusunda eksikler var”

- Yapılan düzenlemelerin/yönetmeliklerin ardındaki felsefe sahaya aktarılamıyor; dolayısıyla saha bunu içselleştiremiyor ve uygulamayı formaliteden yürütüyor.

- Lise çağına gelmiş kaynaştırma öğrencilerinin liseye geçişinde özel bir geçiş prosedürü bulunmuyor; ergenlik faktörüyle daha da agresifleşebilecek öğrenciler (örneğin otistikler) okulda dışlanabiliyor.

“Otizm özelinde lisede ergenlik devreye girmiş oluyor. Türkiye’de ve dünyada geçiş dönemi için hiçbir hazırlığımız yok. Pediatristten, çocuk doktoru olmayan doktora geçişte bile sıkıntı yaşanıyor. Bu yüzden hormonal olarak gelişmiş ergen ve güçlenen otizmlili çocuk baştan doğru özel eğitim almadığı için agresifleşiyor kontrol edilemez ve korkulan birey haline geliyor”

- Türkiye’de özel eğitim öğretmenliği mezunlarının sayısı yetersiz olduğundan, özel eğitim hakkında formasyonu bulunmayan çeşitli branş öğretmenleri sözleşmeli olarak görev alabiliyor, ancak onlar da ne yapacaklarını bilmiyorlar.

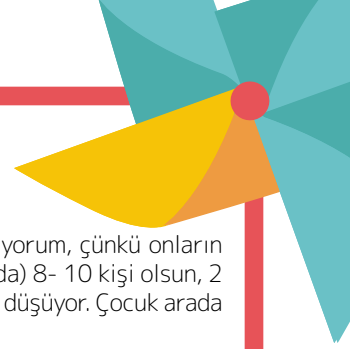
“Bir eğitime katıldım geçen yıl. Hepsi öğretmen olarak görev yapıyor ama özel öğretim değil. Biri fizik mezunu, biri matematik mezunu. Onlar da bize soruyor ‘ne yapacağız’ diye. Onlar da haklı, nasıl iletişim kuracağını bilmiyor, özelliklerini bilmiyor. Sözleşmeli şekilde. Özel eğitim branşı yeterli olmadığı için genelde mezunları az. Açıkta boş kontenjanları kalıyor. Orada farklı branşları yönlendiriyor”

II. Veliler tarafında mevcut durum ve gelişim alanları:

- Özellikle okul öncesi ve ilköğretim eğitiminde diğer veliler kaynaştırma öğrencisini tepkisel davranabildikleri için istemiyor ve okul yönetimine baskı yapabiliyor.

- Kaynaştırma öğrencisi velisi, çocuğun tüm eğitim hayatı sürecinde okul bulma, okulun kabulünü sağlama ve hakları kullanma açısından çok fazla yıpranıyor, her kademedede benzer bir kısır döngü yaşıyor. Lise çağına gelindiğinde çok yorulmuş oluyor. Ayrıca ümitsizlik de hakim: akademik başarıya odaklanan bir ortaöğretim sisteminin sosyalleşme imkanı dışında faydasına da inanılmadığı için, eğitimin üzerine gidilmiyor. Lise eğitimini tamamlamış olmanın faydası bilinmiyor. Ayrıca normal okullarda dışlanma ihtimali de olduğundan, çocuğun gelişiminin daha sağlıklı sürmesi için rehabilitasyon merkezleri veya kişisel imkanlar değerlendirilebiliyor.

“Bir kere, zaten veli lise kademesine kadar çok yıpranıyor. İlkokulda okul bulana kadar 10 okuldan şey yapıp, 11’nci okula nihayetinde başlayan insanlar var. Ondandır sonra bir şekilde, zorlaya zorlaya ya da iyi bir öğretmene denk geldiğinde ‘Oh yaşasın’ diyor. Ama, onu yapın, bunu yapın, hakkımız var diye diye, tırnaklarıyla kazıya kazıya ilkokulu bitiriyor. Sonra ‘Eyvah’ diyor veli, ortaokul için yine gene kapılardan döneceğiz falan filan. Orada yine okuluna, öğretmenine göre değişiyor tabii. Ondandır sonra lisede yine aynı şey. Artık biraz velinin takatine, biraz da o süreçte... Peki kaynaştırma eğitimi aldı da, nitelikli bir eğitim aldı mı? O çocuk okuma yazmayı öğrendi, dört işlemi öğrendi. Tabii ki özel gereksinimine göre ya da bir takım becerileri kazandıysa, bu büyük bir motivasyon, ama kaynaştırma eğitimine bakış açısı da biraz şey genel olarak ‘Ya bu çocuklar ne yapacak ki? Burada sosyalleşsin, hani arkadaşlarının arasında otursun’ Hayır! Onların da belli şeyleri kazanma hakkı var ve öyle olmalı zaten. Dolayısıyla velinin eğitime olan inancı da ‘Ya oraya gideceğine, dışlanacağına, özel eğitim rehabilitasyon merkezlerine gidiyoruz, ya da herhangi bir şekilde destekliyoruz’ oluyor”

- **Çoğu özel gereksinimli çocuğun ailesinin, çocukları okulda ihmal edilecek, psikolojik sorunlar yaşayacak ve okula giderek herhangi bir kazanım elde etmeyecek endişesiyle çocuklarını kaynaştırma eğitimine göndermeye olumlu bakmıyor.**

“Benim konuştuğum ailelerin büyük bir yüzdesi kaynaştırmaya çok sıcak bakmıyorlar. Genelde ikna etmeye çalışıyorum, çünkü onların da bakış açısı da haklı. Diyorlar ki, 30 kişi içinde bir öğretmen çocukla ilgilenemez. Öbür türlü (özel eğitim okulunda) 8- 10 kişi olsun, 2 öğretmen olsun. Çoğu öğrenci de gelmiyor diyor. 8 öğrenci var, 5’i geliyor. 2 öğretmen var; birine 2, birine 3 öğrenci düşüyor. Çocuk arada kaybolmaz. Onun dilinden anlayan biri var”

- **Çocukları itiraz etmese dahi, tipik gelişime sahip çocukların velileri kaynaştırma öğrencilerinin durumu ve özellikleri hakkında bilgi sahibi değil, sınıfta öğretmenin dikkatini dağıtıp çocuklarının okul başarısının düşmesine sebep olacağı kaygısıyla sınıflarında kaynaştırma öğrencisi istemiyor.**

“Tipik gelişen öğrencilerin bir itirazı yok zaten. Velilerin itirazı var. STK’ların görevi de farkındalık. Bilmedikleri için böyle davranıyorların ötesinde rekabet okul başarı seviyesi gibi konulara herkes çok kaptırdığı için benim çocuğumu akademik olarak aşağı çekecek, onunla mı ilgilenecek fizik öğrenemeyecek diye”

- **Bazı özel gereksinime sahip çocuk aileleri eğitimsiz oldukları için, özel gereksinime sahip çocuk sahibi olmayı bir avantaj gibi değerlendirebiliyor (sosyal yardımlardan yararlanma, çocuğu dilenci gibi çalıştırma vb), hatta daha fazla çocuk yapmaya çalışabiliyor.**

III. Öğrenciler tarafında mevcut durum ve gelişim alanları:

- **Kaynaştırma öğrencilerinin yapabilecekleri ve hedefleri ile, milli eğitimin ve diğer öğrencilerin hedefleri birbiriyle örtüşmüyor. Bu nedenle, kaynaştırma öğrencisi okuldan fayda elde edemiyor.**

“Okul yönetimi tarafından değerlendirdiğimiz zaman, okulda curcuna. Yönetim kural koymaya, öğretmen disiplin sağlamaya çalışıyor. Herkesin başarı beklentisi var, ama kaynaştırma öğrencisinin daha farklı beklentisi var. Genel kitlenin amaçları ile kaynaştırma öğrencisinin ailesinin amaçları hiç de böyle kesişmiyor uyusmuyor. Beklenti ve dünyalar farklı olunca...”

- **Akademik başarının çok daha önem arzettığı ve sınav baskının arttığı ortaöğretim döneminde, kaynaştırma öğrencileri ders işlenirken sınıfın dikkatini dağıtabiliyor. Bu da hem tipik gelişen öğrencilerin, hem onların velilerin, hem de öğretmenlerin tepkili olmasına yol açabiliyor.**

“Bir veli bana şey demişti, ‘Tam gün kaynaştırmaya giderken, ya bu sene sınav yılı, sekizinci sınıfta çocukların dikkati dağılıyor, siz onu yarım gün getirin’ ki lisede bu daha da artıyor. Üniversite sınavı için de öyle, eğitim sisteminin genelinde o sınav baskısı giriyor”

- **Örgün eğitimde ihtiyacı olan eğitimi alamayan kaynaştırma çocuklarının rehabilitasyon merkezlerinden çok daha fazla eğitim talep etmesi söz konusu, ancak alınan bireysel ve grup eğitimleri yine de yeterli gelmiyor.**

“Tohum’un özel okulunda haftada 30 saat olan temel eğitim özel okula gitmeyen çocuklar rehabilitasyon merkezinde 8 bireysel artı 4 grup eğitimiyle yani çok ufak şekilde almış oluyorlar. Mevzuatın kendisinde çizilen tablo uygulamayla uyusmuyor. Bu yüzden veliler de daha fazla rehabilitasyon saati istemek yerine kaynaştırmanın örgün eğitimin kendisinde düzeltme istemeli”

- **Lise öğrencilerinde, hem kaynaştırma öğrencisine yönelik temel bir farkındalık / bilgi bulunmaması hem de ergenliğin körüklediği akran zorbalığı dürtüleri sebebiyle kaynaştırma öğrencisini benimsememe ve kötü davranma durumları söz konusu olabiliyor.**

IV. RAM tarafında mevcut durum ve gelişim alanları:

o Tanı ve raporlama sürecinden başlamak üzere aileler travmatik bir süreçten geçiyor; çocuklarının durumu hakkında yeterince bilgilendirilmiyorlar; çocuklarının geleceği için neler yapmaları gerektiğine dair etraflı bir eylem planı sunulmuyor.

“Tanılama nasıl RAM’larda çok formal gidiyor. Aile bir hastaneye gidiyor. Zaten ilk defa tanılanmışsa psikolojik olarak bir travma yaşamıştır. Engel hakkında bilgi verilmeden bunun şokunu atlatamadan bu sefer kaynaştırma kavramı giriyor. Burada bir rahatlatma bir toplantıya gidildiğinde bile bir şeyler ikram ediliyor. Hazırlık yapılıyor hoş geldiniz deniyor. Bu kavram daha değerlendirme tanılama aşamasında bir handikapla başlıyor”

o RAM’lara yönelik 2019’da çıkan bir yönetmelikle raporlama sürecinin artık çok daha hızlı yürüdüğü, ancak yoğunluktan kaynaklanan gecikmeler olabildiği de not edilmiştir.

V. Okul yönetimi tarafında mevcut durum ve gelişim alanları:

o Okul yönetimleri, okullarının kapasiteleri ölçüsünde kaynaştırma öğrencisi kayıt edebiliyor, ancak başta başarı hedeflerini olumsuz etkileyecek veya kendi mevcut sorunlarına yenisi eklenecek endişesiyle buna gönüllü davranmayabiliyorlar. Velilerin olumsuz tepkileri de ayrıca okul yöneticilerini yönlendirebiliyor. Bu sebeple, kaynaştırma öğrencileri kaydolacak okul bulabilmek için okul okul gezmek durumunda kalabiliyor, evlerine yakın olan okuldan mahrum kalabiliyorlar.

“İdarecilerinin özel öğretim öğrencilerini almama hakları yok. Almak durumundalar. Ancak yaptırım uygulanmadığı için bunu yapabiliyorlar. İlk başta tatlı tatlı idarecilere eğitim verilmeli. Bu eğitimi aldıktan sonra, hala velilerin baskısıyla kapılarını kapatan idarecilere de cezalar yaptırımlar uygulanmalı”

• Öğretmenler tarafında mevcut durum ve gelişim alanları:

o Öğretmenler kendi mevcut hedefleri üzerinden ders işliyor; bireye yönelik özel bir program yürütülüyor. Kaynaştırma öğrencisi, bu sebeple bir kazanım elde edemiyor.

“Aile ile öğretmenle uyumsuzluk dedik ya, en büyük sorun korku kaygı stres. Aile bir şeyleri çocuk üzerinde başarmak istiyor, yapamıyor, nasıl yapacağını da bilmiyor. Oradan buradan bana her aile benim çocuğum okula gidebilecek mi (diye soru geliyor). O kadar ümitsizlik var ki, çocuğun okula alınabileceğini bile düşünmüyor. Yeni doğan çocuğun ailesinden bahsediyorum. Aile bir şey yapmak istiyor yapamıyor. Öğretmen bir şeyler vermek istiyor nasıl vereceğini bilmiyor. Nasıl idare edeceğini bilmiyor. Bu sefer okul topu aileye atıyor aile okula atıyor. Arada böyle şey kalıyor”

d) STK Katılımcılarının Önerileri:

STK çalışanlarının önerilerinin başını, milli eğitim genel yaklaşımının köklü bir şekilde dönüşmesi çekmektedir. Çocukların her birinin farklı özelliklere sahip olduğu dikkate alındığında, bu farklılıkları bastırmayan, aksine kabul eden, kapsayıcı olan, çocukların hem bireysel ihtiyaçlarını karşılayan, hem de kendilerini gerçekleştirebilecekleri, başarının ancak bireysel hedefler doğrultusunda ölçümlenebileceği bir sistem önerilmektedir. Böylesi bir ‘çeşitlilikteki birlik’ sistemi içinde, kaynaştırma gibi terimlere gerek kalmayacağı vurgulanırken, tümüyle bireyselleştirilmiş bir program üretip uygulama kabiliyetinde bir eğitim anlayışının tüm öğrenciler açısından faydalı olacağına inanılmaktadır. Sonuç olarak her çocuğun iyi eğitim almasının temel bir hak olduğu perspektifinden bakılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Eğitim politikası, müfredat ve uygulama:

- Kapsayıcı bir eğitim modelinin tüm paydaşlar tarafından sindirilmesi için öncelikle misyon ve vizyon birliğinin yaratılması; özellikle öğretmenlerin bu süreçte profesyonelliğin gerektirdiği değer ve donanıma sahip olmaları için desteklenmesi; kavramların (hak temelli eğitim, kapsayıcı eğitim vb.) MEB kadrosu tarafından benimsenmesine dair çalışmalar yapılması

"Her çocuğun aslında sosyo-ekonomik durumundan, ırkından, dininden, özel gereksiniminden, sadece özel gereksinimi de değil, diğer şeylerden de, bağımsız olarak eşit ve nitelikli eğitim alma hakkıyla alakalı bir şey"

- Kaynaştırma öğrencileri için başarı kriterlerinin ve kariyer planlamanın çok daha farklı yapılması; okuma-yazma bilmek, matematik öğrenmek gibi şansı olmayacak öğrencilerin özel yeteneklerinin keşfedilip geliştirilmesi (Genel olarak "iyi insan" olmanın Milli Eğitim'de bir karşılığının olmaması, sosyolojik bir eksiklik olarak görülmekte; sağlıklı bir toplum yaratabilmek için bu alanda büyük bir hamle yapılması gerektiğine inanılmaktadır)

"Örneğin otizmli bir çocuk liseyi zor bitirmiş. Okuma yazması çok kötü. Kaynaştırmada idare edilmiş. Resmi olarak hiçbir üniversiteyi kazanamıyor, ama çok iyi piyano çalışıyor. Müzik bir başarı değil midir? Ama liseler için müzik bir başarı değildir. Sizin keman biliyor olmanız, keman diye ders yok. Down sendromlu bir çocuk kendi alanında rekor kırmıştır, ama okul notlarında bunun karşılığı yoktur. Çok güzel heykel yapıyordur, çok iyi bir insandır, ama okulda bunun karşılığı yok. Amaç çok katı, yapamıyoruz. Matematik, fizik, fen bilmeyenler oraya giremiyor. Sosyal yönden bireyi değerlendiremiyoruz" "Down sendromundan işitme engelinden tutun, o kadar büyük farklı gereksinimler var ki, bütünleştirme kavramında da bu amaçlandı... Kimisi okumaya, kimisi özbakıma, kimisi sosyalleşmeye odaklanıyor. Okula geldiğimizde 'bu bizim görevimiz mi; özbakım gidermek bizim görevimiz mi?' sorusu var. Bir amaç uyumsuzluğu var. Ortak paydada gidemiyoruz. İlkokul öğretmenin amacı belli; öğrencinin amacı belli. Ama kaynaştırma öğrencisinin hepsinin amacı, okula yazma öğrenmektir diyemeyiz"

- Özel eğitim ve kaynaştırma eğitiminde her çocuğun beklenti ve ihtiyaçları farklı olduğu için, bireysel analiz yapılarak eğitim planı geliştirilmesinin ve uygulanmasının sağlanması

"Özel eğitimde kaynaştırmada tüm ailelerin ve öğrencilerin beklentileri çok farklı. Ortak beklenti sıkıntılı bir durum.

Bazı aileler sadece okulda bulunsun mutlu olsun. Bazı aileler için güvenlik önemlidir. Çocuğun burnu kanamadan dönebilmesi çok önemlidir. Bazı okullar için çocukların dil konuşma açısından. Ailede yeteri kadar örnek yoktur dil toplum içinde öğrenilir. Sosyalleşmesi lazım akranlarıyla bir arada olması lazım. Kaynaştırma adında da bir dahil etme anlamıdır"

- Tüm okullarda özel eğitim öğretmeni ve /veya gölge öğretmen bulundurulması; bunun yanı sıra nitelikli özel eğitim öğretmeni yetiştirilmesi (Gölge öğretmenlerin özellikle zihinsel ve bedensel açıdan özel gereksinime sahip çocuklar için büyük bir ihtiyaç olduğu, hali hazırda ailelerin kendi imkanlarıyla gölge öğretmen tuttuklarını, ancak bir mevzuat olmadığı için her okulun gölge öğretmeni kabul etmediği belirtilmektedir. Gölge öğretmenlerin nasıl bir eğitime sahip kişiler olabileceği konusunda da standartlar getirilmesi önerilmektedir)

"Proje yapıp eğitimcileri eğiterek yapılabilir. Ya da savunuculuk anlamında yapmaya çalıştığımız özel öğretim bölümü açmayn nitelikli öğretmenler hocalar yetişsin savunuculuğunu yapmak. Ya da gölge öğretmenlerin kolaylaştırıcı öğretmenlerin savunuculuğunu yapmak. Bu tarz desteklerin mevzuata girmesini sağlamak" "Gölge öğretmen hiçbir yerde mevzuatta yoktu. Eğer okul müdürü derse, ki diyebilir, yabancı kişiyi okula almıyorum. Diğer çocukların başına bir şey gelirse, ben burada mesuliyet kabul etmem diye almayabilir. Yabancı biri, veli de değil. Böyle bir durum.. bazı okullar kabul ediyordu, bazı okullar etmiyordu"

- Özel okulların kaynaştırma öğrencisini almalarının teşvik edilmesi, başvuruların kabul edilmesinin sağlanması
- Mesleki eğitimin de karma yapılması; çocukların hem iş öğrenirken, hem de sahada sosyalleşme imkanı bulabilmesinin sağlanması (Onları ayırıştıran ve romantize eden kermes gibi uygulamaları STK yetkilileri, bütünleştirme perspektifinden yanlış bulmaktadır)

“Yani uygulama sahasını genişletirsek, o zaman bu çok daha sağlanabilir. Yani orada paketlemeyi öğreniyor; paketleme ile ilgili sahadaki kişiler sadece o engel grubundaki kişilerden oluşmuyorsa; bir fabrikada diyelim, paketleme ile ilgili eğitim alıyor, meslek lisesindeki bahsettiğimiz stajları doğru konumlandırılabilirse; o zaman elbette çözülebilir bu”

- Kronik hasta olan çocukların kaynaştırma eğitimine nasıl dahil edilebileceğinin çalışılmasına ihtiyaç var. Eğitimi hastalıkları sebebiyle aksayan bu öğrencilerin, akademik kariyerlerini sürdürebilmek için tipik öğrenciler gibi sınavlara hazırlanamayacağı, dolayısıyla pozitif ayrımcı bir tutum sergilemenin gerekli olduğu bildirilmiştir.

“Kaynaştırmadan faydalanan öğrenciler kaynaştırma raporu kime verilir orta öğretimdeki terklerdeki öğrenci kaybına dair çok sözü edilmeyen bir grup var kronik hastalıklar özellikle bu ilkokul ortaokul dönemlerinde rastlanan kanser vakalarından çocukların orta öğretime devamları mesela meslek lisesindeyse tamamen devre dışı. Eğer bu şeyde başladıysa altıncı sınıfta ya da yedinci sınıfta başladıysa başka bir şeye alternatifi yok. Sınava herhangi bir hazırlama yok. Bu çocuklar yüzde yüz sistem dışında kalıyorlar. Kaynaştırmaya nasıl dahil edilebilirler”

- Ortaokuldan liseye geçişte açık öğretim liselerini tercih eğiliminde artışın söz konusu olduğu gözlemine istinaden, zihinsel açıdan özel gereksinime sahip bireylerin açık liselere kaydolmasına imkan verilmesi

“Orta öğretime geçerken kırılma yaşanıyor. Sadece engelli kişilerde değil. Normal kişilerde de açık öğretime yönelen çok kişi var. Bunu istatistik olarak veremem şu an ama böyle bir şey var. Açıköğretimle ilgili şöyle bir şey var zihin engelli kişilerin kaydını yapmasına uygunsuz bir madde var onun değiştirilmesi gerekiyor”

- Özel rehabilitasyon merkezlerine çok büyük kaynak ayrılmasına rağmen, şüpheli çalışmalar yapan, uzman olmayan, sahteci kişilerin bulunduğu bilgisine istinaden, MEB’in rehabilitasyon merkezlerini daha sıkı denetlemesi, gerekli hukuki işlemlerin yapılması

“Bir de rehabilitasyon merkezleri o kadar korkunç ki. Ya Milli Eğitim çok hayretle izliyorum; inanılmaz bir kaynak, çok büyük bir bütçe. Bütçesi de artırıldı. O kadar ‘mış’ gibi yapan da çok fazla” “Sahteci. İşin korkunç yanı bizim özel öğrencilerimizle ilgileniyorlar ve Milli Eğitim görmüyor”

- Özel eğitim öğretmenlerinin başarılarının, MEB tarafından maddi ne de manevi olarak takdir edilmesi (Çünkü genel MEB kültüründe LGS gibi sınavlarda başarı kazanmış öğrenci istatistiklerine kıymet verildiği belirtilmektedir. Oldukça sabır isteyen özel eğitim öğretmenlerinin işlerinin doğası gereği çok daha hızlı yıprandıkları, en azından erken emeklilik hakkının olması gerektiğine inanılmaktadır)

“Özel eğitimde çalışan öğretmenlerde yılgınlık tükenmişlik de oluyor. Bu işe kafa yoranlar da aynı kişiler oluyor. Özel eğitim öğretmenleri, hassas öğretmenler duygusal insanlar. Bu işe gönül veren insanlar ne maddi yönden ne psikolojik yönden çok da desteklenemiyor. Sizin öğrencinin elinizden tutmanızın milli eğitimde karşılığı yok. Ama bir sınıf oluşturdunuz başarı sağladınız LGS’ye ya da öğrencilerin yüzde 80’i üniversiteye gitti çok iyi başarı oluyor. Ama özel öğrenciyi konuşmaya geçirmek ya da 50 sözcük kazandı. Yürümeyen çocuk daha iyi yürümeye başladı. Ölçülebilen şeyler düşük. Mesela bu tür çalışma yapan öğretmenler desteklenebilecek şeyler olması lazım. Bir çalışma yapılacak gönüllü öğretmenler iyi örnekler için yurt dışına götürülecek. Ya da 5 yıldızlı bir otelde program yapılacak”

- Dezavantajlıların bulunduğu okulların idarecilerinin ihmal edildiği gözlemine istinaden; okuluna en fazla kaynaştırma öğrencisi alan, özel eğitim alt sınıfı açan idarecilerin mükafatlandırılması; destek odası ve eğitim kadrosuyla desteklenmesi; ek maddi kaynaklar yaratılması veya puanlama sisteminde puanlarının yükseltilmesi

“Şu kadar kaynaştırma öğrencisi olan okulların müdürlerine bir maddi ek ders gibi bir şey verilebilir”

Okullarda öğrencilere yönelik uygulamalar:

- Tüm öğretmenlerin öğrencinin tanısına uygun BEP’lerin ayrı ayrı çalışması

“Açıp, öğrencisinin raporu üzerindeki hassasiyetleri öğrenip, bu ne arıyormuş, ne istiyormuş diye bakıp, gerçekten bunu bulup bunun üzerinden BEP hazırlamakla, ortaya karışık böyle bir şey hazırlamak arasında fark var”

- Rehber öğretmenlerin okullarda yaptıkları faaliyetlerin görünür ve ölçümlenebilir olmasını sağlanası; bu alanda performans kriterlerinin geliştirilmesi (Yakın zamanda PDR’cilerin nöbet tutmasına yönelik bir yönetmelik geldiğini belirten STK çalışanlarının bazıları, rehber öğretmenin odasından çıkıp kurum kültürünü ve öğrencileri tanıması için nöbet tutmasının çok doğru bir uygulama olduğunu düşünmektedir)

“Sınıfı nasıl ölçüyorsun? Akademik başarıyla ölçüyorsun. İşte rehber öğretmeni nasıl ölçüyorsun? Kaç kişi üniversiteye yerleştirdiği ile ölçüyorsun genelde yüzeysel baktığımda. Ama bunun bir ölçmesi yok. Ne kadar çocukla ne yaptın nereye ölçtün. Ölçülebilir mi? Bunu da tam olarak bilmiyorum”

- Okul idarecilerinin, çoğunlukla idari işlere gömülme ve veli memnuniyetine göre davranmak yerine ‘eğitim lideri’ tutumunda olması (Bu sayede, eğitimdeki eksiklerin çok daha başarıyla giderileceğine, okuldaki dengelerin daha iyi tutulacağına, hak temelli daha adil uygulamalar yapılabileceğine, daha iyi kaynaştırma eğitimi verilebileceğine inanılmaktadır. Bunun için okul müdürlerinin de hem eğitsel hem de kaynak açısından desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir)

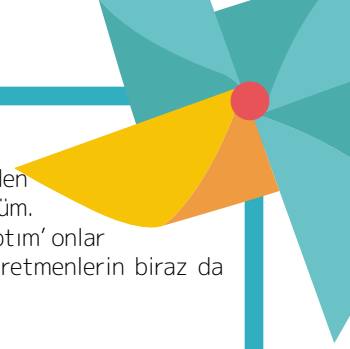
“Aslında idareci okul müdürü, müdür yardımcısı dediğinizde bir eğitim lideri olması gerekiyor. Yani her şartta bütün idareciler için. Bizde pek öyle değil. Daha aslında okulu bilen daha o eğitime dair bir liderlik yapmak. Biraz daha okulu döndürmek üzere işte ödenecekler, yapılacaklar işte daha teknik, matbu, kağıt işleri üzerinden giden bir hal alabiliyor kimi zaman”

MEB kadrosunun eğitimi:

- Tüm öğretmenlerin tanıları ve BEP’in prensiplerini öğrenmesi için eğitim alması

“Açıp, öğrencisinin raporu üzerindeki hassasiyetleri öğrenip, bu ne arıyormuş, ne istiyormuş diye bakıp, gerçekten bunu bulup bunun üzerinden BEP hazırlamakla, ortaya karışık böyle bir şey hazırlamak arasında fark var”

- RAM’ların da okulları desteklemek üzere çok sıkı bir işbirliği içinde olması
- Verilecek hizmeti eğitimlerin, vakalar üzerinden uygulama esaslı bir formatta yapılması (kalabalık gruplara seminer formatında eğitim vermenin işe yaramadığı düşünülmektedir)

“Hizmet içi eğitim ama alışageldiğimiz biri anlatsın PowerPoint sunumu değil. İşte kaynaştırma öğrencisi olan tüm öğretmenlerin deneyim paylaşımı. ‘Sen sınıfta ne yapıyorsun?’, ‘Sen ne yapıyorsun?’, ‘Sen bu sorunun üstesinden nasıl geldin?’. Hadi biz oturalım... Öğretmenleri biraz daha yetkin görmemiz lazım. Öğretmenlerden çıkıyor en iyi çözüm. Bizim çalıştığımız öğretmenlerde görüyorum. ‘Sınıfa katmak için bunu yaptım’ diyor. O da diyor ki ‘Ben de bunu yaptım’ onlar birbirinden alıyor. Biz öğretmenleri yok böyle bir bilgisi dışarıdan bilgi yükleyelim diye görüyoruz. Aslında öğretmenlerin biraz da deneyimlerine kıymet vermek gerekiyor”

- **Eğitim fakültelerinde özel eğitime yönelik daha derinlikli dersler verilmesi**

“Bazen öğretmen de yapmak istiyor ama ne yapacağını bilmiyor. Hayatında BEP diye bir şey duymamış. Hazırlanmamış. Eğitim Fakültesi’nde belki adı geçmiş, ama ne yapacağını bilmiyor”

- **Öğretmenler arası deneyim / fikir paylaşım platformları yaratılması**
- **Özel eğitim öğretmenlerinin hem kendi eğitim süreçlerinde, hem de profesyonel yaşamlarını sürdürürken niteliklerinin artırılması**
- **Öğretmenlerin diğer öğrenci ve veli tepkilerini daha iyi yönetmek adına tutarlı bir şekilde kapsayıcı eğitimi savunması**

“Bir kere öğretmenin tavrı ne olursa çocuğun da tavrı o oluyor. Öğretmen başta zaten dışlarsa ve onu kabul etmezse çocukların da aksini yapmasını bekleyemeyiz. Öğretmenler diğer çocukların ailelerini de bu işe katmak için uğraşanların da çok iyi sonuçlar aldığını görüyorum. Demek ki bu aslında sistematik anlamda yapılabilir” “Felsefesini anlatamadığınız zaman içselleştiremez insanlar. Yasak savmak için olur”

Kapasite iyileştirme:

- **Özel eğitim mezunu öğretmen sayısının Türkiye’de yeterli olmadığı, açığı kapamak için hiçbir alt yapısı olmayan kişilerin bu alanda öğretmenlik yaptığı, bu kişilerin çocukların gelişimini desteklemekten öte travma yarattığı durumlar olduğu tespitine istinaden; özel eğitim öğretmenliğinin cazip bir meslek olarak Türkiye’de teşvik edilmesi, nitelikli mezun sayısının artırılması ve okullara atanması (Kaynaştırma öğrencilerinin bulunduğu tüm okullarında özel eğitim öğretmenlerinin bulunmasının çok büyük bir gereksinim olduğu ve büyük farklar yaratabileceği düşünülmektedir)**

“Özel eğitim öğretmenleri çok şey değiştiriyor yani o sınıf öğretmenini destekleyecek olan da özel eğitim öğretmeni olabilmeli yeri geldiğinde”

“Belki her okula bir özel eğitim öğretmeni özel eğitim sınıfı olsun olmasın. Nasıl rehberlik sınıfı yok maalesef her okulda rehberlik öğretmeni de yok ama hani ideal olandan bahsettiğim için diyorum. Özel eğitim öğretmeni, rehber öğretmen, sınıf öğretmeni, branş öğretmeni”

“Bir özel eğitim öğretmeni ile bütün dünyamız değişti o çocukların dünyası değişti okuldaki her öğretmenin dünyası değişti. Sınıflardaki çocukları o özel eğitim sınıfına getirdik tipik gelişim gösteren. Bir kere okulda çocuklar da bilmiyor ki. Orada bir özel eğitim sınıfı var. Yani ve korktukları bir şey. Ailesinden öyle gördüğü, öğretmeninden öyle gördüğü belki. Bir kere diyor herkes formayla geliyor. Özel eğitim sınıfındaki çocuklar böyle eşofman üstü başı şey neden onlar da okulda öğrenci. Özel eğitim öğretmeni diyor ki forma giyecekler. Kirli de olsa gün içinde dağılsa da formayla gelecekler. Değişiklik neden diğerlerinden farklı geliyorlar? O bile o kadar şey fark ettirdi ki”

- **Türkiye’de rehber öğretmen açığı olduğu, çok kalabalık nüfuslu okullarda sadece birkaç rehber öğretmen bulunduğu ve doğal olarak öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermeye yetişemeyecekleri, bazı okullara yarım gün gezici rehber öğretmenin geldiği örnekler bulunduğu gözlemine istinaden; rehber öğretmenlerin okullardaki sayılarının artırılması, kaynaştırma konusunda zayıf olan altyapılarının güçlendirilmesi, öğrencilerin kişisel ihtiyaçlarını analiz etme görevlerine öncelik vermesinin sağlanması**

"Böyle bir sistemde tek bir rehber öğretmenden ne bekleriz? Çok haksızlık olur bu bir. Rehber öğretmenlerden bir tanesi bana 'Ben okulda yeteri kadar dinlememiş de olabilirim ama çok da üzerinde durulmuş olsaydı bilirdim. BEP'i hayatımda atıldığım zaman o zaman duydum' diyor"

• Okullarda PDR'cilerin yanı sıra, sosyal hizmet uzmanlarının bulundurulması (Çocukları takip eden ve aile ile okul arasında iletişimi kuran bir köprü görevi görecekleri belirtilmektedir)

"Baba işsizse, anne engelliyse nasıl performans bekliyoruz. Ona da arka planda destek sağlanması lazım ki, çocuğun en iyi şekilde okula gönderilmesinin sağlanması gerekiyor"

Toplumsal farkındalık:

• Türkiye'de sosyo-kültürel olarak 'kendini üstün görme'nin yaygın bir tavır olduğu gözlemine istinaden; kültürel bir reform yapmak üzere kamu spotlarında, ders kitaplarında eşit haklar gibi konuların işlenmesi

"Biz mesleğe bakıyoruz ve şükrediyoruz' işte bizdeki şey biraz toplumsal algı yardım. Ya çocuğa yardım. Hiyerarşik olarak kendini üste koyuyor işte. Toplumsal şeyimiz bu. Dün bir rapor açıklandı işte. En çok dilencilere para veriyoruz"

Eğitim ve istihdamı teşvik için motivasyonel çalışmalar:

- Liseyi bitirmiş kaynaştırma öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına girmeksizin; down sendromlu veya zihinsel açıdan özel gereksinimi olan bireylerin de özel gereksinimi olan birey kotasından güzel sanatlar fakültelerine özel yetenek sınavıyla girme imkanı sağlanması
- KPSS sınavına girmeksizin ve lise mezunu olmaksızın, yine down sendromlu veya zihinsel engeli olan kişilerin kamu dairelerine alınması (Özel gereksinimi olan birey kotasından çoğunlukla görme veya bedensel açıdan özel gereksinimi olan, zihinsel açıdan özel gereksinimi bulunmayan kişilerin faydalandığı not düşülmektedir)

Velilere yönelik çalışmalar:

- Okullarda kaynaştırma/bütünleştirme konseptine dair diğer öğrencilerin ve velilerinin de bilinçlendirilmesi (Sınıflardaki özel öğrencilerin durumlarının / ihtiyaçlarının öğrencilere ve velilerine anlatılıp işbirliği/dayanışma istenebileceği, nitekim benzer deneyimlerden çok olumlu sonuç alındığı bildirilmiştir)

"Annesi sınıfa 'Bakın benim oğlumun bu durumu var.'Sizinle beraber devam edecek. Sizin desteğiniz çok önemli. Şu davranışlara tepki gösterebilir. Şunu yaptığında tepki vermeyin..' gibi birebir davranış düzeyinde püf noktalarından bahsetti... Yedinci sınıf sınıftaki öğrenciler müthişlerdi... Yani velilerle konuşuldu. Çocukların inanılmaz onlardaki bu farklılıkla çocuk çok ilerledi. O kadar sahip çıktılar ki ona. Hep böyle koridorda yanında duruyorlardı. Önceleri dokunmaktan korkuyorlardı, sonra sarılmaya başladılar"

- Çocuğu kaynaştırma öğrencisi olan ya da olması gereken velilerin eğitime inancının arttırılması, eğitimi zayıf olanların kişisel gelişimlerinin sağlanması ve iyi bir işbirlikçiye dönüşmesi için eğitilmesi

"Siz aileyi ne kadar çevredeki faktörleri ne kadar değiştirirseniz değiştirin, aileyi değiştiremediğiniz zaman bir şey değişmiyor"

STK'lara düşen roller:

- Mevzuatı takip edip uygulanmasını sağlamak
- Bazı okullarda kahraman öğretmenlerin var olmasının iyi pratikler yarattığı, mevcut kapasite kısıtlarında öğretmenlerin çabaları üstünden sürdürülebilir ve yaygın bir başarının elde edilemeyeceği, MEB'in de desteklenmesinin gerektiği görüşüne istinaden; daha esnek ve hızlı aksiyon alabilen STK'ların güçlerini birleştirerek, MEB'in ihtiyaçları doğrultusunda, onlarla diyalog halinde araştırma, eğitim, vb. çalışmalarla MEB'i paydaş olarak desteklemesi; MEB'in ulaşamayacağı nokta ve konularda uzmanlık ve deneyim geliştirmesi

"Çünkü Milli Eğitim biraz kendi yağında kavrulan bir kurum. Ben Milli Eğitim'de çalışan, hem STK'da olan biriyim. Bunu özellikle barındırıyorum. Örneğin bizim projemizdeki işte öğretmen eğitim programını hazırlarkenki kronik hastalıklarla çalışan evde eğitim öğretmenliği programı hazırladık. Program içerisinde öğretmenler vardı ama. Çünkü Milli Eğitim kendi bildikleriyle o kadar sınırlanmış durumda ki. Mesela çocuklar da vardı. Bunu Milli Eğitim'in uygulaması zor. Hukukçular da vardı. Hak temelliği yaşatmak için uzmanlar da vardı. Çok alandan insanlar vardı. Bu anlamda STK'ların çalışma özgürlüğü çok rahat. Ama STK'ların şöyle bir sınırlılığı var maalesef, yaptıkları şeye bu benim diye o kadar sarılıyor ki bazen gerçekten de onların oluyor. Yani STK'nın bir şey üretip ürettiğini alana sunma konusunda gerçekten istekli olması lazım. Mesela Milli Eğitim'e bir şey götördüklerinde şu alanda Milli Eğitim'de yaptığımız her şeyi bizim derneğimiz sponsorluk ediyor. Hiçbir şekilde derneğin adını geçirmiyoruz. Umurumuzda değil çünkü. Bu o kadar sınırlayan bir şey ki"

- Sendikaların veri toplama, politika geliştirme ve toplumsal algıyı oluşturmada rol üstlenmesi

"Sendikalar bu konuda hem çalışmalarıyla, hem bu algının yerleşmesi noktasında bence daha böyle politika önerisi, araştırma, veri bunlar da çok önemli. Bunların da katkıları çok büyük olacaktır"

Diğer kurum ve kuruluşlara düşen roller:

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın MEB ile işbirliğinde, çocukların doğumundan yetişkinliğine kadar tüm süreçleri birlikte yönetmesi; bir sistem geliştirilmesi (Özellikle en başından ailelerin, çocuğun önündeki sosyal ve eğitsel imkanlar hakkında AÇSHB tarafından bilinçlendirilmesi çok önemli bulunmaktadır)

"Ben olsam, bir çocuğun doğumundan başlarım. Bu sadece Milli Eğitim'in yapacağı bir şey değil. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler'e giriyor bu. Bakanlıklar birbiri ile beraber çalışan, birlikte birçok şeyi yürüten bakanlıklar. Önce ailenin bilgilenmesi lazım. Çocuğun eğitim aldığı anda neler değişebileceğini aileye anlatmak lazım. Bir takım sosyal statüdeki aileler eğitimi de gereksiz görüyor. Ben mesela inatla 'çocuğunuzun bu eğitimleri alması lazım, bu sadece akademik değil, sosyal becerilerini arttıracak' dediğimde 'anlamıyor musunuz, bu çocuk engelli' diye cevap alıyorum. Aileye de bunu anlatmak lazım. Sosyal destek sistemini, maddi destek değil sosyal destek; aileyi bütünlleştirme konusunda çok iyi destek verilmesi lazım ki, aile başlayacağı zaman o bilinci oturtması lazım ki öğretmen ve eğitimciler"

- Rehabilitasyon merkezlerinin 18 yaş üstü özel gereksinimli gençlere bağımsız yaşam için rehberlik hizmeti vermesi (Örneğin istihdama kazandırılan bir gencin iş yerine ve ailesine eğitimler verilmesi; gencin işe kendi kendine güvenle gidebilmesinin sağlanması; bunun için 15 günlük takip sisteminin uygulanması; genel olarak gençlere toplu taşımayı kullanmanın öğretilmesi; hastaneden nasıl hizmet alındığının öğretilmesi; markete – sinemaya vb. gittiğinde neler yapması gerektiğinin öğretilmesi... Hali hazırda bazı STK'ların gönüllü olarak böylesi hizmetler verdiği, ancak kaynaklarının çok sınırlı olduğu, dolayısıyla devlet destekli bir iş modeline dönüşmesi gerektiğine inanılmaktadır)

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin gerek eğitim gereksinimlerinin en üst düzeyde karşılanabilmesi gerekse de kendi yaşatları ile bir arada olarak sosyal hayata da uyumlarının sağlanabilmesi için uygulanan Kaynaştırma Eğitimi genel hatları ile tüm paydaşlar tarafından çok olumlu karşılanan ve herkes tarafından olması gereken bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar için çalışan STK'lar Kaynaştırma / Bütünleştirme eğitimi konusunda Türkiye'deki mevzuatı oldukça başarılı bulmaktadır.

Çalışmanın temel amacı ilköğretimden ortaöğretime geçişte bu eğitimi alan çocuk sayısındaki düşüşün sebeplerini anlamak olsa da genel olarak Kaynaştırma Eğitiminde yaşanan problemlerin anlaşılması da önemlidir.

Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların özel gereksinimlerinin, farklılıklarının göz önünde bulundurulması ve bu çocuklara ihtiyaçlarına göre bir eğitim imkanı sunulması gerekliliği çalışmada öne çıkan bulgulardan biridir. Fiziksel ve zihinsel özel gereksinimi olan öğrencilerin ihtiyaçlarının farklı olmasına rağmen bütün çocukların benzer uygulamalara tabii tutulması; hem öğretmenler hem öğrenciler hem de veliler için farklı sorunlar yaratabilmektedir. Fiziksel özel gereksinimi olan çocukların akademik gelişmelerinde problem yaşanmaz ve ihtiyaçları daha fiziksel koşullar ile ilişkili iken zihinsel özel gereksinimi olan çocukların ise destek eğitimi ihtiyaçları vardır.

Bu aşamada BEP hazırlığı kritik bir husustur. Ancak mevcut sistemde öğretmenlerin BEP'i nasıl hazırlamaları gerektiğini bilmemeleri ve bu konuda yeterli bilgilerinin olmaması; öğrenciye özel BEP hazırlanmasının ardında bir engeldir. Öğrenciye özel BEP hazırlanamamasının diğer bir nedeni de kaynaştırma eğitimi veren okullarda özellikle sınıf öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin bu konudaki formasyonlarının yeterli olmaması ve özel eğitim disipliniinde zayıf bir altyapıya sahip olmalarıdır.

Sınıfların kalabalık olması da bu sınıflarda eğitim veren öğretmenlerin hem tipik gelişim gösteren öğrenciler hem de özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerle eş zamanlı ilgilenbilmesini ve ihtiyaçlarına göre eğitim verebilmelerini zorlaştırmaktadır.

Bütün bu zorlukların yanı sıra Kaynaştırma eğitimi veren okullardaki fiziksel koşulların yetersizliği de önemli bir husustur. Gerek destek eğitim odalarının eksikliği gerekse de fiziksel engeli olan öğrencilerin hayatlarını kolaylaştıracak ortamların eksikliği de bu çocukların eğitim hayatlarını oldukça zora sokmaktadır.

Bu zorlukların yanı sıra özel eğitim gereksinimi olan bazı çocukların velileri ile de problem yaşanması okul idarecilerini ve öğretmenlerini zorlayan diğer bir konudur. Özel gereksinimli öğrenci velilerinin çocuklarını okula verdikten sonra ilgilenmemesi, okul ile iş birliği içinde olmaması, öğretmenlerin onlardan bekledikleri desteği vermemeleri öğretmenleri yalnız bırakmakta ve aynı zamanda da bu çocuklara yeterli desteği verememelerine sebep olabilmektedir.

Diğer taraftan bazı velilerin çocukları için verilen raporları kabul etmemeleri, ya da verilen raporların değiştirilmesi için başvurmaları, çocuklarının geleceği için bu tür bir sınıflandırmayı istememeleri de bu çocukların gerekli eğitimi almaları konusunda bir engel teşkil etmektedir.

Bir diğer unsur da özel eğitim gereksinimli öğrenci velilerinin tükenmişlikleri ve çocuklarının eğitilebileceği konusunda bir umutlarının olmamasıdır. Tabii bu durumu tüm veliler için genellemek gerektiğinin de altı çizilmelidir.

Bu velilerin diğer yaşadıkları bir sorun ise çocuklarının okulda diğer öğrenciler tarafından kabul görmemesi, onlar tarafından dışlanması ve bu tür durumların çocuklarının gelişimini olumsuz etkilemesidir.

Tipik gelişim gösteren öğrenci velileri bir taraftan özel gereksinimli çocuklar ile kendi çocuklarının aynı sınıfta olmalarının kendi çocuklarının gelişimi için çok faydalı olduğunu düşünürken diğer taraftan özel gereksinimli çocukların bazılarının şiddet eğiliminde olmasından dolayı tedirginlik yaşadıkları durumlar ortaya çıkmaktadır.

İlköğretim aşamasında tipik gelişim gösteren çocuklar ile özel eğitim ihtiyacı olan çocukların daha benzer seviyede olmaları ve farkındalıklarının daha az olmasına ek olarak, MEB'in ilköğretim için verdiği destekler ile velilerin bu yaş grubundaki çocukların özel gereksinimlerinin farkında olmaları, sürecin tüm sorunlara rağmen ortaöğretime göre daha etkin bir şekilde yürütülmekte olduğunu göstermektedir.

Ancak ortaöğretime geçildiğinde yaşanan problemlerden dolayı velilerin çocuklarını okuldan almaları ile çocukların eğitim hayatından uzaklaştığı görülmektedir. Yukarıda belirtilen problemler bu yaş grubu çocukların eğitim hayatında önemli bir etken olmasının yanı sıra bu çocukların gelişimleri, kapasiteleri ve becerileri göz önünde bulundurulmadan mevcut müfredat ile devam edilmesi özel eğitim gereksinimi olan çocukların daha da zorlanmasına neden olmaktadır. Ayrıca tipik gelişim gösteren çocukların özel gereksinime sahip arkadaşlarına gösterilen ayrıcalıklara tepki göstermesi, ve ergenliğin getirdiği bazı olumsuz davranış biçimlerinin de özel gereksinimi olan çocukların eğitim hayatından uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Tüm paydaşlarla yapılan görüşmeler sonucunda Kaynaştırma Eğitiminin "güçlü yanları, zayıf yanları, fırsatlar ve tehditler" aşağıda yer almaktadır

Güçlü yanlar:

- Mevzuatın oldukça kapsamlı, açık nokta bırakmayan bir yapıda olması
- Milli Eğitim Bakanı'nın kaynaştırma / bütünleştirme eğitimine öncelik vermesi, bu alanda seferberlik ilan etmesi
- MEB'in bu alanda hizmetiçi eğitim sağlaması
- Özel eğitim alanında uzmanlaşmış okulların rol model yapısına sahip olması
- İhtiyaç söz konusu olduğunda RAM'ların okullara danışmanlık yapması / bilgilendirme yapması
- Mevcut okulların bazılarının (özellikle yeni yapılan İmam Hatip okullarının) özel gereksinimli-dostu fiziksel şartlara sahip olması (rampa, asansör, vb),
- En önemli ihtiyaç olarak tanımlanan bir meslek sahibi olmak, kendi kendine yetmek niteliklerinin gelişmesi için mesleki okullarda eğitim imkanı tanınması
- Kaynaştırma eğitim modelinde öğrencilerin diğer öğrencilerle sosyalleşme deneyimini yaşamaları; tipik gelişim gösteren öğrencileri rol model olarak daha iyi gelişim göstermeleri
- Tipik gelişim gösteren öğrencilerin, çeşitliliğe istinaden sosyal kabul deneyimini yaşamaları; dayanışma ve empati özelliklerinin gelişmesi

Zayıf yanlar:

- Mevzuatın sahada tam olarak uygulanmaması veya kişisel inisiyatiflere göre değişen uygulamalar bulunması; bir standardın yerleşmemiş olması
- 40+ kişilik sınıf mevcutlarına sahip okullarda bireyselleştirilmiş eğitim ihtiyacı duyan kaynaştırma öğrencilerine bu eğitimi vermenin öğretmenler açısından imkansız bulunması
- İdarecisinden PDR'ci ve öğretmenlere kadar MEB çalışanlarının özel eğitim disiplininde zayıf bir altyapıya sahip olması: tanılarının, BEP/BÖP hazırlama tekniklerinin, çocuk ve ailelere nasıl yaklaşılması gerektiğinin, sınıftaki dengenin nasıl kurulması gerektiğinin bilinmemesi; bu bilinmezlikte idareci ve öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisi istememesi
- Çoğu sağlık / bakım desteğine ihtiyaç duyan kaynaştırma öğrencisi için okullarda sağlık kadrosu olmaması
- Üniversitelerde eğitim fakültelerinde özel eğitim derslerinin yüzeysel olması
- Hayat boyu eğitime yönelik bir imkanın bulunmaması
- Meslek okullarında kaynaştırma öğrencilerine uygun çok sayıda bölüm olmaması
- Özel gereksinime sahip / kaynaştırma öğrencilerinin genel olarak kaderine terkedilmesi

Fırsatlar:

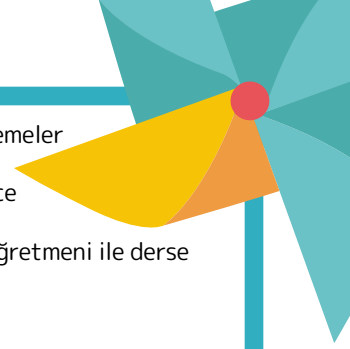
- Özel eğitim / eğitim yönetimi / çocuk hakları gibi birçok alanda çalışan paydaşın MEB ve STK işbirliğinde ideal modeli çalışma imkanı bulunması; AB'nin destek sağlaması
- Özel eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma okullarına atanma imkanı
- Gölge öğretmen sisteminin MEB sponsorluğunda sisteme katılma imkanı (çalışan bir model olarak)
- Uzmanlaşmış özel eğitim okullarının ideal bir lise eğitimi için de potansiyel taşıması
- Destek eğitim sınıflarının sayılarının arttırılması konusunda MEB'in destekleyen bir tavırda olması; destek eğitimi veren öğretmenlere ek ücret verilmesi; bunun okulları cesaretlendirmesi
- Mesleki eğitim veren okulların kaynaştırma öğrencisine hem beceri hem iş sağlama imkanı (tanıya göre yeni alanlar açılması)
- Sosyal ve sanatsal derslerin kaynaştırma açısından iyi bir zemin sunması; sanatsal aktivitelerin hem yapanlarda hem de izleyenlerde farkındalık yaratması
- Muhteşem Doktor gibi dizilerinin farkındalık yaratması ve toplumsal kabulü güçlendirmesi
- Uygulamalı / vakalara dayanan hizmetiçi eğitim imkanları; öğretmenlerin eğitim için istekli olması
- Tipik gelişim gösteren öğrenci velilerinin çoğunun kaynaştırma sistemine olumlu bakması

Tehditler:

- Sınav başarısı / öğretmen başarısı / okul başarısı odaklı Milli Eğitim ortaöğretim yaklaşımının genel olarak kaynaştırma bütünleştirme eğitimine uygun olmaması
- 4+4+4 eğitim modelinin kendi içinde sorunsallarının bulunması, öğrenci kaybına yol açması
- Kaynaştırma öğrencisinin akademik olarak gelişmesinin beklenmemesi; onu destekleyecek bireysel ve destek eğitimlerinin çeşitli sebeplerle verilmemesi (kadro eksikliği / isteksizliği, yetersiz ek ödenek, fiziksel olanak ve materyal bulunmaması vb.)
- Kaynaştırma öğrencisi velilerinin hem tükenmişlik hissetmeleri hem de eğitimin bir faydasının olmayacağını düşünmeleri sebebiyle çocuklarını okula göndermede isteksiz olmaları; ilgisiz davranmaları; çocuklarının normal okullarda yıpranacaklarını düşünmeleri; bazı velilerin çocuklarını uygun olmayan mesleki bölümlerde veya rekabetçi okullarda okumaya zorlamaları
- Tipik gelişim gösteren öğrenci velilerinin, özel gereksinimli ve şiddet eğilimine sahip çocukları tehdit olarak görmesi ve sınıftan/okuldan gitmesi yolunda okul yönetimine baskı yapmaları; sınıf başarısını olumsuz etkileyen çocukları istememeleri
- Özellikle ergen erkek öğrenciler arasında akran zorbalığının bulunabilmesi

Tüm bu problemler alt alta sıralandığında ortaya çıkan çözüm bu konudaki tüm paydaşların birlikte rol üstlenebileceği bir sistemin kurgulanması ve birbirlerini desteklemesidir.

- Gerek öğretmenlerin gerek velilerin eğitilmeleri gerekmektedir. Buna göre;
 - o Özel eğitim konusunda öğretmenlerin eğitilmesi, bu eğitimlerin üniversitelerde zorunlu ders olarak okutulması,
 - o Öğretmenlerin özel eğitim hizmetinin kalitesini artırmaya yönelik hizmetiçi eğitimlerle desteklenmesi, öğrencinin tanı ve özelliklere uygun öğretim yöntemi ve stratejileri hakkında bilgilendirilmesi,
 - o BEP/BÖP hazırlama teknikleri, çocuk ve ailelere nasıl yaklaşılması gerektiği, sınıftaki dengenin nasıl kurulması gerektiği konularında zorunlu eğitimlerin verilmesi,
 - o Veliler ile daha sıkı bir ilişki içinde olunması, velilere psikolojik destek sağlanması ve çocuklarının eğitimi konusunda nasıl destek verecekleri ile ilgili eğitimler, seminerler düzenlenmesi gerekmektedir.

- Kaynaştırma eğitimi veren okulların fiziki şartlarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Buna ilişkin düzenlemeler aşağıdaki gibidir:
 - o Kaynaştırma eğitimi olan okullarda sınıf mevcutlarının daha düşük oranda olmasının ve böylece öğretmenlerin her türlü çocukla eşit şekilde ilgilenebilmesinin sağlanması,
 - o Kaynaştırma sınıflarına özel destek öğretmenlerin atanması ve sınıf öğretmeni ya da branş öğretmeni ile derse girmesi,
- Meslek eğitim liselerinin daha çok yaygınlaştırılması
 - o Özel gereksinimli çocukların gelecekte çalışabilmeleri ve kendilerine yetebilmeleri için bir meslek edinebilmeleri son derece önemlidir. Bunun için çocukların kendi becerileri ve yeteneklerine göre meslek okullarına yerleştirilmeleri özel gereksinimli çocukların eğitimlerini lise düzeyinde de devam ettirmelerini sağlayabilecektir. Bunun için özel eğitim gereksinimi olan çocukların gidebileceği meslek okullarının yaygınlaştırılması ve özel gereksinimli öğrencilere uygun bölümlerin açılması beklenmektedir.

Tüm bu ihtiyaç ve beklentilerin yanı sıra bu konunun bir toplumsal sorun olarak ele alınması, farkındalık çalışmalarının yürütülmesi, özel gereksinimli öğrencilerin temel insan hakları bir sosyal sorumluluk projesi olarak ele alınmalıdır. Sadece MEB ve STK'lar değil, Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı gibi ilgili diğer bakanlıkların ve aynı zamanda iş dünyasının da bu konuda maddi ve manevi destek olmaları sağlanmalıdır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

benvob.com

tscv.org.tr

